

T.C

**YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GRAFİK TASARIM ANABİLİM DALI
RESİM RESTORASYONU VE TEKNOLOJİSİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**SOYUT SANAT VE SOYUT SANATTA
MÜBİN ORHON'UN YERİ**

Anıl Üner ERDEN

115130102

TEZ DANIŞMANI

Yrd. Doç.Dr. Ahmet ÖZEL

İSTANBUL

2013

T.C
YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GRAFİK TASARIM ANABİLİM DALI
RESİM RESTORASYONU VE TEKNOLOJİSİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOYUT SANAT VE SOYUT SANATTA
MÜBİN ORHON'UN YERİ

Anıl Üner ERDEN

115130102

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: ..26.7.2013.....

Tezin Savunulduğu Tarih: ...24.9.2013..

Tez Oy Birliği / ~~Oy Çokluğu~~ ile Kabul Edilmiştir.

Unvan ve Ad Soyad

İmza

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ahmet Özel

Jüri Üyeleri: Yrd. Doç. Dr. Aygün Ülgen

Yrd. Doç. Dr. Saim Engin Akdoğan

İSTANBUL

2013

ÖZ

Soyut Sanat ve Soyut Sanatta, Mübin Orhon'un yeri

Anıl Üner Erden,

Eylül, 2013

Bu tezde soyut sanat ve Mübin Orhon'un soyut sanatta ki önemli rolü anlatılmıştır. Soyut sanat, doğa görüntülerine bağlı olmamış, eşya, doğa ve canlıların görünüşlerinden faydalanmayı reddetmiştir. Soyut sanat renkleri ve çizgileri kullanmayı amaç edinmiş, bunlarla heyecan verici kompozisyonlara ulaşmıştır. Aynı zamanda soyut sanat 20. yüzyılın resim ve heykel'in de yeni bir anlayış kazandırmıştır. 20.yüzyılın başında bu sanat akımının başlıca öncüleri arasında Picasso, Matisse , Delaunay, Malevich, Mondrian ve Kandisky gibi sanatçılar yer almıştır. Yüksek Lisans tezi olarak incelediğim Mübin Orhon, Türkiye'de Soyut sanatın gelişmesinde önemli rolü olan sanatçılardan birisidir. Sanat yaşamını daha çok Paris'te sürdürmüş, lirik non-figüratif soyutlama tarzında resimler yapmıştır.

Yedi bölümden oluşan çalışmanın giriş bölümünde tez ile ilgili özet yapılmış, ikinci bölümde kavram olarak soyut sanatın ne olduğu incelenmiş, geçmişten günümüze soyut sanatın oluşumu ve tarihsel gelişimi anlatılmış ,soyut sanat alanında çalışma yapan dünyaca ünlü sanatçılar hakkında bilgi ve resimli örnekler verilmiş, daha sonra Türk resminde soyut sanatın biçim açısından esin kaynaklarından bahsedilmiş ve bu kaynaklar doğrultusunda çalışmalar yapan sanatçılar hakkında bilgi ve resimli örnekler verilmiştir. Ayrıca soyut sanatın Türkiye'de ki gelişiminden de bahsedilmiş ve Mübin Orhon'un Türkiye'de ki Soyut sanat içerisindeki yerinden de kısaca söz edilmiştir. Üçüncü ve dördüncü bölümde Mübin Orhon'un yaşamı , yaşadığı dönem sanatı , tekniği ve dönemleri ile ilgili konulardan bahsedilmiş, Beşinci bölümde tamamen Mübin Orhon'un eserleri incelenmiş ve resimsel çözümlenmeleri yapılmıştır. Altıncı bölümde Mübin Orhon ,soyut sanat alanında çalışmalar yapan diğer sanatçılarla karşılaştırılmış ve çalışmanın son bölümünde Mübin Orhon ile ilgili değerlendirme ve sonuçlar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Soyut, Soyutlama, Soyut Sanat , Mübin Orhon

ABSTRACT

Abstract Art and the role of Mübin Orhon in Abstract Art

Anıl Üner Erden

September, 2013

This thesis is about abstract art and the role of Mübin Orhon in abstract art. Abstract art has not depended on the nature views, refused to make use of the appearances of materials, nature and living creatures. Abstract art aimed to arrange the colours and lines thus reaching at the amazing compositions. At the same time abstract art has brought a new understanding in the art and sculpture of the 20th century. At the beginning of the twentieth century, to name the major pioneer artists of this art were Picasso, Mattise, Delaunay, Malevich, Mondrian and Kandisky. Mübin Orhon, the painter in question in this thesis, is a one of the artists who played an important role in improving Abstract art in Turkey. He spent most of his life of art in Paris and did his paintings in the style of lyric non-figurative abstraction.

In the 'Introduction' of this study which was composed of seven chapters, the abstract was done about the thesis in entrance part. we talked about abstract art as a theory, creation of abstract art from past to present and its historical evolution, providing information and images about the famous artists who created works of abstract art in the world, Later on, the sources of inspiration in the terms of shapes of abstract art in Turkish Painting were mentioned and information and images were provided about the artists who created works in this regard. In addition, the development of abstract art in Turkey and the role of Mübin Orhon in the abstract art in Turkey were shortly addressed. Mübin Orhon's life, his living period, his art, technique and periods were also mentioned in the third and the fourth part of this study. As for the fifth chapter, Mübin Orhon's works were examined and analyses of his paintings were done. In the sixth part, Mübin Orhon was compared with the other artists who carried out their works in abstract art and finally the evaluation and the results were assessed about Mübin Orhon in the last part of the study.

Key Words: Abstract, Abstraction, Abstract Art , Mübin Orhon

ÖNSÖZ

19 yüzyılın ilk yarısından 20. yüzyılın başlarına kadar olan dönemde bilim, sanayi ve felsefe dallarında yenilikler olmuş, bu yeniliklerle beraber, toplumsal yaşamda, sanatta ve yaşamın her alanında değişimler yaşanmış, bu durum soyut bir dünya görüşüne neden olmuş, gerçeklik ve zaman kavramları yavaş yavaş illüzyona dönüşmüştür. Sanatsal alanlardaki değişimlere ve gelişimlere paralel olarak; soyut bir dünya görüşü ile şekillenen plastik diller ortaya çıkmış, resimlerdeki ciddi biçim bozulmaları yerini soyut formlara bırakmış ve bu gelişmelerle birlikte soyut düşünme ve soyut resmin oluşum süreci hızlanmıştır.

Türk resminin Batı ile kesiştiği bu süreçte tamamen yepyeni bir anlatım dili ile karşılaşmış, bu süreci özümseme çabalarından dolayı yeni ve özgün bir anlatım dili ortaya çıkmıştır. Batı sanatından yoğun bir etkileşim sonucu ilk kez Türk sanatına giren soyut resim çağdaş bir karakterin oluşmasını sağlamıştır. Türk kültürünün yoğun bir zenginliğe sahip olması, bir çok sanatçımızın soyut resimde özgün eserler vermesine ön ayak olmuştur.

Mağara döneminden günümüze kadar olan zamanda, yaşadığımız algı içerisinde insan, duruşundan dolayı sürekli figür olarak konumlanmış ve bu yaşayan figürün bedensel estetik tavrını belgeleyen ise resim olmuştur. Figürlerin, yokluk ve varlığın düş ve gerçeğin aynı anda resmedildiği en güzel mekanlar resimler olmuş ve ressamın kendi bakışında asla yadsınamaz bir gerçeklik bulunmaktadır. Sezgiselliği ile figürün içinde bulunduğu kargaşayı bulup ortaya çıkaran ve bunu estetik bir üslupla resimlerini oluşturan kişi ressamın ta kendisidir.

Türk resim sanatında çok özel bir yeri olan Mübin Orhon resimleri ile kendine özgü bir dünya yaratmış, bu düşsel dünya içerisinde hayatında yer alan bütün duygu ve düşüncelerini şiirsel bir üslupla anlatmıştır. Mübin Orhon kompozisyonlarında son derece duyarlı ve hatta varla yok arasında bir noktada özgürlüğünü ilan etmiştir. Ancak kompozisyonlarında sadece görebilen gözlerin kavrayabileceği resimsel sorunlarla uğraşmış ve bunun yanında insanın varoluş sorunuyla iç içe giren duyarlılıkları yakalamaya çalışmıştır.

Mübin Orhon resimlerinde sürekli ışığın peşinden gitmiş, ışığı resim dilinin olanakları içinde yeniden üretmek için çaba göstermiş ve ayrıca resimlerinde bütün sınırları aşabilmek için imge gücüne ihtiyaç duymuştur. Mübin Orhon bize şiirsel soyut resim serüvenlerini anlatmış ve dünyayı yaşanabilir kılmak için güzel ve heyecanlı fırsatlar sunmuştur.

Anıl Üner Erden

TEŞEKKÜR

Yoğun bir çalışma esnasında soyut sanat ve soyut sanatın kavram olarak tanımlanması, soyut sanat alanında çalışmalar veren sanatçılar hakkında bilgiler ve örnekler, soyut sanatın biçim açısından esin kaynakları, bunun yanında Türkiye’de soyut sanatın nasıl geliştiği ve soyut sanat içerisinde Mübin Orhon’un önemli yeri, sanatçının yaşamı, sanatı , tekniği , sanatı ile ilgili dönemleri, eserleri ve onun diğer sanatçılar ile karşılaştırılması gibi önemli konular ele alınmıştır. Ben şahsen Mübin Orhon gibi ünlü bir Türk sanatçısının hayatını tezimde sunduğum için çok büyük bir mutluluk duydum ve çalışmamın her noktasında çok büyük zevk aldım.

Tezim boyunca bana her türlü konuda destek olan , bana karşı hep gülyüzlü olan, ileri yol gösterici olan , yardımlarını hiç esirgemeyen ve bana yağlı boya resim çalışmalarını sevdiren Sevgili Danışman Hocam Ahmet Özel’e sonsuz saygı, sevgi ve şükranlarımı sunarım.

Yüksek lisans ders aşaması ve araştırmalarım süresince desteğini ve deneyimini gösteren Sayın Hocalarım Prof Ayla Ersoy , Ahmet Özol, Erol Özden , Adnan Tonel ve Ebru Boon’a da sonsuz saygılarımı , sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca çalışmamın başından beri benim yanımda devamlı olan , tezime destek konusunda güven veren , mutlu olmamı sağlayan , moral veren ve hayatımda önemli yerleri olan sevgili arkadaşlarım Ayşe Öztürk ve Fatma Doğan’a da sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yalnızca bu çalışmamda değil bana hayatım boyunca her konuda maddi ve manevi destek olan, en zor anlarımda yanımda olan sevgili aileme de sonsuz teşekkür eder ve minnettarlığımı sunarım.

Anıl Üner Erden

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI

ÖZ.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ.....	III
TEŞEKKÜR.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
RESİMLER LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XVIII
1.GİRİŞ.....	1
2. SOYUT SANAT VE KAVRAM OLARAK SOYUT SANATIN TANIMLANMASI.....	4
2.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Geçmişten Günümüze Soyut Sanatın Oluşumu ve Gelişimi.....	8
2.2. Soyut Sanat Alanında Çalışmalar Yapan Sanatçılar ve Resim Örnekleri.....	17
2.3. Türk Resminde Soyut Sanatın Biçim Açısından Esin Kaynakları.....	42
2.3.1. Kaligrafiden Hareketle Oluşturulan Non-Figüratif Soyutlamalar.....	42
2.3.2. Geometrik formlardan hareketle oluşturulan non-figüratif Soyutlamalar.....	46
2.3.3. Lirik Non-Figüratif Soyutlamalar.....	53
2.3.4. Doğadan Hareketle Yapılan Soyutlamalar.....	60
2.3.5. Figürden Hareketle Yapılan Soyutlamalar.....	67
2.3.6. Fantastik ve Psikolojik Düşünce Temelli Soyutlamalar.....	74
2.4. Soyut Sanatın Türkiye'deki Gelişimi ve Etkileri.....	78
2.5. Türkiye'de Soyut Sanat İçerisinde Mübin Orhon'un Yeri.....	91

3. MÜBİN ORHON'UN YAŞAMI VE YAŞADIĞI DÖNEM.....	95
3.1. Mübin Orhon'un Yaşamı.....	95
3.2. Mübin Orhon'un Yaşadığı Dönem.....	98
4. MÜBİN ORHON'UN SANATI, TEKNİĞİ VE DÖNEMLERİ.....	103
4.1. Mübin Orhon'un Geometrik Soyut Dönemi(1953-1956).....	106
4.2. Mübin Orhon'un Lekeseli Soyut Dönemi (1956-1962).....	110
4.3. Mübin Orhon'un Şiirsel Soyut Dönemi /'Homage a Delacroix Dizisi (1962-1971).....	119
4.4. Mübin Orhon'un Monokrom Dönemi (1971-1981).....	124
5.MÜBİN ORHON'UN ESERLERİ, RESİMSSEL ÇÖZÜMLEMELER VE SERGİLERİ.....	135
5.1. Mübin Orhon'un Eserleri ve Resimsel Çözümler.....	135
5.2. Mübin Orhon'un Sergileri.	150
6. SOYUT SANAT ALANINDA ÇALIŞMALAR YAPAN BAZI SANATÇILARIN MÜBİN ORHON İLE KARŞILAŞTIRILMASI.....	155
7. SONUÇ.....	170
KAYNAKÇA.....	175
EK.....	184
EK.MÜBİN ORHON'UN BİYOGRAFİSİ.....	184

RESİMLER LİSTESİ

Sayfa No

Resim 1: Tarih öncesi Lascaux mağarasında hayvan resimleri.....	9
Resim 2: Tarih öncesi Altamira mağarasında bizon resimleri.....	9
Resim 3: William Turner' manzara, tuval üzerine y.boya.....	17
Resim 4: Paul Cezanne, Marsilya'dan bir görünüm, tuval üzerine y.boya.....	18
Resim 5: Georges Seurat, Seine nehrinden görünüm, tuval üzerine y.boya.....	19
Resim 6: Paul Signac, Palais des Papes Avignon'dan görünüm, tuval üzerine y.boya.....	19
Resim 7: Henri Matisse , Les toits de Collioure'dan görünüm, tuval üzerine y.boya.....	21
Resim 8: Pablo Picasso, Avinyonlu kızlar, tuval üzerine y.boya.....	21
Resim 9: Georges Braque, keman , mum ve çubuk , tuval üzerine y.boya.....	22
Resim 10: Juan Gris, Meyve Tabakı ve Mandalina Natürmort, tuval üzerine y.boya.....	22
Resim 11: Robert Delaunay, Mars'ın Grafik Çizimi, tuval üzerine y.boya.....	23
Resim 12: Marc Chagall , Çatıdaki Kemancı, tuval üzerine y.boya.....	24
Resim 13: Joan Miro, Meraya (Otlaklar) kadar , kolaj çalışması.....	24
Resim 14: Ernst Ludwig Kirchner, çıplak oynayan insanlar, tuval üzerine y.boya.....	26
Resim 15: Paul Klee, Tale à la Hoffmann, kağıt üzerine suluboya, mürekkep ve kalem desen çalışması.....	27
Resim 16: Jean Arp Hans, Baş ve Çatal, Painted.....	28
Resim 17: Mark Rothko,Siyah, Gri, tuval üzerine y.boya.....	28
Resim 18: Aguste Macke, Ağaçların altında kızlar, tuval üzerine y.boya.....	30
Resim 19: Franz Marc, Mavi Atlar, tuval üzerine y.boya.....	30
Resim 20: Alexej von Jawlensky, Meditasyon, karton üzerine y.boya.....	31
Resim 21: Alfred Kubin, ölü emici (die sauger), tuval üzerine y.boya.....	33
Resim 22: Lyonel Feininger, Cizvitler (Jesuits III), tuval üzerine y.boya.....	33
Resim 23: Max Ernst, L'Ange du Foyer, tuval üzerine y. boya.....	34
Resim 24: Frank Kupka, Geniş Çıplak, tuval üzerine y.boya.....	35
Resim 25: Kazimir Malevich, siyah kare, tuval üzerine y. boya.....	37
Resim 26: Piet Mondrian, Sarı, Kırmızı ve Mavili Kompozisyon , tuval üzerine y.boya.....	37
Resim 27: Wassily Kandisky, Beyazın Üstüne, tuval üzerine y.boya.....	40
Resim 28: Jackson Pollock, Sonbaharın Ritmi, tuval üzerine y.boya.....	40
Resim 29: Nicolas de Stael, Futbol sahasında dans eden oyuncular, tuval üzerine y.boya.....	41
Resim 30: Selim Turan ,Soyut Kompozisyon, kağıt üzerine g.boya.....	43
Resim 31: Abidin Elderoğlu, Göklerin Sireni, tuval üzerine y.boya.....	43
Resim 32: Süleyman Tekcan, kaligrafî, tuval üzerine y.boya.....	44
Resim 33: Erol Akyavaş, Padişahların Zaferi, tuval üzerine y.boya.....	44
Resim 34: Elif Naci, Yazılı Kompozisyon, imzalı karton üzeri karışık teknik.....	45

Resim 35: Sabri Berkel, Yoğurtçu, tuval üzerine y.boya.....	48
Resim 36: Cemal Bingöl, karton üzerine g.boya.....	48
Resim 37: Ferruh Başağa, Güvercinler, tuval üzerine y.boya.....	49
Resim 38: İsmail Altınok, Soyut Kompozisyon, duralit üzerine y.boya.....	50
Resim 39: Adnan Çoker, Giz II, tuval üzerine a.boya.....	50
Resim 40: Abdurrahman Öztoprak, tuval üzerine karışık teknik.....	51
Resim 41: Özdemir Altan ,Tepegöz ve Sinek Kralı' nın oğlu, tuval üzerine y.boya.....	52
Resim 42: Halil Akdeniz, Kültür İmleri, tuval, ağaç, konstrüksiyon.....	52
Resim 43: Bubi, Kargaşa ve Düzen, Karışık teknik.....	53
Resim 44: Zeki Faik İzer, tuval üzerine y.boya.....	55
Resim 45: Lütfi Günay, Peyzaj, tuval üzerine y.boya.....	56
Resim 46: Mübin Orhon, Kırmızı, kağıt üzerine g.boya.....	56
Resim 47: Erdal Alantar, Harpe, tuval üzerine y.boya.....	56
Resim 48: Adnan Turani, tuval üzerine y.boya.....	58
Resim 49: Burhan Doğançay, karton üzerine kolaj.....	58
Resim 50: Güngör Taner, Rüzgarın Kanatlı Atı (Horse With Wings of Wind),tuval üzerine a.boya.....	59
Resim 51: Ahmet Özel, Kucaklaşma, tuval üzerine y.boya.....	59
Resim 52: Devrim Erbil, Haydarpaşa, tuval üzerine y. boya.....	61
Resim 53: Hamit Görele, duralit üzerine y.boya.....	61
Resim 54: Ercüment Kalmık, Liman kompozisyon.....	62
Resim 55: Gencay Kasapçı, Ağaç, tuval üzerine a.boya.....	63
Resim 56: Ünsal Toker, tuval üzerine y.boya.....	63
Resim 57: Ayten Yetiş Doğu, Litografi.....	64
Resim 58: Ahmet Özol, tuval üzerine y.boya.....	65
Resim 59: M. Zahit Büyükişleyen , Soyut Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	65
Resim 60: Veysel Günay, Doğadan Soyut Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	66
Resim 61: Maide Aral, Nakış İşleyen Kız, tuval üzerine y.boya.....	68
Resim 62: Hakkı Anlı, Figüratif Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	68
Resim 63: Salih Urallı, Ana , tuval üzerine y.boya.....	69
Resim 64: Bedri Rahmi Eyüboğlu, Figüratif Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	69
Resim 65: Eren Eyüboğlu, Figüratif Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	70
Resim 66: Abidin Dino, Madenci, duralit üzerine y.boya.....	71
Resim 67: Ömer Kaleşi, Çocuk Derviş, tuval üzerine y.boya.....	71
Resim 68: Ömer Uluç, Hortlaklar ve Köpekler, tuval üzerine y.boya.....	71
Resim 69: Dinçer Erimez, Okul, tuval üzerine y.boya.....	73
Resim 70: Tomur Atagök, Çatalhöyük'ten Ana Tanrıça, metal üzerine y.boya.....	73
Resim 71: Mustafa Ata, tuval üzerine y.boya.....	73
Resim 72: Süleyman Velioğlu, kontraplak üzerine y.boya.....	75
Resim 73: Tangül Akakıncı, kontraplak üzerine y.boya.....	75
Resim 74: Tamer Akakıncı, Psikolojik Temelli Figüratif Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	75
Resim 75: Aynur Okay, Psikolojik Temelli Figüratif Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	76

Resim 76: İbrahim Örs , Adem ile Havva detay, tuval üzerine y.boya.....	77
Resim 77: Erol Deneç , Hayal Şehirde Bekleyen, tuval üzerine y.boya.....	77
Resim 78: Muhittin Sebati, Palto adlı Natürmortu, tuval üzerine y.boya.....	79
Resim 79: Hale Asaf, İsmail Hakkı Oygur Portresi, tuval üzerine y.boya.....	79
Resim 80: Zeki Kocamemi, Mekkare evleri, tuval üzerine y.boya.....	80
Resim 81: Ali Avni Çelebi, Maskeli Balo, tuval üzerine y.boya.....	81
Resim 82: Refik Epikman, Bar, tuval üzerine y.boya.....	82
Resim 83: Nurullah Berk, Padişah, tuval üzerine y.boya.....	83
Resim 84: Cemal Tollu, Ekin, tuval üzerine y.boya.....	83
Resim 85: Turgut Zaim, Yörükler Köyü, tuval üzerine y.boya.....	84
Resim 86: Mümtaz Yener, Kadın Portresi, tuval üzerine y.boya.....	85
Resim 87: Turgut Atalay, Çalışan Köylüler, tuval üzerine y.boya.....	86
Resim 88: Nuri İyem, Göreme, Güvercinler ve Kadınlar, tuval üzerine y.boya...86	
Resim 89: Fahrünnisa Zeyd, Soyut Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	90
Resim 90: Şadan Bezeyiş, Soyut Figüratif Kompozisyon, tuval üzerine y.boya...90	
Resim 91: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, tuval üzerine y.boya imzalı.....	108
Resim 92: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, kağıt üzerine suluboya ve g.boya imzalı.....	109
Resim 93: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, tuval üzerine y.boya imzalı.....	113
Resim 94: Mübin Orhon, Mavi Soyut Kompozisyon, imzalı tuval üzerine y.boya.....	115
Resim 95: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, tuval üzerine y.boya imzalı.....	117
Resim 96: Mübin Orhon, Maturin, tuval üzerine y.boya imzalı.....	120
Resim 97: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, tuval üzerine y.boya imzalı.....	121
Resim 98: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	123
Resim 99: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, kağıt üzerine g.boya imzalı.....	125
Resim 100: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, tuval üzerine y.boya mühür imzalı.....	126
Resim 101: Mübin Orhon, Kompozisyon, tuval üzerine g.boya imzalı.....	128
Resim 102: Mübin Orhon, Kompozisyon, kağıt üzerine g.boya imzalı.....	129
Resim 103: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, kağıt üzerine g.boya imzalı.....	131
Resim 104: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, kağıt üzerine g.boya imzalı.....	132
Resim 105: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, kağıt üzerine g.boya imzalı.....	133
Resim 106: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon , kağıt üzerine suluboya.....	135
Resim 107: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, kağıt üzerine g.boya imzalı.....	136
Resim 108: Mübin Orhon, Kırmızı, tuval üzerine y.boya.....	137
Resim 109: Mübin Orhon, Turuncu, tuval üzerine y.boya.....	138
Resim 110: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	139
Resim 111: Mübin Orhon, Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	140
Resim 112: Mübin Orhon, Kırmızı, kağıt üzerine g.boya imzalı.....	141
Resim 113: Mübin Orhon, Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	142

Resim 114: Mübin Orhon, Kırmızı, tuval üzerine y.boya.....	143
Resim 115: Mübin Orhon, Sans titre, tuval üzerine y.boya.....	144
Resim 116: Mübin Orhon, Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	145
Resim 117: Mübin Orhon, Gri, tuval üzerine y.boya.....	146
Resim 118: Mübin Orhon, Kompozisyon Ruj (Composition Rouge), tuval üzerine y.boya.....	147
Resim 119: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, kağıt üzerine g.boya tekniği.....	148
Resim 120: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, kağıt üzerine g.boya.....	149
Resim 121: Selim Turhan, Soyut Kompozisyon, kağıt üzerine karışık teknik imzalı.....	156
Resim 122: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	156
Resim 123: Zeki Faik İzer, Soyut Kompozisyon(renk çalışması), tuval üzerine y.boya.....	157
Resim 124: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon(renk çalışması), tuval üzerine y.boya.....	158
Resim 125: Adnan Çoker, Soyut Kompozisyon, tuval üzerine a.boya.....	159
Resim 126: Mübin Orhon, Mor, kağıt üzerine g.boya.....	160
Resim 127: Mark Rothko, Kırmızı'nın içinde 4 koyu ton , tuval üzerine y.boya.....	161
Resim 128: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	162
Resim 129: Wassily Kandinsky, 6. Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	163
Resim 130: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, kağıt üzerine g.boya.....	164
Resim 131: Kazimir Malevich, Suprematist Kompozisyon Beyaz'üstüne beyaz, tuval üzerine y.boya.....	165
Resim 132: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	166
Resim 133: Hans Hartung, Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	168
Resim 134: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, tuval üzerine y.boya.....	169

KISALTMALAR LİSTESİ

tuval üzerine yağlıboya: t.ü.y.boya

kağıt üzerine guaj boya: k.ü.g.boya

duralit üzerine yağlıboya: d.ü.y.boya

tuval üzerine akrilik boya: t.ü.a.boya

kağıt üzerine suluboya: k.ü.s.boya

tuval üzerine karışık teknik: t.ü. karışık teknik

metal üzerine yağlıboya: m.ü.y.boya

Figüratif Kompozisyon: F. Kompozisyon

karton üzerine guaj boya: karton ü. g.boya

kontraplak üzerine yağlıboya: kontraplak ü. y.boya

Psikolojik Temelli Figüratif Kompozisyon: Psikolojik T. F. Kompozisyon

Bedri Rahmi Eyüboğlu: B.R. Eyüboğlu

Ali A.Çelebi: Ali Avni Çelebi

M.Zahit Büyükişleyen: M. Z. Büyükişleyen

1. GİRİŞ

Avrupa resim sanatında 19. yüzyıla kadar objeden hareketle resimler yapılmış, ancak 20. yüzyıla gelindiğinde ise sanatçıların fikirleri değişmeye başlamış ve betimleme yerine soyutlamaya yönelmişlerdir. Çünkü 20. Yüzyılda yaşanan savaşlar, krizler ve endüstride yapılan yeni buluşlar insanların ve sanatçıların yaşamlarını büyük ölçüde etkilemiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın ilk yarısında sanayi, bilim ve felsefe dallarında bir takım yenilikler olmuş ve bu yeniliklerle beraber toplumsal yaşamın her alanında değişimler görülmüştür. Bu değişimler daha sonra doğal olarak sanata da yansımıştır. Bu durum soyut bir dünya görüşüne sebep olmuş, gerçekçilik ve zaman kavramları yavaş yavaş illüzyona dönüşmüştür. Sanatsal alanlardaki değişimlere paralel olarak soyut bir dünya görüşüne dayalı plastik diller ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında perspektif önemini iyice kaybetmiş, resimde görünen şekiller yavaş yavaş parçalanmış, biçimler deformasyona uğramış, objeler geometrik bir biçime dönüştürülmüş, renk ve ışık olayları yeniden ele alınmıştır. Soyutlama resim sanatında kendini iyice hissettirmiştir. Resimlerde ciddi biçimsel bozulmalar yerini soyut formlara bırakmış ve bununla birlikte soyut düşünme ve soyut resim olayı başlamıştır. Sanatçı resimlerinde nesnelere ve doğadan uzaklaşmaya çalışmış ve bununla birlikte biçim bozulmalarına ve parçalanmalara doğru yönelmiştir.

Soyut sanat 19. yüzyılın sosyal, politik, kültürel, felsefi ve endüstriyel yönlerini incelemiştir. Bu incelemelerin sonunda bu sanat anlayışının dünyamızın sosyal dengesizliklerine yabancı kalamayan sanatçının, büyük kuvvetler karşısındaki hiçliğini anlayarak kendi içine iyice kapanmasına sebep olmuştur. Sonuç olarak sanatçı, bakışlarını doğadan uzaklaştırarak kendi içine çevirmiş ve subjektif bir dünya görüşüne sahip olmuştur. Soyut sanatçının dünyası öznel ve metafizik bir yer olmuş, burada tamamen kendi mantığını ve algısını kullanarak biçimler oluşturmaya başlamıştır. 20. Yüzyılda bir çok sanatçının resimleri incelendiğinde ortaya çıkan bir çok akımın hepsinde soyutlamanın izleri görülmektedir.

Soyut sanat günümüzde bir çok avangard sanat akımıyla karışmış ve ilerlemiştir. Soyut sanat, 1907 yılında başlayan Kübizm, 1910'da Fütürizm, 1911'de Ekspresyonizm, 1913'de Süprematizm, 1914'de Konstrüktivizm, 1916'da Dadaizm, 1917'de De Stijl, 1918'de Pürizm ve 1923'de Sürrealizm gibi bir çok sanat akımıyla beraber gizli bir yarışın içinde olup, yüzyılı tamamlamıştır. Soyut resimde sanatçının amacı, çizgi ve renkleri düzenli bir yüzey üzerine yerleştirerek doğru kompozisyonlar elde etmektir. Soyut sanat doğayı asla ortadan kaldırmamış ve tamamen onu başka bir biçimde anlatmıştır. Soyut resimde sanatçılar saf kompozisyon ve renk elemanlarından yararlanmış ve kendi hayal dünyalarından bir şeyler katarak eserlerini oluşturmuşlardır. Soyut sanatın doğduğu yerler, Münich, Paris, Moskova, Zürich ve Amsterdam'dır. Sanatçılar birbirlerinden habersiz farklı şehirlerde soyut sanat alanında çalışmalar ortaya koymuşlardır. Örneğin Jean Arp ve Magnelli farklı şehirlerde biri Zürich, diğeri Floransa olmak üzere birbirlerinden habersiz ayrı soyut resimler yapmışlardır. Kandinsky ve Malevich ilk defa tamamen soyut olarak nitelendirilebilecek resimler yapmışlardır. Kandinsky 1910 yılında soyut sanatın ilk örneklerini oluşturan sulu boya resim çalışmalarını yapmıştır. Bu sergide empresyonistlerin kendi resimlerinde büyük fırça darbeleriyle oluşturdukları renk ve ışık dokusundan çok fazla etkilenmiştir.

Soyut sanat II. Dünya Savaşı sonrasında tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yüzünü göstermiştir. Türkiye 'de de önemli sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmeler meydana gelmiş ve toplumda yaşanan bu gelişmeler kendini resim sanatında da iyice göstermiştir. Bununla beraber 1940'lı yılların sonu ile 1950'li yılların başında Türk resim sanatı da yeni bir döneme girmiş ve Türk resim sanatında modern batı sanatından etkilenmeler olmuştur. Doğal olarak Türk sanatçılarımız da bu doğrultuda soyut resimler yapmaya başlamıştır. Kendi çağdaşları arasında kendine has bir üslubu olan ve non- figüratif soyutlama çalışmaları ile tanıdığımız Mübin Orhon çoşkunun, rengin ve ışığın resmini yapmış bir sanatçı olarak isminden söz ettirmiştir. Ayrıca Mübin Orhon Türkiye'de soyut sanatın gelişmesinde önemli rolü olan sanatçılardan birisi olarak sanat yaşamının yoğun yıllarını Paris'te sürdürmüş ve lirik non-figüratif soyutlama tarzında resimler yapmıştır.

Resimlerinde, düz boyama tekniği ile oluşturduğu tuval zemini üzerine yavaş yavaş açılan ve etkileyen ışıkla birleşerek dikdörtgen formlar oluşturmuştur. Ritmik bir gizli güç yaratmış ve ayrıca resimlerinde belirsizlik, gerilim ve gizemli ışık hüzmelerinden sızan titreşimlerle, yüzeysel olduğu kadar derinlik etkisini de çok iyi vermeye çalışmıştır. Mübin Orhon'un resimlerine bakıldığında, yüzeyde görülen şiirsel mistik bir ışığın, bir rengin en açık tonlarından en koyu tonlarına doğru dalga dalga yayılarak düzgünleştiği ve kaybolduğu görülmektedir. Mübin Orhon, resimlerinde sadece az renk ve biçimle bütün yaşamın özünü vermeye çalışmıştır.

Giriş bölümünden sonra tezin ikinci bölümde kavram olarak soyut sanatın ne olduğu incelenmiş, geçmişten günümüze soyut sanatın oluşumu ve tarihsel gelişimi anlatılmıştır. Soyut sanat alanında çalışma yapan dünyaca ünlü sanatçılar hakkında bilgi ve resimli örnekler verilmiş, daha sonra Türk resminde soyut sanatın biçim açısından esin kaynaklarından bahsedilmiş, bu kaynaklar doğrultusunda çalışmalar yapan sanatçılar hakkında bilgi ve resimli örnekler verilmiştir. Soyut sanatın Türkiye'de ki gelişiminden de bahsedilmiş ve Mübin Orhon'un Türkiye'de ki soyut sanat içerisindeki yerinden de kısaca söz edilmiştir.

Üçüncü ve dördüncü bölümde, Mübin Orhon'un yaşamı, yaşadığı dönem, sanatı, tekniği ve dönemleri ile ilgili konulardan bahsedilmiş, beşinci bölümde ise tamamen Mübin Orhon'un eserleri incelenmiş ve resimsel çözümlenmeleri yapılmıştır.

Altıncı bölümde Mübin Orhon, soyut sanat alanında çalışmalar yapan diğer sanatçılarla karşılaştırılmış ve çalışmanın son bölümünde Mübin Orhon ile ilgili değerlendirme ve sonuçlar yapılmıştır. Bu tezin hazırlanmasında kaynak olarak yerli- yabancı kitaplar, makaleler, kataloglar ve internet ortamı kullanılmıştır.

2. SOYUT SANAT VE KAVRAM OLARAK SOYUT SANATIN TANIMLANMASI

Soyut sanat genel anlamıyla doğa görüntülerine bağlı olmayan eşya, doğa ve canlıların görünüşlerinden faydalanmayı yer yer reddederek, yer yer de yararlanarak, renk , çizgi ve düzenlemeleri yaparak bunlarla heyecan verici kompozisyonlara ulaşmayı amaç edinen 20. yüzyılın resim ve heykel anlayışında yeni bir sanat akımıdır.¹ Bu sanat akımı aynı zamanda renk , kütle , ton, çizgi, şekil gibi çeşitli biçim öğelerinin nesnelere benzemeyecek bir biçimde kullanımı sonucunda ortaya çıkan geometrik yada amorf imgelerle oluşturulan düzenlemeler olarak da tanımlanmıştır. Soyut sanat , Non figüratif sanat terimiyle değişmeli olarak kullanılmıştır.²

20.yüzyılın başında bu sanat akımının başlıca öncüleri arasında Picasso, Braque, Matisse, Delaunay, Malevich, Mondrian, Arp, Klee ve Kandinsky gibi sanatçılar yer almaktadır.³

Kavram olarak Soyut Sanatı incelediğimizde sanat alanlarına ve bu alanların içinde resme bir dönem nasıl yansıdığını iyice anlayabilmemiz için öncelikle soyut kavramını irdelemek gerekmektedir. Çeşitli dil ve kaynaklarda soyut sanatın kelime anlamlarına bakıldığında İngilizce’de abstract art; Fransızca’da art abstrait, Almanca’da abstrakte kunst ve son olarak Osmanlıca’da ise mücerret sanatı olarak adlandırılmıştır.⁴

¹Adnan Turani, **Dünya Sanat Tarihi**, Remzi Kitabevi A.Ş, 8.bs., İstanbul, 2000, s.554

²Yüksel Özen,“**Soyut Resimde İfade**”(**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Ana Bilim Dalı, İstanbul 1989, s.2

³ Ana Britannica, **Soyut Sanat**, c.19, 15. bs., Ana yayıncılık A.Ş, İstanbul, 1986, s.57

⁴ Ümit Güvendi, “**Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitim Bölümleri Ana Sanat Atölye Resim Dersi Kapsamında Soyutlama Yöntemlerinden Biçimbozumun Kullanımı**” (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**), 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar AnaBilim Dalı, Samsun 2006, s.42

Fakat günümüzde yaygın olarak abstract art sanatı kullanılmaktadır Soyut ve soyut sanatın tanımlarının genel anlamda ortak yanları olsada, kaynaklarda soyut sanat ile ilgili farklı tanımlamalarda dikkati çekmiş ve bu bilgi ışığında soyut sanat ile ilgili bir literatur tanımlaması yapıldığında Eczacıbaşı Sanat Ansiklopesinde yer aldığı tanımla soyut sanat *'' renk, çizgi, kütle, ton gibi çeşitli biçim öğelerinin bilinen nesnelere benzemeyecek biçimde kullanımı sonucu ortaya çıkan geometrik ya da amorf imgelerle oluşturulan düzenlemelerdir. Non-objektif (nesnel olmayan) ve non- figüratif sözcükleriyle de tanımlanan soyut sanat; bütünüyle düş ürünü olabileceği gibi, doğadaki nesnenin biçiminin giderek genelleştirilmesi ve arıtılmasıyla da elde edilmektedir. Bu durumda elde edilen; asıl nesneyi çağrıştıracığı için soyut yerine soyutlama terimini kullanmak yerinde olacaktır.''*⁵

Soyut sanatı tanımlarken iki terimden bahsedilmektedir. O terimler soyut ve soyutlama terimleridir. Bu iki terimin birbirinden ayrı olması gerektiği hemen hemen tüm soyut sanat tanımlamalarında yer almış ve soyut ile soyutlamayı birbirinden ayırmanın kolay olmadığına vurgu yapılmıştır. Adnan Turani'ye göre soyut sanat *'' Bugün bu alanda yapılan çeşitli açıklamalarla, soyut sanat ile non figüratif sanatı birbirinden ayırma sorunu ortaya çıkmıştır. Soyut sanat sonuç bakımından soyut görünümlü olmakla birlikte, başlangıçta sanatçı, bir doğa esini ile ya da niyet ile başlayabilir. Yani resmin başlangıcı doğadandır sonu ise doğadan tamamen uzaklaşmıştır. Oysa non figüratifte başlangıçtan itibaren doğaya bağlı olmayan bir çalışma söz konusudur.''*⁶

İsmail Tunalı ise soyut sanata şu şekilde yaklaşmaktadır. *'' Marcel Brion'da soyut ve soyutlayıcı kavramlarının birbirine karıştırıldığından söz ederek şöyle tanımlamıştır: Bu güçlük her şeyden önce soyut ile soyutlayıcı deyimlerinin birbirine karıştırılmasından ileri geliyor. Çünkü '' soyut sanat'' başka şeydir, '' soyutlayıcı sanat '' başka şeydir. Bundan ötürü biz eğer soyut sanattan söz açıyorsak, ozaman burada '' salt soyut sanat'' mı, yoksa, psikolojik ya da resim düzeni nedeni ile*

⁵ Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, **Soyut Sanat**, c.3, Yem Yayınları, İstanbul,1997,s.1689

⁶ Adnan Turani, **Sanat Terimleri Sözlüğü**, 13.bs., Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul, 2010, s.135

*nesne biçimlerini stilize ya da şematize eden "soyutlayıcı sanat" nı söz konusudur, birbirinden ayrılmalıdır."*⁷

Joanna Wickery'e göre ise *"Soyut Sanat, derin, mistik ve tinsel boşalımın ya da gerçeği görsel bir biçimde arayışın vardığı sonuç olarak açıklanmaktadır"*.⁸

Bu tanımlamalara baktığımızda soyut; genelleştirme ve arıtılma sonucunda oluştuğunda asıl nesneyi çağrıştırmış, nesneyi çağrıştıran ürünlere soyutlama denirken, tamamen hayal gücü ürünü olup, hiçbir şekilde nesnel çağrışımında bulunmayan ürünlere ise soyut denmiş ve bunların ayrımının gereği bu şekilde vurgulanmıştır.

Marcel Brion'a göre, *"salt soyut sanat, kendine özgü, doğadışı bir salt biçimler dünyasıdır."* Soyutlayıcı sanat ise tamamen *"öngördüğü, doğa biçimlerinden hareket eden bir sanattır."* Marcel Brion ikisinin çok farklı şeyler olduğunu vurgulamış, salt soyut sanatın, kendine özgü doğa dışı bir salt biçimler dünyası olduğunu belirtmiş, soyutlayıcı sanatı ise doğa biçimlerinden hareket ederek, nesnelere tamamen sadece salt biçimlere geri götürerek doğa ile bir içerik ilgisi içinde olmasa da, biçim ilgisi içinde bulunan bir sanat olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Kimi üslupların doğa ile böyle bir biçim ilgisi içinde bulunduğu halde, soyut sanattan sayılıp sayılmayacağı merak konusudur.

Buna rağmen İsmail Tunalı bu durumun soyutu bütünselliğe ulaştırdığını şu dikkat çekici sözleriyle dile getirmektedir. *"Ancak, biz soyut sanata böyle bir açıdan yaklaşmıyoruz, bunun içinde Marcel Brion'un bulunduğu güçlüklerle karşılaşmıyoruz. Bize göre ister "soyut" ister "soyutlayıcı" sanat olsun bunların her ikisi de "soyut" kavramının içeriğinde birleşerek, "soyut sanat"ın bütünselliğini oluştururlar. Bizim hareket noktamız Picasso'nun su sözüdür."* *Sanatta devrim, salt yeni bir dünya tasarımıdır."* Soyut sanat, sanatta bir devrim ise bu devrim, dünya hakkında yeni bir tasarımdan oluşur. Bu tasarım, empirik-duyusal gerçekliğin dışında salt biçimsel bir dünya tasarımıdır. Böyle bir dünya

⁷ İsmail Tunalı, **Felsefenin Işığında Modern Resim- Modern Resimden Avangard Resme Giriş**, 7.bs., Remzi Kitabevi A.Ş., İstanbul, 2008, s.118

⁸ Joanna Wickery, **"Dış Dünya ve Nesnelere Kurtuluş"**, Yirminci Yüzyıl Sanatı Özel Sayı, 2000, Kış:168-175, s.16

*tasarımı, biçimin dışında bir başka varlığa dayanmaz. O olduğu gibi olan şeydir ve böyle olduğu gibi olan şey olarak da salt biçimdir. Doğadan, doğa biçimlerinden hareket ederek bu biçimsel varlığa gidilebileceği gibi, salt düşünceden hareket ederek, kurgusal yoldan da ona varılabilir. Her iki halde de soyutluk söz konusudur.*⁹

Gombrich ise *Sanatın Öyküsü* adlı kitabında bu durumu şöyle açıklamaktadır. *'' Soyut sözcüğünün pek iyi bir seçim olmadığı çoğu kez söylenmiş ve onun yerine ''nesnel olmayan'' ya da '' figüratif olmayan'' terimleri önerilmiştir. Ne var ki, Sanat tarihinde geçerli olan bir çok terim, ciddi bir araştırmadan çok, rastlantı sonucu ortaya çıkmıştır zaten önemli olan sanat yapıtının kendisidir.*¹⁰

Aslında burada önemli olan akımlarının isimlerinin yerinde kullanılıp kullanılmadığı ya da bu isimlerin akımlara uygun isimler olup olmadığı değildir. Asıl *''önemli olan şey sanat yapıtının kendisidir.*'' Ayrıca soyut sanat dünya hakkında yeni bir tasarım oluşturma serüvenidir. Bu yeni dünya tasarımına bakıldığında görünen duyuşsal gerçeklik dışta kalmış, salt biçimsel bir dünyaya odaklanılmıştır. Bu tasarım biçiminin dışında hiçbir varlığın olmadığı görülmüştür. Bu biçim, biçime bakan ve onu algılayan herkes tarafından farklı bir varlığa dönüştürülmüştür. Bu biçimin oluşması için mutlaka biçimin doğada bulunması ve oradan olması şart değildir. Biçim doğanın bir parçası olabileceği gibi salt düşünceden hareketle kurgulanmış bir varlıkta olabilmektedir. İster doğada şekli olan bir varlık soyutlansın ya da zihinsel bir kurgu gibi resme yansıtılsın, biçimin yeniden oluşturulduğu her şey soyutun içindedir. Soyut sanata bakıldığında sanatçının doğaya, nesnelere ya da kendi zihninde kurguladığı şeye bakışı, onları algılayışı ve yeniden oluşturması değişebilmektedir.

⁹ Tunalı, *Felsefenin Işığında Modern Resim- Modern Resimden Avangard Resme Giriş*, s.119

¹⁰E.H. Gombrich, *Sanatın Öyküsü*, Çev. Erol Erduran- Ömer Erduran, Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul, 1997, s.570

2.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Geçmişten Günümüze Soyut Sanatın Oluşumu ve Gelişimi:

İnsanoğlu yazmadan önce çizmeye ve boyamaya başlamıştır. Mağaralarda ve kaya yüzeylerinde bulunan boyalı resimler ve çizgiler, insanın binlerce yıl önceki fikirlerini nasıl ifade ettiğini bize oldukça iyi göstermiş olup ancak nasıl konuştuğu hakkında çok fazla bilgi vermemektedir. Tarih öncesi insanının çizgiyle anlattığı düşünceleri çağdaş düşünceyle yorumlamak pek kolay olmamıştır. Tarih öncesi resimlerin, bugünkü anlamda sadece kendi resimsel gerçeklerini anlatan resimler olmadıkları görülmüştür. Bu resimlere baktığımızda mağara duvarlarını süslemekten öte; amaçlara yöneldiği tespit edilmiştir. İnsanların doğaya ve doğadaki yaratıklara karşı çetin bir savaş yaptığı tarih öncesi çağlarda, bu resimler o savaşın bir parçası olmuşlardır. Aynı zamanda insana olağanüstü büyüsel güç sağladığına inanılan birer araç olarak görülmüşlerdir. Bu resimler doğaya, hayvanlara, egemen olmanın birer sembolü ve avın şanslı geçmesini sağlayan birer tılsım olarak karşımıza çıkmışlardır.¹¹

Tarih öncesi dönemde insanın varlığıyla birlikte ortaya çıkan sanatın ilk örnekleri ve çalışmaların konularını , avlanılan yada kutsal sayılan şeyler oluşturmuştur. O dönem insanların yaşadığı yerlerde, bu av hayvanları ve kutsal sayılan şeylerin resimleri ve heykelcilikleri bulunmuştur. Eserler, beceriksizce çizilmiş hayvan şekilleri ve stilize edilmiş cinsel tasvirlerden oluşmuştur. İlkel insan avcılık yaparak yada herhangi bir şekilde besin toplayarak günü gününe yaşamıştır. Tarih öncesi insanın ekonomik gelişmesi, tamamen avcı ve besin toplayıcı niteliğinden göçebe çobanlık ve tarımsal niteliğine geçiş yönünde olmuştur. Bunun sonucunda da insanın farklı bilgilere; sözün gelişi hesap yapmaya, ölçü kullanmaya ve sayı saymaya gereksinimi ortaya çıkmıştır.

İspanya ve Fransa'da bulunan ve duvarlarında Paleolitik çağlardan kalma resimler olan mağaralar, toplantı amacıyla kullanılmış veya komün hayatı yaşayan bütün bir köy halkını içlerine alıp barındırmışlardır. Paleolitik insanın, Afrika'daki İlkel

¹¹ Sezer Tansuğ, **Resim Sanatının Tarihi**, 7.bs, Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul, 2011, s.20

Buşman kabileleri gibi kaya yüzeylerindeki üst üste oyuklarda veya Avustralya Buşmanları gibi yalın barınaklarda yaşadıkları da tahmin edilmektedir. Buşman kabilelerinin yaşadıkları kayaların cepheleri de öteden beri resimlenerek gelmiş, fakat bunlar aşırı aşınma sonucunda zamanla yok olup gitmişlerdir. Avrupa’da bir rastlantı sonucu bulunan Paleolitik mağaralardan en eskisinin Fransa’daki Lascaux mağarası olduğu belirlenmiş ve buradaki en eski yerleşimin 40.000 yıl öncesine kadar gittiği ileri sürülmüştür. Lascaux mağarasının resimleri arasında bir bizonun saldırısına uğrayan insan figürünün yer aldığı örnek, o çağ sanatçılarının özellikle hayvan figürlerinin hareket ve anatomisine oldukça egemen olduğunu ortaya koymuştur.¹²

R.1:Tarih öncesi Lascaux mağarasında hayvan resimleri

R.2:Tarih öncesi Altamira mağarasında bizon(hayvan) resmi

¹² Tansuğ, **Resim Sanatının Tarihi**, s.20

İspanya'da ötekilerden önce bulunan Altamira mağarasının tarihçesi 15.000-20.000 yıl öncelerine dayanmaktadır. Fransa'daki Les Trois Freres mağarası da resimleri bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Bu mağaradaki resimlere bakıldığında şaşılacak bir desen ve renk ustalığı görülmüştür. Bu ustalık tarih öncesi insanın avcılık tekniklerinin gelişmesine paralel üstün bir gözlem yeteneğine ulaştığını göstermektedir. Üstüste yapılmış mağara resimlerinin Abbe Breuil tarafından gerçekleştirilmiş olan bir analizi Les Trois Freres resimlerinin niteliklerine ışık tutmuştur. Bunların yanı sıra İsveç'te Jömtland'da kaya üzerine kazınarak çizilmiş boyasız hayvan resimleri de bulunmuştur. Bunların dışında başka mağaralarda hayvan dişleri veya kemiklerin üzerine çizilmiş resimlere de rastlanılmıştır. Birçoğunu bizon, ren geyiği, at gibi hayvanların teşkil ettiği Tarih öncesi çağ resimleri arasında insan resimleri de bulunmuştur. Fakat bu resimlere bakıldığında, insanın tarımsal ekonomi aşamasına geçtiği daha geç bir döneme ait oldukları belirlenmiştir.

Sözcüklerin soyut fikirlerin taşıyıcısı olarak önem kazanmaları ile birlikte, daha çok silahlar ve seramik gibi gündelik araçlar üzerinde soyut çizgi sembolleri yer almaya başlamıştır. Bu semboller insanı ve çevredeki doğayı zikzaklar - çizgi şeritleri gibi yalın ve sade biçimlerle ifade etmiştir.¹³

Yontmataş devrinin eserlerinin ardından gelen dönemde çok sayıda kadın heykelcikleri yapılmış, daha sonraları ise , özel oranlara kavuşturulmuş tasvirler yer almıştır. Bu çalışmalara bakıldığında figürlerin kafaları küçük, karınları şiş olarak yapılmıştır. Aynı zamanda bu dönemde çok fazla sayıda yapılmış soyut kadın heykelcikleri de bulunmuştur.

Orta taş devrine gelindiğinde ise, daha çok doğacı anlayışta resimler yapılmış, büyü amacı ile yapılan bu resimlerde, güçlü bir stilizasyon yer almaya başlamıştır. Bu resimlerde ifadeler hacimli değil tamamen yüzeysel olmuştur. Biçimlerin gerçekle ilgisi zayıf ve yarı şematiktir.

¹³ Tansuğ, **Resim Sanatının Tarihi**, s.24

Yenitaş devrinde ise , sanat eserlerinde tamamen ilk kez amaçsızlık ve idealizm görülmüştür. Cilalitaş devrinde, dini dünyanın etkilerini taşıyan kadın ve hayvan heykelleri yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemde yapılan heykeller, ilkel ilk konut örnekleridir. Dolmenlerden toplu mezarlara kadar, bu döneme ait değişik mezar örnekleri bulunmuştur.

Cilalitaş devrinden sonra gelen Orta Yontmataş devrinde ise, delikli kemikler ve üzeri süslü levhalar yapılmıştır. Bu örneklere bakıldığında ilk müzik aletlerinin kullanıldığı düşünülmektedir.¹⁴

İlk çağ uygarlıklarında ise bütün sanatlar tamamen ulusların dinsel inançlarına ve ahlaksal anlayışlarına göre şekillenmiştir. Mısır sanatına ait kabartmalarda, firavunların yaşam tutkuları ve acımasızlıkları konu edilmiş ve bu döneme ait heykellerde sağlamlık ve büyüklük duyguları işlenmiştir. Mezopotamya, Anadolu, İran'a ait yapılarda, o dönemin olayları ve günlük yaşantısı didactique (öğretsel) olarak simgelenmiştir. Yunan uygarlığına ait yapılarda mitolojik konular, tanrılar insanlaştırılmış biçimler içinde, teknik bakımından daha iyi gelişmiş olarak gerçeğe uygun bir şekilde biçimlenmiştir. İlk defa insan vücudunun güzelliğine önem verilerek, anatomik oranlara dikkat edilmiştir. Yine aynı dönemde yapılmış olan mabedler, dinsel bakımından olduğu kadar, estetik bakımdan da orjinallik göstermişlerdir. Orta çağ'da iki büyük dinin koyduğu inançlar ve yasaklar, toplumun bütün yaşamını olduğu gibi sanatı da etkilemiştir.

İslam ve Musevi geleneklerinde insanların resmedilmesinin yasak olmasından dolayı bu kültürlerde süsleme sanatları önemli derece de gelişmiştir. Bunlara örnek olarak gösterebilecek kaligrafi, hat sanatı da non- figüratif sanatlar kapsamına girmiştir. Batı kültüründe de soyut tasarımların kökü eskilere dayanmaktadır.¹⁵

Fakat tüm bunlara rağmen soyut sanat, süsleme sanatlarından farklı olarak güzel sanatlar adı altında incelenmiştir. Resim ve heykel sanatlarının yapımının

¹⁴ Ahmet Şişman, **Sanat ve Sanat Kavramlarına Giriş**, Literatür Yayınları, İstanbul, 2011, s.91

¹⁵ Ayla Ersoy, **Sanat Kavramlarına Giriş**, Genişletilmiş 3.bs, Yorum Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2002, s. 74

yasaklanması, İslam sanatının mimari sanatı olarak gelişme göstermesine neden olmuştur. Mısır, Bizans, Mezopotamya, Doğu ve İslam sanatlarında soyutlama eğilimleri görülmüştür. Doğu ve İslam sanatında düş gücü ve soyut düşünce egemen olurken, Batıda ise tamamen somut bir inanın hakim olduğu görülmüştür. İnsanların yaşadığı olaylar, dönemlerin özellikleri ve doğaya bakış açıları bu değişimin temel sebeplerinden birisi olmuştur. İran ve Türk minyatürlerinde, bitkiler ve canlılar geometrik çizgilerle, kendine özgü bir doğa ve zaman anlayışıyla dile getirilmişler ve parlak ve zıt renkler ahenkli bir bütünlük ve çekicilik içinde birleştirilmişlerdir.

Hıristiyan dini, İslam ve Musevi dinlerinin tersine bütün güzel sanatlara izin vermiş fakat hepsini dinsel amaçları için çalışmaya zorlamıştır. Roman ve Gotik sanatlar, o dönemin insanların ölüm korkusu içinde, karamsar ve ürkek olarak resimde canlandırmıştır. Fakat Rönesans ile birlikte Avrupa'da sanat yeniden hareketlenmiş, antik sanat yeniden ele alınmış ve bunun etkisiyle insan çok önemli bir unsur haline gelmiştir. Resimde ve heykel sanatında konular dinsel olmasına rağmen, biçim daha gerçekçi bir şekil almıştır. Zengin halk kesimi ve aristokrasi bu sanatı korumuş ve gelişmesine yardım etmişlerdir. Rönesans'ın ilk başladığı yer İtalya'dır. Daha sonra Kuzey Avrupa ülkelerini etkisi altına almıştır. Kuzey ülkelerinde resim sanatının konusu, zengin ve nüfuslu insanların zevk ve gururunu okşayacak türden olmuştur. Hollanda'da ise doğa görüntülerine, insan kadar değer verilerek sanata sokulmuştur.¹⁶

1789 yılında doğan Fransız Devrimi'nden sonra Avrupa yeni bir dünya görüşü, ahlak ve yaşam biçimine sahip olmaya başlamıştır. Artık sanatçı daha özgür hareket etmeye başlamış ve istediği konuları seçmiştir. İnsan, doğa, mevsimler, iklim değişiklikleri romantik sanatçıların resimlerinde özellikle inceledikleri konular olmuştur. Daha sonra toplumların zenginleşmesiyle birlikte yeni endüstri merkezleri kurulmuştur. Romantizm yerini Naturalizm'e bırakmıştır. Naturalizm'de toplum, aile yaşamı ve iş hayatı gibi konularında incelendiği görülür. Toplumları etkileyen büyük değişiklikler, toplumların düşünce yapıları da değiştirmiş ve yeni

¹⁶ Ersoy, **Sanat Kavramlarına Giriş**,s. 74

düşünceler sanatta yeni akımları ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dünya'da hiçbir sanat akımı sürekli ve kalıcı olamamıştır.

Çünkü bütün sanat akımları toplumların duygu ve zevklerine paralel olarak değişmiş olup, yeni buluş ve görüşler, sanat anlayışının değişmesine sebep olmuştur.19. yüzyılın sonlarından itibaren bilimsel çalışmaların yoğunlaşmasıyla birlikte sanatçılar, bu çalışmalardan etkilenmiş ve modern sanat akımlarından ilki olan Empresyonizm ortaya çıkmıştır. Empresyonist sanatçıların bütün iddiası, duyumları karışıp bozulmamış halleriyle tespit etmektedir.¹⁷

Bu akımla ilerleyen Empresyonist sanatçılar nesneyi veya bir objeyi göze ilk gördükleri gibi resimlerinde göstermeye çalışmışlardır. Ayrıca doğa görüntülerini abartmış ve biçimlerini bozmuşlardır. Claude Monet Empresyonizm'in en önemli ressamlarından biridir.¹⁸

Empresyonizm daha sonra yerini Neo – Empresyonizm diğer adıyla Puantizm'e bırakmıştır. Puantizm sanatçının her türlü heyecanını anlatan bir üslup olarak ortaya çıkmıştır. Nesnelerin doğal görüntüleri biçimsel olarak deforme edilmiştir. Puantizm akımından sonra gelen Fovizm'de ise canlı ve parlak renkler bir araya getirilmiştir.

Vahşilik ve yabansılık anlamına gelen Fovizm akımında kırmızılar, yeşiller, maviler ve sarılar en parlak ve en canlı görüntüleriyle korkusuz bir şekilde yan yana getirilmiştir. Fovizm'in yerini Kübizm sanat akımına bırakmıştır.

Kübizm'in öncülüğünü ise Cezanne yapmıştır. Özellikle Cezanne, Picasso'ya yazdığı mektuplarda, doğadaki nesnelere geometrik şekillere dönüştürmeyi tavsiye etmiş ve bununla birlikte geometrik çizgi ve şekillerin sembolik değer kazanmasını sağlamıştır. Bütün bu akımlar kesinlikle birbirinden ayrılmamışlardır. Çünkü ortaya çıkan her yeni üslubun çekirdeğinde kendisinden önce olan eski üsluplarının etkilerini aramak gerekmektedir. Aslında sanatçılar da kendi sanatsal yaşamları

¹⁷ **Thema Larousse Tematik Ansiklopedi, Güzel Sanatlar**, c.5, Milliyet Gazetecilik A.Ş, 1993-1994, s. 292-293

¹⁸ Simona Bartolena, **Monet Masters of Art**, Prestel Publishing Ltd, Munich. London. Newyork 2011, s.10

içinde bir evrim geçirerek modernleşmişlerdir. Mesela Picasso mavi, pembe ve siyah dönemleri yaşadktan sonra Kübizm'e yönelmiştir. Resim sanatında diğer bir soyut sanat akımı da Fütürizm'dir.¹⁹

Fütürizm akımı geçmiş, geleceği ve içinde yaşanan her anı, herhangi bir konu etrafında çeşitli çağırımlardan yararlanarak canlandırmış ve dört boyutun yer aldığı yeni bir görüşe dayanmıştır. Fütürizm akımının öncülüğünü Marinetti yapmıştır. Freud'un psikanaliz çalışmaları ışığı altında ortaya çıkan diğer bir soyut sanat akımına ise Sürrealizm denmiştir. Sürrealizm resim sanatının sınırlarını da aşarak edebiyata da geçmiştir. Sürrealizm gerçekçiliğin daha derinde olan temellerini, düşlere, hayallere ve tasarımlara dayanarak aramaktadır.

İç gerçekle dış gerçeği bir bütünlük içinde tutarak, birinin ötekine üstün gelmesi yerine ikisini aynı anda kabul ederek, akla gelen herhangi bir düşünceyi nesnel olarak gerçek objelermiş gibi şekillendirmektedir. Salvador Dali Sürrealizm akımının en önemli öncülerinden birisi olarak kabul edilmektedir.²⁰

Avrupa resim sanatında özellikle 19. yüzyıla kadar objeden hareket edilerek resimler yapılmış, fakat 20. yüzyıla gelindiğinde ise sanatçıların fikirleri değişmeye başlamış ve betimleme yerine soyutlamaya yöneldikleri görülmüştür.

20 .yüzyılda yaşanan savaşlar , krizler ve endüstride yapılan yeni buluşlar insanların ve sanatçıların yaşamlarını etkilemiş ve her anlamda değişime sebep olmuştur. Soyut sanat 19. yüzyılın sosyal, politik, kültürel, felsefi ve endüstriyel yönlerini incelemiştir. Bu incelemelerin sonunda bu sanat anlayışının dünyamızın sosyal dengesizliklerine yabancı kalamayan sanatçının, büyük kuvvetler karşısındaki hiçliğini anlayarak kendi içine kapanmasına sebep olmuştur. Sonuç olarak bakışlarını doğadan uzaklaştırarak kendi içine çevirmiş ve sübjektif bir dünya görüşüne sahip olmuştur. 19.yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyıl başlarında perspektif önemini iyice kaybetmiş, resimde görünen şekiller yavaş yavaş parçalanmış, biçimler deformasyona uğramış, objeler geometrik bir biçime dönüştürülmüş, renk ve ışık olayları yeniden ele alınmaya başlamıştır. Soyutlama

¹⁹ **Thema Larousse Tematik Ansiklopedi**, c.5, s.296-297

²⁰Ersoy, **Sanat Kavramlarına Giriş**, s.76

resim sanatında kendini iyice hissettirmeye başlamıştır. 20 .yüzyılda bir çok sanatçının resimleri incelendiğinde ortaya çıkan bir çok akımların hepsinde soyutlama çalışmaları tespit edilmiştir.

1853 yılında Hollanda'da doğan Vincent Van Gogh “ *resimlerindeki duygusal izlenimini duygusal izlenimine dönüştürmüştür.*”²¹

Ayrıca Vincent Van Gogh seyirciyi resmin içine çekebilmek için renklere bir duyguyu veya ruhsal bir durumu oluşturabilecek gerçeklikten ayrı bağımsız bir nitelik yüklemiştir.²²

Paul Cezanne ise tamamen “ *resimlerinde duygusal izlenim'den zihinsel izlenim'e geçişi*” gerçekleştirmiş ve sadece göze göre değil, mantığa ve düşünceye de yönelmiştir. Beckman” *Ben kendi endişeme ve üzüntüme egemen olmak için resim yapıyorum* ” diye belirtirken, Franz Marc ise “ *Ben kendimi korkudan kurtarmak için resim yapıyorum* ” demiştir.²³

Burada durulması gereken en önemli şey sanatçıların resim anlayışına bilinçli olarak gitmemiş olmalarıdır. Picasso ve Braque önemli bir şekilde bu noktaya değinmişlerdir.

Picasso, Braque ile birlikte Kübizmi bir fikir olsun diye ortaya atmamışlar, sadece bu tarzın üzerinde çalışarak ortaya çıkarmışlardır. Bundan dolayı, sanatın çeşitli çehrelerde oluşu, bilinçaltı yaşamımızdaki olayların boya kompozisyonlarına bürünerek, adeta medyum haline gelen sanatçıyı bir araç olarak kullanıp ortaya çıkışından başka bir şey değildir.

Soyut sanata bakıldığında günümüzde bir çok avangard sanat akımıyla çarpışarak, ilerlemiştir.1907'de başlayan Kübizm, 1910'da Fütürizm, 1911'de Ekspresyonizm, 1913'de Süprematizm, 1914'te Konstrüktivizm, 1916'da Dadaizm, 1917'de De

²¹ Christiane Weidemann, Christine Nippe, **50 Modern Artists You Should Know**, Prestel Publishing Ltd, Munich. London. Newyork, 2010, s.38-39

²² Nilüfer Tuba Yılmaz, “**Türkiye’de Soyut Sanatın Gelişimi İçerisinde Burhan Uygur’un Yeri**” (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, 2009, s.11

²³ Turani, **Dünya Sanat Tarihi**, s.554

Stijl, 1918'de Pürizm ve 1923'de Sürrealizm gibi bir çok sanat akımlarıyla beraber gizli bir yarışın içinde olup, yüzyılı tamamlamıştır.²⁴

Soyut resimde sanatçının amacı, çizgi ve renkleri düzenli bir biçimde yüzey üzerine yerleştirerek doğru kompozisyonlar elde etmektir. Soyut sanat doğayı asla ortadan kaldırmamış ve doğayı başka bir biçimde anlatmıştır. Soyut resimde sanatçılar saf kompozisyon ve renk elemanlarından yararlanmıştır. Empresyonistler doğaya bakarak resimler yaparken, soyut resim yapan sanatçılar ise kendi hayal dünyalarından bir şeyler katarak eserini oluşturmuşlardır. Soyut sanat hiçbir zaman yok olmayacak bir sanat akımıdır. Soyut sanat her şeyi söyleyebilme ve yaratabilme gücüne sahiptir.²⁵

Soyut sanatın doğduğu yerler, Münich, Paris, Moskova, Zürich ve Amsterdam'dır. Sanatçılar birbirlerinden habersiz farklı şehirlerde soyut sanat alanında çalışmalar ortaya koymuşlardır. Örneğin Jean Arp ve Magnelli farklı şehirlerde biri Zürich, diğeri Floransa olmak üzere birbirlerinden habersiz ayrı soyut resimler yapmışlardır.²⁶

Kandinsky 1910 yılında ilk soyut suluboya resmini yaptığı zaman, aynı yıllarda Moskova'da Larinov ve Malevich suprematist akım ile ilgili resimler yapmışlardır. Delaunay ise 1912 yılında Orphist akımıyla ilgili resimler yapmıştır.

²⁴ Yurdanur Şentürk, 'Soyutta Derinlik ve Öz' (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul 1999, s.11

²⁵ EğitimForum 'Soyut sanat akımı vesonrası' (Abstre-Nonfigüratif) y.y.
(Çevrimiçi): <http://www.turkceciler.com/forum/sanat/393-soyut-sanat-akimi-ve-sonrasi.html>, 18 . 10. 2012

²⁶ Turani, **Dünya Sanat Tarihi**, s.554

2.2. Soyut Sanat Alanında Çalışmalar Yapan Sanatçılar ve Resim Örnekleri:

J. M. William Turner (1775-1851)

İngiliz romantik ressam olan William Turner 1789 yılında Kraliyet Akademisi'ne girmiştir. 1790 yılların ortasında Girtin'le birlikte çalışmış ve ondan büyük bir ölçüde etkilenmiştir.²⁷ Daha sonra 17. yüzyıl Hollanda resminden, Wilson Claude'den etkilendiği görülmektedir. William Turner bir çok ressamı etkilediği gibi, Mübin Orhon'u da kendi suluboya çalışmalarlarıyla etkilemiştir.

Paul Cezanne (1839- 1906)

Fransız bir ressam olan Paul Cezanne yapıtları ve düşünceleriyle bir çok sanatçıyı etkilemiştir.²⁸ 1861 yılında Paris'e giderek Pissaro ile tanışmış, 1872 yılına kadar orada yaşarak kendisini resme vermiştir. 1860 yıllarında erotik ve melodramatik resimler yapmış ve empresyonist teknikle doğa görünümünü çalışmıştır. 1874 yılında ilk kez empresyonist bir sergiye katılmış, 1890 yılından sonra da çok büyük bir üne kavuşmuştur.²⁹

R.3:William Turner, manzara, t.ü.y.boya

²⁷ Thema Larousse Tematik Ansiklopedi, c.5, s.280-281

²⁸ Weidemann, Nippe, 50 Modern Artists You Should Know, s.16-17

²⁹ Tansuğ, Resim Sanatının Tarihi, s.266

R.4:Paul Cezanne, Marsilya'dan bir görünüm, t.ü.y.boya,

Georges Seurat (1859-1891)

Fransız ressam olan Georges Seurat Paris'te S. Sulpice'de Delacroix 'in resimlerini ve güncelerinde anlattığı düşüncelerini incelemiş ve bilim adamı Charles Vlansy'nin düşüncelerinden de etkilenmiştir.³⁰ Empresyonistlerde görülen ışık oynaşmalarının tersine, Seurat ışığın durgun niteliğine önem vermiştir. Sanat eleştirmenleri Seurat ve çevresindekiler için neo empresyonistler deyimini kullanmışlardır.³¹

Paul Signac (1863-1935)

Fransız ressam ve gravürçü olan Paul Signac Seurat'ın düşüncelerini ve biçimini benimsemiştir. Neo- empresyonistlerin teorisyenidir. 1989 yılında bu konuda bir kitabı basılmıştır.³²

³⁰ Weidemann, Nippe, **50 Modern Artists You Should Know**, s.42-43

³¹ Tansuğ, **Resim Sanatının Tarihi**, s.276

³² **Thema Larousse Tematik Ansiklopedi**, c.5, s.304-305

R.5: Georges Seurat, Seine nehrinden görünüm, t.ü. y.boya

R.6: Paul Signac, Palais des Papes Avignon'dan görünüm, t.ü.y.boya

Henri Matisse (1869-1954)

Henri Matisse Fov grubunun en önemli sanatçısıdır. Matisse'de Kandisky gibi müziğe ilgi duymuş, küçük yaşta keman eğitimi almıştır. Bouguereau'nun birkaç ay ve Gustave Moreau'nun beş yıl boyunca öğrencisi olmuştur. Empresyonizm'den etkilenmiştir. 1901-1903 yılları arasında Cezanne'ın etkisi altında kalmış, 1904

yılında Signac'ın kullandığı parlak renkleri kendi resimlerinde denemiş ve benimsemiştir.³³

1910 yılında ise kübizm'den çok etkilenmiştir.³⁴ Henri Matisse 1947 yılında yayınladığı bir kitabında müzik üzerine şunları söylemiştir. '' Resimde ışık etkisi verebilmek için renklerle değişik düzlemlerde oynanması gerekmektedir. Aynı müzikte olduğu gibi. Ben renkleri duygularımı dile getirebilmek için kullandım. Önemli olan karşıtları ortaya çıkarmak ve onları vurgulamaktır. Müzik nasıl yedi ton üzerine kurulabiliyorsa, bizimde kompozisyonlarımızı pek az birkaç renkle yapmamamız için hiçbir neden yoktur''³⁵

Pablo Picasso (1881-1973)

İspanyol sanatçı olan Picasso , Malagada doğmuştur. Kendisi küçük yaşta Munch, Lautrec ve Renoir'ın resimleriyle ilgilenmiştir. 1900 yılında Paris'e gitmiş 1901'de Madrid'e dönerek başkentteki genç bohemler arasına katılmıştır. 1907 yılında Braque'la tanışmış ve birlikte analitik kübizm'i ortaya koymuşlardır.³⁶ 1914 yılında Picasso'nun yolları, Braque ile ayrılmıştır. 1915 yılından sonra Ingres'le tanışmış, antik ve roman klasisizmiyle ilgilenmiştir.³⁷ Önceleri tamamen hareketsiz kadın figürleri yapmış, 1923 yılından sonra, yaptığı hareketsiz kadın figürlerini parçalayarak onları korkunç karikatürler haline getirmiştir. Bunun en iyi örneği 1925 yılında yaptığı '' Üç Dansöz''dür.³⁸

³³ Thema Larousse Tematik Ansiklopedi, c.5, s.304-305

³⁴ Weidemann, Nippe, **50 Modern Artists You Should Know**, s.56-57

³⁵ Nazan İpşiroğlu, **Resimde Müziğin Etkisi**, Remzi Kitabevi A.Ş., İstanbul 1994, s.40

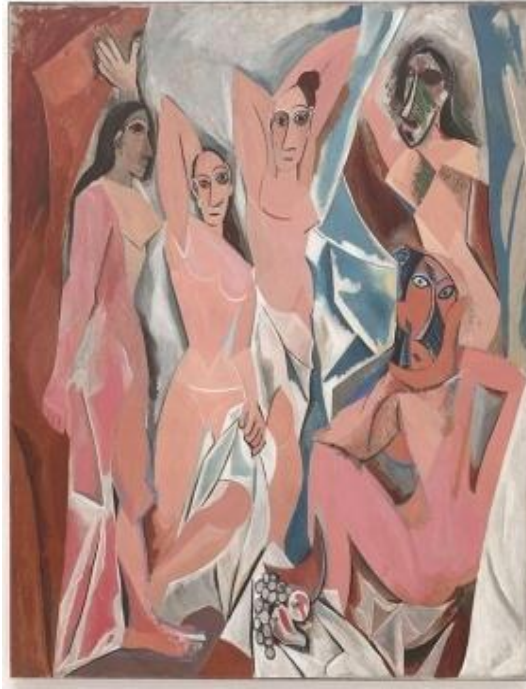
³⁶ Weidemann, Nippe, **50 Modern Artists You Should Know**, s.70-71

³⁷ Thema Larousse Tematik Ansiklopedi, c.5, s.302-303

³⁸ Tansuğ, **Resim Sanatının Tarihi**, s. 274

R.7: Henri Matisse, Les toits de Collioure'dan görünüm, t.ü.y.boya

R.8: Pablo Picasso, Avinyonlu kızlar, çubuk, t.ü. y.boya

Georges Braque (1882-1963)

1882 ile 1963 yılları arasında yaşamış Fransız ressam olan Braque resim yapmayı bir dekoratörün yanında çıraklık yaptığı sırada öğrenmiştir. Le havre ve Paris'teki güzel sanatlar akademilerine devam etmiş ve kendi üslubunu da oralarda

sürdürmüştür. Dufy ve Friesz'le tanışmış, 1909 yılında Picasso ile tanışarak onunla daha sonra kübizm adını alacak yeni akımın temelleri üzerinde çalışmıştır.³⁹ 1920 – 1921'li yıllardan sonra renk ve biçimin tam bir uyum içinde bulunduğu natürmortlar ve kompozisyonlar yapmıştır. Aynı zamanda heykel, grafik ve tahta işleriyle de uğraşmıştır.⁴⁰

Juan Gris (1887-1927)

1887 ile 1927 yılları arasında yaşamış olan İspanyol ressam olan Juan Gris, 1906 yılında Madrid'den ayrılarak Paris'te Picasso'nun yakınlarına yerleşmiştir.⁴¹ Sanatın ilk dönemlerinde objeleri önce küçük düz yüzeylere bölmüş, 1911 yılından sonra kübizme dönmüş ve kübist bir anlayış benimsemiştir. Daha sonraları sentetik formlar kullanmıştır. Juan Gris 1922 ile 1923 yılları arasında Diaghileff'de çalışmıştır.⁴²

**R.9: Georges Braque,
man ve Mum, t.ü. y.boya,**

**R.10:Juan Gris,
Meyve tabağı ve Mandalina
Natürmort, t.ü.y.boya**

³⁹ Thema Larousse Tematik Ansiklopedi, c.5, s.302-303

⁴⁰ Tansuğ, Resim Sanatının Tarihi, s. 265

⁴¹ Thema Larousse Tematik Ansiklopedi, c.5, s.302-303

⁴² Ahu Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, 4.bs, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.56

Robert Delaunay (1885-1941)

Fransız ressam olan Robert Delaunay, Orfik- Kübizmin yaratıcısıdır. Sade renklerin duygusal etkileriyle ilgilenmiştir. Kandinsky onu Mavi Dörtler grubuna katılmaya çağırmıştır. 1910 ile 1912 yılları arasında bir dizi halinde Paris ve Eyfel kulelerinin resimlerini yapmıştır. İspanya'da geçirdiği 7 yıldan sonra 1924'te Paris'te yine bu konulara geri dönmüştür. 1937 yılında ise Delaunay, Paris'teki Uluslararası Sergi'nin duvar resimlerini yapmayı tercih etmiştir.⁴³

R.11:Robert Delaunay, Mars'ın Grafik izimi, t. . y.boya

Marc Chagall (1887-1985)

Rus asıllı Yahudi bir ressam olan Marc Chagall Vitebsky'de doğmuş, St. Petersburg'da eğitim görmüştür. Ballet ve Bakst'dan etkilenmiştir. 1910 ile 1914 yılları arasında Paris'te bulunmuş ve kübizm'den etkilenmiştir.⁴⁴ 1917 yılında ise Vitebsky'de Güzel Sanatlar müdürü olmuş ve orada bir akademi kurmuştur. Malevich'le aralarında çıkan anlaşmazlıktan sonra hemen istifa etmiş, Moskova tiyatrolarında çalışmış ve 1923 yılında Paris'e gitmiştir. Bu tarihten sonra

⁴³ Thema Larousse Tematik Ansiklopedi, c.5, s.306-307

⁴⁴ Weidemann, Nippe, 50 Modern Artists You Should Know, s.74-75

resimlerinde düşsel biçimi geliştirmiş ve zengin renkler kullanarak Rus köy hayatını resmetmiştir.⁴⁵

R.12: Marc Chagall, Çatıdaki Kemancı, t.ü.y.boya

R.13: Joan Miro, Meraya (Otlaklar) kadar, kolaj

Joan Miro (1893-1983)

Joan Miro bir süre ABD’de yaşamış İspanyol asıllı, gerçeküstücü resimler yapan bir ressamdır. Joan Miro 1925’te ilk sürrealist sergiye katılmış ve Dali ile birlikte

⁴⁵ Tansuğ, **Resim Sanatının Tarihi**, s.266

bu akımın öncüsü olarak kendisini göstermiştir. ‘‘ *Bence biçim, hiçbir zaman soyut bir şey değildir. Her zaman bir şeyin işaretidir. Bir insandır, bir kuştur. Resim, biçim için biçim değildir.*’’ demesine rağmen John Miro’nun resimlerinin bir çoğu soyuttur.⁴⁶

Ernst Ludwig Kirchner (1880-1938)

Alman ekspresyonist bir ressam olan Ernst, ‘‘ *Die Brücke*’nin doğal üyesidir. 1901 ile 1903 yılları arasında Dresden’de mimarlık eğitimi görmüştür. Primitif Sanata ilgisi olan Kirchner, portre ve nü ağırlıklı yapıtlarıyla tanınmıştır.⁴⁷1917 yılından 1938 yılına kadar verem hastalığı ile uğraşmış ve bu yıllar arasında İsviçre’de yaşamıştır. Bir çok resmi Naziler tarafından zorla alınmış fakat en iyi koleksiyonu bugün Stuttgart’ta bulunmaktadır. Ernst çok sayıda tahta işleri ve heykeller de yapmış ve 1938 yılında intihar ederek hayatını kaybetmiştir.⁴⁸

Paul Klee (1879-1940)

İsviçreli bir ressam olan Paul Klee , Münih’te eğitim görmüştür.⁴⁹ Klee 1901 yılında öğrenciliği sırasında Münich’te gittiği bir konserde Bach’ın ‘‘ *Ermiş Matta Pasyonu*’nu dinledikten sonra babasına şu satırları yazmıştır. ‘‘ *Ermiş Matta’nın Pasyonu beni fazla etkilemedi. Konuda iş yok, hata burada. Bunun ötesinde Evangelist, kişiler ve koro arasındaki renkli gidiş gelişler, bu müziğin büyük üslubu içinde çocuksu kalıyor. Ayrıca seslendirilişi de iyi değildi. Odeon’da şimdiye kadar dinlediklerimin en kötüsüydü.*’’⁵⁰

1901 ile 1902 yılları arasında İtalya’ya gitmiş ve sonra ülkesine geri dönmüştür. Klee ilk grafik çalışmalarında Blake, Beardsley, Goya ve daha sonra Ensor’dan etkilenmiştir. 1906 ile 1933 yılları arasında Klee Almanya’da çeşitli akademilerde çalışmıştır. İyi bir öğretmen olan Klee’nin bir çok teorik yazıları basılmıştır. 1911

⁴⁶ Weidemann, Nippe, **50 Modern Artists You Should Know**, s.88-89

⁴⁷ Weidemann, Nippe, **50 Modern Artists You Should Know**, s.68-69

⁴⁸ Antmen, **20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar**, s.40

⁴⁹ Weidemann, Nippe, **50 Modern Artists You Should Know**, s.58-59

⁵⁰ Nazan İpşiroğlu, **20. Yüzyıl Sanatında J.S.Bach**, Pan Yayıncılık, İstanbul, Şubat 2002, s.53

yılından sonra Kandinsky, Feininger ve Jawlensky ile yakın ilişkiler kurmuştur. Paul Klee 1920 yılından sonra üne kavuşmuştur.⁵¹

Klee'nin resimleri gelişigüzel gibi olsada ince bir hesapla oluşturulmuş, Klee müziksel formları resimlerinde devamlı kullanmıştır. Genelde Klee'nin resimlerinde müziğin etkisi yoğun bir şekilde görülmektedir. Paul Klee, son dönemde yaptığı resimlerinde simgeleri yoğun bir şekilde uygulamış ve resimleri soyuta yaklaştıkça müziğe yakınlığı artmıştır. Klee'ye göre " *var olan görünümüler dünyası, sadece beklenmedik bir biçimde askıya alınmış, mekanda ve zamanda rastlantısal olarak duraklamaya uğramış bir evrimin basit bir evresi olarak değerlendirilmektedir.*"⁵²

R.14: Ernst Ludwig Kirchner, çıplak oynayan insanlar, t.ü.y.boya

O yılların çağdaş bestecilerden Roman Haubenstock-Ramati'ye ait olan notaların izleri Klee'nin bazı resimlerinde görülmektedir.⁵³

⁵¹ Tansuğ, **Resim Sanatının Tarihi**, s.271

⁵² France Farago, **Sanat**, Çev. Özcan Doğan, Doğu Batı Yayınları, 2006, s.169-170

⁵³ Nazan İpşiroğlu, **Sanattan Güncel Yaşama**, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.255.....271

R.15: Paul Klee, Tale à la Hoffmann, kağıt üzerine s.boya, mürekkep ve kalem desen çalışması

Jean Arp (Hans) (1887-1966)

Fransız ressam olan Jean Arp Alsace’da doğmuş, Paris’te okumuştur. ⁵⁴Ernst, Klee Kandinsky ‘le tanışmış ve İkinci Mavi Dörtler sergisine katılmıştır. Jean Arp 1916 yılında ise Zürih’te Dada hareketini başlatanlara katılmış, daha sonra Fransa’ya yerleşerek sürrealist yapıtlar vermeye başlamıştır.⁵⁵

Mark Rothko (1903-1970)

Rus asıllı Yahudi ressam olan Mark Rothko 1903 yılında Rusya’da doğmuştur.⁵⁶ Mark Rothko Soyut Dışavurumculuk akımının ve Boyasal Alan Resmi’nin en önemli sanatçılarındanıdır.⁵⁷

⁵⁴ Thema Larousse Tematik Ansiklopedi, c.5, s.306-307

⁵⁵ Tansuğ, Resim Sanatının Tarihi, s.264

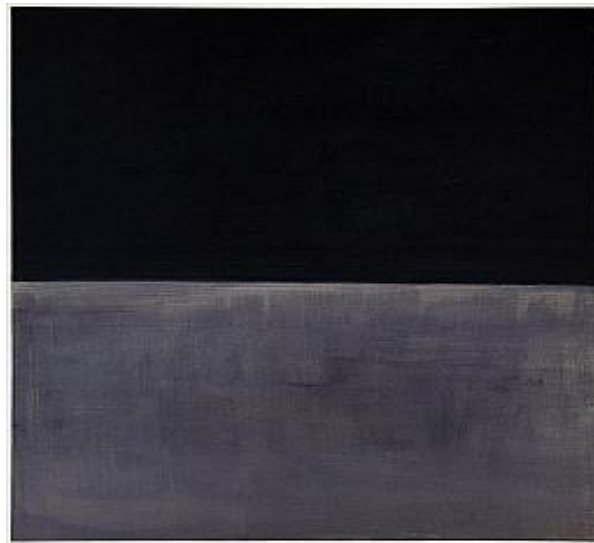
⁵⁶ Forum acil, ”Mark Rothko Kimdir Hakkında Bilgi ” y.y.(Çevrimiçi):
<http://www.forumacil.com/sanatcilar-ve-tanitimleri/383417-mark-rothko-kimdir-hakkında-bilgi.html>,
05. 12. 2012

⁵⁷ Weidemann, Nippe, 50 Modern Artists You Should Know, s.96-97

1913 yılında Amerika 'ya giden Rothko , 1926 yılından itibaren resim yapmaya başlamıştır. 1947 yılından itibaren özgün üslubunu oluşturmaya başlamıştır. Mark Rothko ufki renk şeritlerini kapsayan büyük soyut resimleriyle tanınmaktadır.⁵⁸

R.16: Jean Arp Hans, baş ve çatal painted

R.17: Mark Rothko, Siyah, Gri , t.ü. y.boya

⁵⁸Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s.156

Auguste Macke (1887-1914)

1887 yılında Almanya’da doğan Auguste Macke doğanın olduğu gibi temsili yerine duyguların ve iç dünyanın ön plana çıkarıldığı ekspresyonizm akımının önde gelen temsilcilerinden birisi olarak kabul edilmiştir. Auguste Macke aynı zamanda 1911 yılında Münih’te kurulan ‘ ‘ *Der Blaue Reiter(Mavi Atlı Grup)* ’ ’ adlı grubunda üyesidir.⁵⁹

Auguste Macke, Kandisky ve Marc’ın kurduğu ve sonradan Jawlensky ve Klee’nin katıldığı Mavi Atlı grup, resim- müzik bağları ve renk-tını özdeşliği üzerinde durmuşlardır. Bu grubun üyesi olan Macke da resimlerine renk- ışık bütünlüğü, şiirsel ve müziksel bir hava katmıştır.⁶⁰

1910 yılında Kandisky’le tanıştıktan sonra renk ve biçim açısından yeni bir duyarlığa ulaşmış ve renkleri sistemleştirerek kullanmaya başlamıştır. Figürasyona yönelen resimlerinde renk ögesine öncelik vermiştir. 1914 yılında ise gönüllü olarak katıldığı I. Dünya Savaşı sırasında Alman Ordusu saflarında savaşırken hayatını kaybetmiştir.⁶¹

Franz Marc (1880-1916)

1880 yılında Münih’te doğan Franz Marc 1911 yılında Kandinsky ile beraber Münih’te ‘ ‘ *Der Blaue Reiter* ’ ’ grubunu kurmuş, yıllığın hazırlanmasında ve sergilerin düzenlenmesinde Kandinsky ile beraber çalışmıştır.⁶² Der Balue Reiter dışavurumcu gruplar arasında müzikle bağlantı kuran ve sanat dünyasında da kuşkusuz kalıcı etkileri olan bir gruptur. Bu grubun çıkardığı ‘ ‘ *Almanak* ’ ’ adlı kitabı Marc yazmış ve doğaya panteist bir yaklaşım göstermiştir. Marc soyut resme gelinceye kadar devamlı hayvan resimleri yapmış ve en önemli hayvan resimlerinden bir tanesi 1912 yılında yaptığı ‘ ‘ *Sarı İnek* ’ ’ tir.

⁵⁹ **Thema Larousse Tematik Ansiklopedi**, c.5, s.302-303

⁶⁰ Nazan İpşiroğlu, **Resimde Müziğin Etkisi**,2.bs. Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul, 1995, s.41

⁶¹ Antmen, **20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar**, s.42

⁶² Weidemann, Nippe, **50 Modern Artists You Should Know**, s.64-65

Gönüllü olarak orduya katılan Marc 1916 yılında Birinci Dünya Savaşında cephede savaşırken hayatını kaybetmiştir.⁶³

R.18: Aguste Macke, Ağaçların altında kızlar, t.ü.y.boya

R.19: Franz Marc, Mavi Atlar, t.ü.y.boya

⁶³Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, s.40

Alexey Won Jawlensky (1864-1941):

Alexey Won Jawlesky Rus asıllı dışavurumculuğun en önemli ressamlarından birisidir. Kandisky'nin yakın arkadaşlarından biri olan Alexey Won Jawlensky "*Der Blaue Reiter*" grubunun üyesi ve Yeni Sanatçılar Derneğinin kurucularındandır.⁶⁴

1906 yılından 1908 yılına kadar Jawlensky'nin stili "*Wasserburg am Inn*"i ve "*Murnau am Staffelsee*"i Marianne von Werefkin, Gabriele Münter ve Wassily Kandinsky ile beraberliklerinden sonra değişmiştir. Bu zamanlarda Alexy Won Jawlensky dışavurumcu natürmortlar ve manzaralar boyamış, 1910 yılından itibaren portrelere daha da çok odaklanmıştır. 1911 ile 1912 yılları arasında Baltık denizine gittiğinde önemli, güçlü renkli portreler oluşturmuş "*Der Buckel*" (1911), "*Selbstbildnis*" (1912) ve "*Barbarenfürstin*" (1912). Artrit hastalığı yüzünden Jawlensky giderek daha fazla felç olmuş, sonunda 1938 yılında resim yapmaktan vazgeçmek zorunda kalmıştır.

R.20: Alexej von Jawlensky, Meditasyon, Karton ü. y.boya

⁶⁴ Hatice Sabahat, "**20. Yüzyıl'ın İlk Yarısında Avrupa Sanatı ve Soyut Resmin Öncüsü Vassily Kandisky**" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sivas, 2012,s.49

Alfred Kubin (1877- 1959)

Alfred Kubin Avusturyalı ve Der Blaue Reiter (Mavi Atlı) grubun üyelerinden birisidir. Kandisky ve Klee'nin yakın arkadaşı olan Kubin, hem bir kuramcı ve hemde bir ressamdır.Bu özelliklerinden dolayı o Mavi Atlının bir üyesi olmuştur. ⁶⁵ Ölümle ilgili düşüncelerini resimlerindeki insan ruhunu sıkan ve karanlık psikolojik duygular veren anlatımlarla aktarmıştır.

Lyonel Charles Feininger (1871-1956)

Alman asıllı Amerikalı ressam olan Lyonel Charles Feininger , ekspresyonizmin öncülerinden birisidir. Feininger 1919 yılında Weimar'da kurulan ünlü Bauhaus Okulunda çalışmıştır.⁶⁶ Feininger'de Kandisky gibi müziğe karşı oldukça ilgilidir. Berlin'e gidip müzik eğitimi almış, öte yandan bir dergide karikatürist olarak çalışmaya başlamıştır. Fakat daha sonra eğitimini yarıda bırakarak grafik ve resimle uğraşmıştır.⁶⁷

Lyonel Charles Feininger, kübizm ve fütürizmden bir hayli etkilenmiş, onun tek bakış noktasını kıran resimlerinde kübizm gibi nesnelere etrafında dolaşmamış, onun yerine kendine özgü yeni bir anlatım göstermiş ve kendi resmini birbiri üstüne binmiş üçgenlerden oluşturmuştur.⁶⁸

Max Ernst (1891-1976)

1891 yılında Almanya'da doğan Max dadaizmin ve gerçeküstücülüğün en önemli temsilcilerinden birisi olmuştur. 1909'da felsefe öğrenimi için Bonn 'daki

⁶⁵ **Thema Larousse Tematik Ansiklopedi**, c.5, s.302-303

⁶⁶ Nazan- Mazhar İpşiroğlu, **Sanatta Devrim**, Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul, 1993, s.85.....93

⁶⁷ İpşiroğlu, **20. Yüzyıl Sanatında J.S.Bach**, s.46

⁶⁸ Sabahat, **'20. Yüzyıl'ın İlk Yarısında Avrupa Sanatı ve Soyut Resmin Öncüsü Vassily Kandisky'**(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s.49

üniversiteye yazılmış fakat kısa zaman sonra dersleri bırakmış,aynı yıl resim yapmaya başlamış ve ancak asla akademik bir resim eğitimi almamıştır.⁶⁹

1919 yılında Ernst ressam Paul Klee'yi ziyaret etmiş, onunla birlikte resimler, kalıp baskılar ve kolaj yapmış ve farklı malzemelerle çalışmışlardır. I. Dünya savaşı sırasında Alman ordusuna gönüllü olarak katılmış ve onun savaş deneyimi kendisi üzerinde derin etki yaratmıştır. 1922 yılında Montparnasse'daki sanat çevresinde Dadaist arkadaşları André Breton, Gala, Tristan Tzara ve Paul Éluard'a katılmış, sürekli deneysel çalışmalar yapmıştır. 1925 yılında Max Ernst, frotaj tekniğini bulmuştur. Sürekli deneysel çalışmalar yapmıştır. 1976 yılında ise Paris'te hayatını kaybetmiştir.⁷⁰

R.21: Alfred Kubin, Ölü Emici (diesauger), t.ü.y.boya

R.22: Lyonel Feininger, Cizvitler, (JesuitsIII), t.ü.y.boya

⁶⁹ Thema Larousse Tematik Ansiklopedi, c.5, s.308-309

⁷⁰ Weidemann, Nippe, 50 Modern Artists You Should Know, s.86-87

R.23: Max Ernst, L'Ange du Foyer, t.ü.y.boya

Frank Kupka (1871- 1957)

Çek ressam ve grafik sanatçısı olan Frank Kupka 1871 yılında Bohema 'da doğmuştur. Soyut sanatın ve orpik kübizmin temsilcileri arasında olan Kupka tamamen soyut sanatın, müzik bilgisiyle zenginleşen bir boyutuna ulaşmış ve müziğin iletisinin, resimde çok rahatlıkla dile getirileceğine inanmıştır. Sinestezi duyarlılığı ve Antropozofiyle oluşan eğilimler Kandinsky'nin sanatında olduğu gibi Kupkanın sanatında da görülmüştür. Frank Kupka Paris'te 1912 yılında iki soyut resim " *İki Renkli Füg*" ve " *Sıcak Kromatik*" sergilemiştir. Bu çalışmalar aynı zamanda onun ilk soyut resimleri olmuştur.⁷¹

⁷¹ Thema Larousse Tematik Ansiklopedi, c.5, s.306-307

R.24: Frank Kupka, Geniş Çıplak, t.ü.y.boya

Kazimir Malevich (1878-1935)

Rus ressam olan Kazimir Malevich'e bakıldığında geometrik soyut resmin en önemli öncülerinden bir tanesi olduğu görülmektedir. Malevich 1904 yılında Moskova'da modern Fransız resmiyle ilgilenmiş, 1912 yılında Paris'e gitmiş ve kübizm akımını benimsemeye başlamıştır.⁷² Malevich 1913 yılında kübizmle yetinmeyip kübizmin yakın bir biçimi olan suprematizmi bulmuş ve beyaz üzerine beyaz bir kare çizerek soyut resmin en uç noktasına ulaşmıştır.⁷³ O yıl "*Beyaz üzerine Siyah Kare*" adlı yaptığı resimle suprematizm akımında öncüsü haline gelmiştir.⁷⁴

⁷² Weidemann, Nippe, **50 Modern Artists You Should Know**, s.60-61

⁷³ Baktabul.net, "**Kazimir Malevich kimdir**" y.y. (Çevrimiçi):
<http://www.baktabul.net/ressamlar/113761-kasimir-malevich-kimdir-kasimir-malevich-hayati-kasimir-malevich-biyografisi.html>, 15.12.2012

⁷⁴ Antmen, **20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar**, s.90

Piet Mondrian (1872-1944)

Hollandalı bir ressam olan Piet Mondrian'ın soyut sanatı tanıma fırsatı ilk kez 1911 yılında Paris'e gidip gerçekçi doğa görünümünü bırakarak kübizmi benimsemesiyle olmuştur. Aynı yıl sanatçı Amsterdam'da George Braque'ın eserlerini görmüştür.⁷⁵

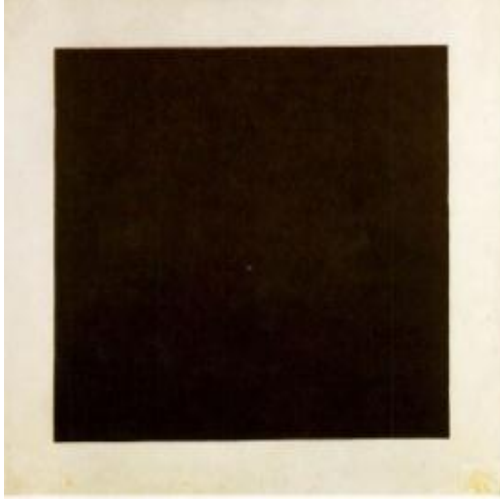
1914 yılında ülkesine dönmüş, fakat 1919 ile 1938 yılları arasında yine Paris'te yaşamıştır. 1915 yılında Theo Van Doesburg ile birlikte De Stijl akımını kurmuştur. Mondrian 1919 yılında Paris'te sanatını temellendirmiş ve daha sonraki yıllarda bu dünya görüşü doğrultusunda yavaş bir arayış içinde gelişme göstermiştir. Mondrian'ın resimlerinde yüzeyi dolduran dikdörtgenler büyümüştür. Renklerinde ton farklılıkları azalmıştır. Renksizlik durumu resimlerinde yer alırken gri dikdörtgenler bu duruma karşıt olarak yapılmıştır. Hatta resim yüzeyinde yaptığı siyah çizgilerin kalınlığı değişmiş ve bazılarında ise sadece üç dört siyah çizgi yer almıştır. Mondrian , 1919 ile 1920 yılları arasında '' *Natural Reality and Abstract Reality*'' (*An Essay in Trialogue Form*) adlı kitabı yayınlamıştır.⁷⁶

Ayrıca Mondrian'ın resimlerinde düz çizgi, dik açı , yüzey, renk ve renksizlik değişmeyen temel öğelerdir.⁷⁷

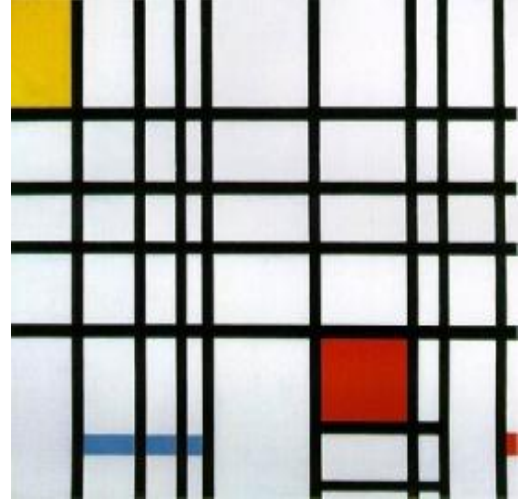
⁷⁵ Funda Aksüt, "Soyut Resimde İmge"(*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*), Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Ana Sanat Dalı, İstanbul 2002, s.100

⁷⁶Antmen, **20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar**, s.96

⁷⁷ Nazan İpşiroğlu, **Resimde Müziğin Etkisi**, Genişletilmiş 3.bs., Yirmidört Yayınevi, İstanbul, 2006, s.106

R.25: Kazimir Malevich,
Siyah Kare, t.ü.y. boya

R.26: Piet Mondrian, Sarı, Mavi
ve Kırmızılı Kompozisyon, t.ü.y.boya

Wassily Kandinsky (1866-1944)

Rus asıllı ressam olan Wassily Kandinsky , Moskova’da doğmuş, Münih’te eğitim görmüştür. Wassily Kandinsky, doğadaki dinamik kuvvetlerle uğraşarak madde hakkında bilgimizi arttıran bilimin yanında; sanatın görsel dünyanın ardındaki ruhsal güçleri göstermesi gerektiğine inanmıştır. Daha önceleri Moskova’da empresyonistlerin sergisini görmüştür. Kandinsky ve Malevich ilk defa tamamen soyut olarak nitelendirilebilecek resimler yapmışlardır.⁷⁸

Kandinsky 1910 yılında soyut sanat’ın ilk örneklerini oluşturan sulu boya resim çalışmalarını yapmış.⁷⁹ Bu sergide empresyonistlerin kendi resimlerinde büyük fırça darbeleriyle oluşturdukları renk ve ışık dokusundan çok fazla etkilenmiştir.⁸⁰

⁷⁸ Weidemann, Nippe, **50 Modern Artists You Should Know**, s.54-55

⁷⁹ Melek ŞahinDokuyucu, “**Bir Kavram Olarak Modernizm ve Resim Sanatında Etkileri**”(**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim-İş Eğitim Ana Sanat Dalı, Haziran 1997, s.87

⁸⁰ Fisun Demir, **Art Book Kandisky Soyut Sanatın Öncüsü**, Çev. Özge Özbek, Dost Kitabevi Yayınları-Ankara, Milano 1999, s.42

Kandisky, Franz Marc ile beraber 1911 yılında Schönberg'in konserine gitmiş ve orada dinlediği müzik ile Kandisky'nin resimlerinin birbirine oldukça çok benzemesi Marc'ın dikkatini çekmiştir. Müzikte tonalite olmadığı gibi Kandisky'nin resimlerin de de sıçrayan renk lekeleri vardır. Resimleri ile müzik arasındaki benzerlikte Kandisky'yi çok etkilemiştir. O yıllarda teozofî akımı diğer sanatçılarla birlikte Kandisky'nin de ilgisini çekmektedir. “ Bu akımın temel düşüncesine göre madde ve tin karışıklık değil, aynı ilkenin değişik aşamalarıdır. İnsan duygularını aşarak en üst düzeye tinselliğe ulaşabilir. Kandisky kitabında madde, ruh ve tini yer yer aynı gelişmenin aşamaları olarak alır, ama yer yer de bunlar birbirine karıştır.”⁸¹

1911 yılında “*Der Blaue Reiter*” grubunu kuran Wassily Kandisky, 1912 yılında “*Concerning The Spiritual In Art*” (Sanatta Zihinsellik Üzerine) adlı kitabını yayınlamıştır.⁸²

Kandinsky kendi kitabında soyut sanatın felsefe içeriğini, onun konseptinin ne olduğunu çok iyi bir şekilde dile getirmiştir. Resim çalışmaları sırasında onu temellendirmiş ve kendisinin geliştirmekte olduğu soyut sanat teorisini kendi özüne uygun bir dille aktarmıştır.

Kandinsky'nin “*Concerning The Spiritual In Art*” adlı kitabı çok geniş bir yankı yaratmış ve ondan sonra gelen bir çok sanatçıyı etkisi altında bırakmıştır. Kandisky soyut sanatın sanatçının iç dünyasını dile getirdiğini ve yansıttığını belirtmiştir. Kandinsky 1914 ile 1921 yılları arasında Rusya'da yaşamış ve Almanya'ya dönerek Klee ile yakın ilişkiler kurmuştur.⁸³

Kandinsky'nin 1920'li yıllarda oluşturduğu kompozisyonların çoğunluğunda geometrik formlar görülmüş ve özellikle “*Siyah Üzerinde Daireler*” adlı yapıtında bu değişim belirgin bir biçimde görülmektedir. Kandinsky bu dönemde yaptığı tüm çalışmalarında sık sık daire'nin tanımını yapmış , ona göre daire, büyük karşıtlıkların sentezi olmuş, ilginç ve ortak merkezli güçleri dengelemiştir. Kandinsky, resimlerinde her zaman “*İçsel gerekliliğe*” önem vermiş ve onun kendi

⁸¹ İpşiroğlu, *Resimde Müziğin Etkisi*, 2006, s.62

⁸² Sabahat, “20. Yüzyıl'ın İlk Yarısında Avrupa Sanatı ve Soyut Resmin Öncüsü Vassily Kandisky”(*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*), s.38

⁸³ Tansuğ, *Resim Sanatının Tarihi*, s. 271

üslubu tamamen tepkisel ve dogmatik olandan farklı olmuştur. Kandinsky , soyut sanatın ilk temsilcisi olarak kabul edilmektedir. Çünkü onun hem kurumsal, hemde sanatsal yapıtları soyut sanata ilk örnek olarak gösterilebilecek çalışmalardır.

Ayrıca Kandisky Monet'in " *Saman Yığını* " adlı resimden aldığı izlenimlerini de şöyle açıklamıştır. " *Birden bire ilk defa bir resim görmüş gibi oluyordum. Karşımdakinin ' saman yığını' olduğunu serginin kataloğu söylüyordu bana. Bunu görüp de tanıyamama utandırdı beni. Hem ressamın bu kadar belirsiz bir resim yapmaya hakkı olmadığını düşündüm. Belirsiz bir biçimde, bu resmin nesnesinin eksik olduğunu hissediyordum. Aynı zamanda şaşırarak ve kafam karışarak, resmin beni sarmakla kalmayıp silinmez bir biçimde belleğime kazındığını ve sürekli olarak ister istemez, en son ayrıntısına kadar belleğimde canlandığını fark ettim.* " ⁸⁴

Jackson Pollock (1912-1956)

Jackson Pollock eylem resminin Amerika'daki en önemli temsilcisidir. Pollock'un önceden düşünülmeden meydana getirilmiş resimleri, yere serilmiş metrelerce yelken bezi üzerine yapılmış ve sonra bunlar özenle kesilmiştir.⁸⁵ Pollock 1940'lı yılların başında soyutlamaya yönelmiş ve zaman içinde tümüyle akıtmalardan oluşan soyut resimler yapmaya başlamıştır.⁸⁶ Jackson Pollock 1947 yılında fırçayı tüm olarak bir yana bırakmış ve boyayı yelken bezi üzerine dökerek çalışmaya başlamıştır. Fakat Pullock 1953 yılında yeniden fırça kullanmaya başlamıştır.⁸⁷

⁸⁴ Wassily Kandisky, **Sanatta Zihinsellik Üzerine**, Çev.Tevfik Turan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1993, s.10-11

⁸⁵ **Thema Larousse Tematik Ansiklopedi**, c.5, s.320-321

⁸⁶ Weidemann, Nippe, **50 Modern Artists You Should Know**, s.110-111

⁸⁷ Antmen, **20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar**, s.154

R.27: Wassily Kandinsky, Beyazın üstüne II, t.ü.y.boya

R.28: Jackson Pollock, Sonbaharın Ritmi, t. ü. emaylama

R.29: Nicolas de Stael, futbol sahasında dans eden oyuncular, t.ü.y.boya

Nicolas de Stael (1914-1955)

Rus asıllı Fransız ressam olan Nicolas de Stael , St Petersburg’da doğmuş, Brüksel’de büyümüştür. Nicolas, 1933 yılında Paris’e gitmiş ve soyut ressamların önde gelenlerinden birisi olmuştur.⁸⁸ Nicolas de Stael’in , daha sonraki eserlerinde biçim daha az olsada değişmiş, yine çoğunlukta soyut olan yapıtlarında doğa görünümleri, natüremortlar ve gerçek objeler görülmeye başlamıştır. Nicolas de Stael 1955 yılında intihar ederek yaşamına son vermiştir.⁸⁹

⁸⁸ Tansuğ, **Resim Sanatın Tarihi**, s.277

⁸⁹ ‘Nicolas de Stael’, Wikipedia the free encyclopedia, y.y.
(Çevrimiçi):http://en.wikipedia.org/wiki/Nicolas_de_Sta%C3%ABl , 10.03.2013

2.3. Türk Resminde Soyut Sanatın Biçim Açısından Esin Kaynakları

2.3.1. Kaligrafiden Hareketle Oluşturulan Non-Figüratif Soyutlamalar

Kaligrafi, harfler arasındaki boşlukları belli estetik ve tasarım kurallarına göre düzenleyerek, kâğıt ya da ideografik benzeri malzeme üstüne kalem ya da fırçayla güzel ve zarif yazı yazma sanatı olarak tanımlanmaktadır. Kaligrafi aynı zamanda geleneksel hat sanatı olarakta adlandırılmaktadır.⁹⁰

Kaligrafik özelliklerden esinlenerek non – figüratif soyutlamalar yapan sanatçılar arasında Selim Turan, Abidin Elderoğlu, Elif Naci, Süleyman Saim Tekcan ve Erol Akyavaş vardır. Bu sanatçılar soyut sanat uğraşlarında eski yazının kaligrafik özelliklerinden esinlenerek oluşturdukları hareketlerle non- figüratif soyut ürünler ortaya koymuşlardır.

Selim Turan 1940'lı yıllarda yeniler grubunun ressamlarından birisi ve aynı zamanda Mübin Orhon'un en yakın ressam arkadaşıdır. Selim Turan ayrıca çocukluğunda Kamil Aktik'ten hattat dersleri almış ve yazıyı çok iyi bildiği için kaligrafi yöntemini Paris'e gittiğinde resimlerinde çok usta bir şekilde uygulamıştır. Selim Turan Batı kültürü ile Anadolu geleneksel kültürünü ustalıkla kaynaştırmış ve 57 yaşında Paris'te yoksulluk içinde ölmüştür.⁹¹

Abidin Elderoğlu klasik figüratif resimler yaparak başlamış ve kendisinin bol bol resim yaparak kaligrafik öğelerin oluştuğunu belirtmiştir. Sanatçı Türk kaligrafisinden esinlenmediğini yoğun ve dinamik bir kurgu içinde belirli plastik bir aşamaya ulaştıktan sonra bu kaligrafik öğelerin kendiliğinden ortaya çıktığını ifade etmiştir.⁹²

⁹⁰ Turani, **Sanat Terimleri Sözlüğü**, s.64

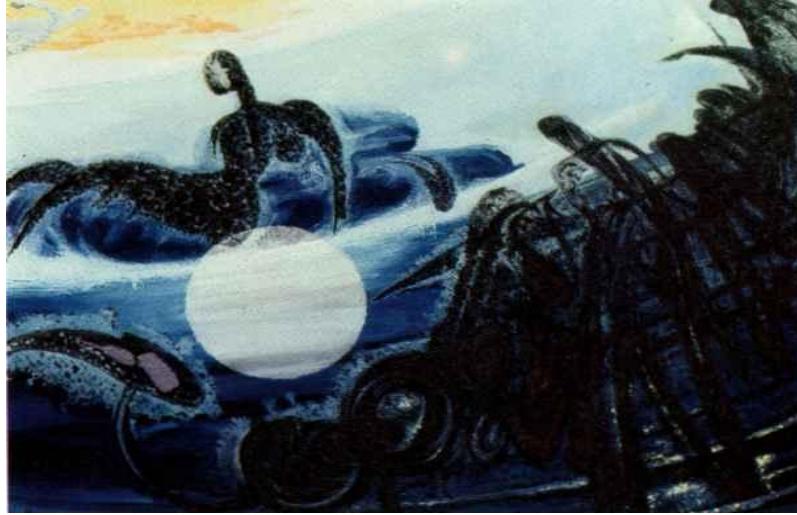
⁹¹ Özay Erkılıç, "Selim Turan ile Birkaç saat" **Sanat Çevresi Dergisi**, Eylül 1986, sayı 95, s.12

⁹² Ayla Ersoy, **Günümüz Türk Resim Sanatı(1950'den 2000'e)**, Bilim Sanat Galerisi, Creative Yayıncılık, b. adedi:2000, İstanbul, b.t:1998, s.34

Süleyman Saim Tekcan ise düşünsel yapı ile duyarlılığın şiirsel anlatımı arasındaki dengeyi çok hassas bir noktada sağlamıştır. İçeriğini Anadolu'nun yüzyıllar ötesine uzanan zengin tarihsel birikiminden ve kültüründen almıştır.⁹³

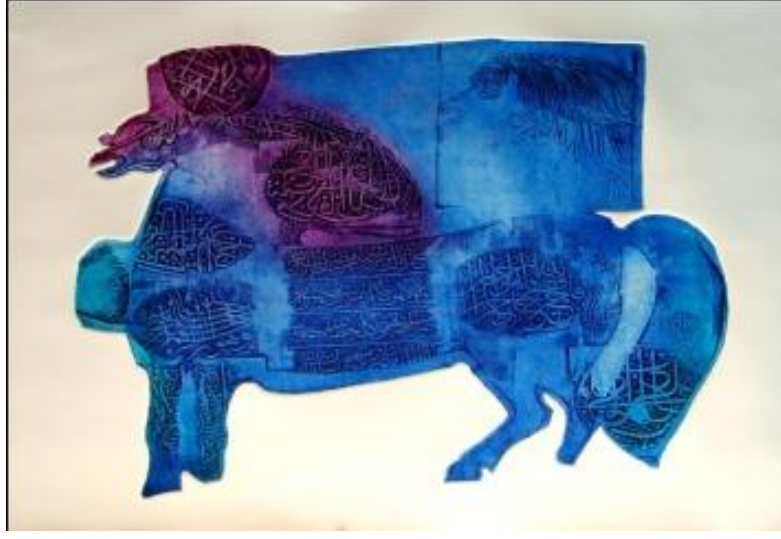

R.30: Selim Turan, Soyut Kompozisyon, kağıt ü. g. boya

R.31: Abidin Elderoğlu, Göklerin Sireni, t.ü. y. boya

⁹³ Ayla Ersoy, ‘Süleyman Saim Tekcan; Yeniliğin Sınırlarını Zorlayan Sanatçı’, Sanat Çevresi Dergisi, sayı 67, Mayıs 1984, s.23

R.32: Süleyman Saim Tekcan, Kaligrafi, t.ü.y.boya

1932 ile 1999 yılları arasında yaşamış olan soyut sanatçı Erol Akyavaş ise tuval üzerine akrilik ve karışık teknikle simgesel anlatımlı yapıtlar oluşturmuştur. Geçmişin farklı dönemlerinden ve coğrafyalardan seçerek kullandığı simgeler, eski uygarlıkların ve söylentilerin içinden çıkıp resimlere girmiş ve bilginin, düşlerin, sözün, düşüncenin ve duyguların imgeleri olmuştur.⁹⁴

R.33: Erol Akyavaş, Padişahların Zaferi, t.ü.y.boya

⁹⁴ ‘‘Erol Akyavaş’’ Katalog, Galeri Nev, Ankara, 1994

Elif Naci'ye baktığımızda, 1914 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi Resim Bölümüne girmiş, İbrahim Çallı 'nın öğrencisi olmuş ,okulunu tamamladıktan sonra, Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği 'ne katılmış ve ilk sergisini 1930 yılında açmıştır. 1933 yılında Nurullah Berk, Zeki Faik İzer , Cemal Tollu , Abidin Dino ve Zühtü Müridoğlu ile birlikte D Grubu'nu kurmuş ve daha sonralarında ise D Grubu ile birlikte soyut sanata yönelmiştir.⁹⁵

R. 34: Elif Naci, Yazılı Kompozisyon, imzalı karton üzeri karışık teknik

⁹⁵ Şahamettin Kuzucular, "Cumhuriyet Dönemi Resmi ve Resim Toplulukları- Edebiyat ve Sanat Akademisi" (Çevrimiçi): http://www.edebiyadvesanatakademisi.com/sanat/117-cumhuriyet_d%C3%B6nemi_resmi_ve_resim_topluluklari.html, 13. 09. 2012

2.3.2. Geometrik Formlardan Hareketle Oluşturulan Non-Figüratif Soyutlamalar

Geometrik formlardan hareketle oluşturulan non figüratif çalışmalarda figür ve nesne yoktur. Sadece geometrik formlar yer almaktadır. Sanatçı figür olmadan tamamen salt soyut biçimlerden oluşan geometrik bir kuruluşa dayalı olarak resim yapmıştır. Sanatçının resmine bakıldığında sadece katı geometrik biçimlerden oluştuğu görülmektedir. Geometrik non- figüratif resmin gelişimi ve onun ortaya çıkması Türk resim sanatında Batı'ya göre tamamen farklı olmuştur. Türkiye'de yapılan soyut çalışmalar bir geçiş aşaması geçirmeden yapılmıştır. Ankara ve İstanbul'da salt, soyut anlatıma nesnenin renk yoluyla parçalanması anlayışı bir modanın etkisi içinde, 1953'lü yıllarda batıdaki yaygınlığına paralel olarak benimsenmiştir.⁹⁶

Türkiye'ye ithal edilerek oluşturulmuştur. Bundan dolayı rengin, non- figüratif anlayışın oluşumunda yarattığı ilginç gelişmeler daha yaşanmadan, acele bir şekilde soyut çalışmalar yapılmaya başlamıştır. Türk resmine bakıldığında, lirik non-figüratif anlayışta hem motifsel lekecilik, hem de motifsiz rastlamsal lekecilik bulunmaktadır. Batıdaki soyut çalışmalara bakıldığında tamamen nesnelere parçalandığı görülmüş, ama bizde ise bu aşama hiç yaşanmadan non- figüratif çalışmalar geometrik bir kuruluş ile yapılmıştır. Sabri Berkel, Cemal Bingöl, Şemsi Arel, Cemil Eren, Veysel Erüstün, Eşref Üren, Adnan Çoker, Ferruh Başağa, İsmail Altınok, Halil Akdeniz, Özdemir Altan, Abdurrahman Öztoprak, Bekir Sami Çimen, Bubi, Elif Naci, Hüseyin Bilişik ve Gencay Kasapçı gibi önemli soyut sanatçılar Türkiye'de geometrik non figüratif tarzda eserler ortaya koymuşlardır. Dünya'da ise geometrik non- figüratif tarzda eserler ortaya koyan en önemli soyut sanatçılar arasında Pablo Picasso, Wassily Kandisky, August Macke, Franz Marc, Frank Kupka, Alfred Kubin, Paul Klee, Kazimir Malevich, Henri Matisse, Alexey Won Jawlensky, Lyonel Feininger, Max Ernst ve Piet Mondrian gibi sanatçılar yer almaktadır.

⁹⁶ Yılmaz, "Türkiye'de Soyut Sanatın Gelişimi İçerisinde Burhan Uygur'un Yeri" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s.41

Sabri Berkel, doğaya bağlı kalmadan gördüğü şeylerin yerine kendi görüşünün resmini yapmış, soyut yapıtlarını öncelikle zihinde biçimlenme sürecini tamamlayan bir anlayışla geliştirmiştir. Sabri Berkel'in geometrik soyut yapıtlarında olduğu gibi lekeci çalışmalarında da kurgulama anlayışının ön planda olduğu görülmektedir.⁹⁷

Cemal Bingöl ise, ilk soyut- geometrik çalışmalar yapan sanatçılardan biridir. Önceleri kolajdan yararlanarak soyut çalışmalar yapmış, daha sonra geometrik biçimlendirmeye yönelmiştir. Onun statik görünen çalışmalarında, akılcı bir biçimlendirme ile öğeler artırılıp azaltılmış, yüzey parçalarında ve kullandığı renklerde de sınırlamaya giderek boyaların dokusal özelliklerine de yer vermemeye özen göstermiştir.⁹⁸

Ferruh Başağa 1952 yılından beri sayısız duvar mozaikleri ve vitray çalışmaları yapmış, ve onun resimlerinde, mozaiklerdeki küçük parçaların titreşimlerinden meydana gelen etki göze çarpmaktadır. 1953 yılından 1970'li yıllara kadar, lirik soyutlama olarak tanımlayabileceğimiz resimlerinde geometriden oldukça uzak, doğrudan boya strüktürüne bağlı ve tek renk üzerine kurgulanmış çalışmalar yapmış ve 1980'den sonra geometrik soyut çalışmalara yönelmiştir.⁹⁹

⁹⁷ Ersoy, *Günümüz Türk Resim Sanatı (1950'den 2000'e)*, s.36

⁹⁸ Ersoy, *Günümüz Türk Resim Sanatı (1950'den 2000'e)*, s.36

⁹⁹ Turgay Gönenç, "Ferruh Başağa'ya Saygı" *Sanat Çevresi Dergisi*, Şubat 1988, sayı 88, s.13

R.35: Sabri Berkel, Yoğurtçu, t.ü. y.boya

R.36: Cemal Bingöl, karton.ü.g.boya

R.37: Ferruh Başağa, Güvercinler, t.ü.y.boya, 1953

İsmail Altınok, figüratif lirik bir anlatımı yıllarca sürdürdükten sonra 1973’li yıllarda soyut sanata yönelmiş ve geometrik soyut resim alanında yapıtlar vermeye başlamıştır. Paralel çizgiler eşit aralıklarla dik olarak kesilerek ritmik parçalanma ile, katı bir görünüm sağlanmış, kesişen çizgilerin oluşturduğu alanlar ise 2 yada 3 renkle boyanarak soyut geometrik konstrüktif bir yapıya sahip bir çok yapıt üretmiştir.

Abdurrahman Öztoprak ise, 1960’lı yıllarda kinetik sanatçıların motor gücü, ışık oyunları ile gerçekleştirdikleri mekaniklik ve hareket etkisini tuval resminde gerçekleştirmiş, ve de boyanın dışında hiçbir yardımcı malzeme kullanmamıştır. Sanatının temel öğeleri yüzey-espas ilişkisi içinde armoni, geometri ve devinim olarak belirlenmektedir.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Ersoy, **Günümüz Türk Resim Sanatı (1950’den 2000’e)**, s.39

R.38: İsmail Altınok, Soyut Kompozisyon, duralit ü. y.boya

R.39: A. Çoker Giz II, t.ü.a.boya

R.40: A. Öztoprak, t.ü. karışık teknik

Adnan Çoker Batı kültürü ile beslenmiş bir sanatçı olmasına rağmen, kişiliğini, kendi geleneksel öz Türk kültüründen seçtiği öğelerle bütünleştirerek yeni özgün yapıtlar üretmiştir. Adnan Çoker daha sonraları tamamen geometrik formlardan hareket ederek non- figüratif soyutlamalar yapmıştır.¹⁰¹

Özdemir Altan ise, günümüzün soyut sanatına yön veren isimlerden biri olmuştur. Onun resimlerinde birbirleriyle uzlaşmaz ve hiçbir ortak ilişkisi olmayan fazla yabancı öğeleri günümüz sanatının çok yönlü ve çok anlamlı yapısı içinde bir araya getirerek yapıtlar üretmiştir.¹⁰²

Halil Akdeniz'e baktığımızda soyut anlatım için de kendine özgü farklı bir dil yaratmıştır.¹⁰³ Sanatçı bu oluşumun çeşitliliği içinde yeni arayışlarla yaşama ait her

¹⁰¹ ‘Adnan Çoker’, Katalog, Derimod Kültür Merkezi Yayınları I, İstanbul, 1989, s.25

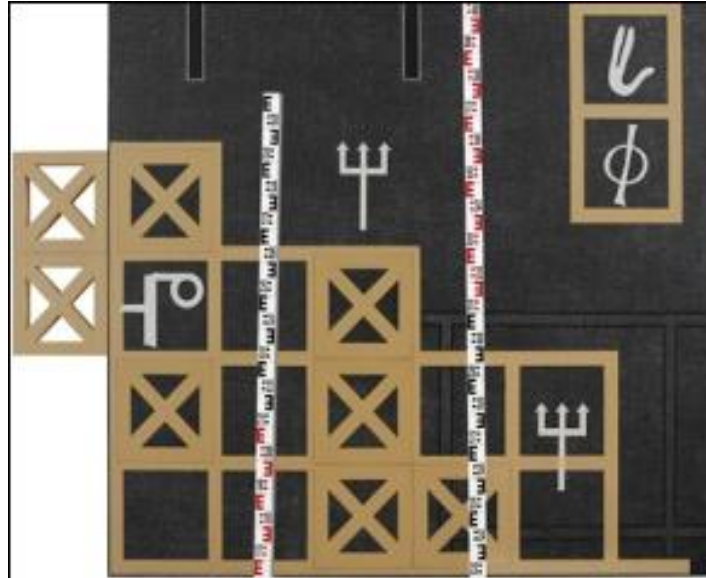
¹⁰² Ersoy, Günümüz Türk Resim Sanatı(1950’den 2000’e), s.41

¹⁰³ ‘Halil Akdeniz Biyografisi’, y.y. (Çevrimiçi): <http://www.biyografi.info/kisi/halil-akdeniz> , 10.09.2012

şeyle ilgilenmiştir. Geçmişte ve günümüzde bilinen ve kullanılan bazı imge ve işaretlerle birlikte zaman zaman sanat dışı bazı öğeleri de yapıtlarına katmıştır.¹⁰⁴

R.41: Ö. Altan, Tepegöz ve Sinek Kral'ın oğlu t.ü.y.boya

R.42: H.Akdeniz, Kültür İmgeleri, tuval, ağaç, konstrüksiyon

¹⁰⁴ Ersoy, **Günümüz Türk Resim Sanatı(1950'den 2000'e)**, s.43

R.43: Bubi, Kargaşa ve Düzen, Karışık Teknik

Bubi ise, 1980’li yıllarda soyut sanat alanında öne çıkan sanatçılardan biri olarak ortaya çıkmıştır. Bubi, matematiksel bir durağanlıktan kaçınmış, resmin saf gerçeğini ortaya çıkarmak için çabalamıştır. Bubi’nin resimlerinde duyarlıktan ve içerikten söz etmek pek mümkün değildir. O düşünsel ve kuramsal birikimini, sanat yapıtına dönüştürmüş ve salt kendinde olan bir sanat tarzını sergilemiştir.¹⁰⁵

2.3.3. Lirik Non – Figüratif Soyutlamalar:

Lirik Non- Figüratif Soyutlamalara baktığımızda nesne ve figür yok sadece doğaçlama vardır. Lirik Non Figüratif çalışmalarda sanatçı kendi içinden geldiği gibi oluşturduğu renkli doğaçlamalar yapmıştır. Sanatçı figür kullanmadan özgür bir şekilde, lekeler ve fırça vuruşları ile resimlerini yapmaktadır. Lirik non- figüratif resimlerde figürden bağımsız yeni bir boya dokusu ve hacim görüntüsü ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda lirik soyut anlatım, yazısal özellikleri barındıran boyasal bir savaş olmuştur.

¹⁰⁵ ‘‘Bubi Özel Sayısı’’, Lami Sanat, Ekim 1989, s.10

Türk resminde Cumhuriyet dönemi Lirik Soyutlama üslubu önceleri Batı'dan etkilenerek yoğun bir biçimde resmimize girmiştir. Daha sonra ise toplumsal yapıyı ilgilendiren bir şekil almıştır. Resimde lirizm, sanatçıların iç dünyalarının renk ve şekillerle ifadesi olmuştur. '' *Bu anlayışta, sanatçı çevresinin görüntüleri değil, onun iç dünyasındaki bilinçaltı evreninin orkestral çok renkliliği, ürpermeleri, pervasızlığı, munisliği, kısacası onun iç savaşı dile gelmektedir.* ''¹⁰⁶

Fransızların motifsiz lekeçiliği ile Amerikalıların motifsiz, rastlamsal lekeçiliğine bakıldığında onlar da bu anlayış içinde sınıflandırılmıştır. Türkiye'de ise 1953 yılında Ankara ve İstanbul'da yapılan non-figüratif çalışmalar, geometrik bir kurguyu yansıtmış ve sanatçılarda böylece soyuta yönelmiştir.¹⁰⁷

Türkiye'nin dışındaki bu anlayışı (non- figüratif) benimseyen sanatçılarımız, Batıdaki gelişmelere paralel olarak, lirik bir soyutlamadan bu anlayışa ulaşmışlardır. Lirik non- figüratif çalışmalarda özellikle resim ve yazı arasındaki yoğun etkileşim, sanatçıların farklı motiflere yönelmesine sebep olmuş, 1945 li yıllarda Selim Turhan ve Nejat Melih Devrim lirik non- figüratif çalışmalar yapmışlardır. Zeki Faik İzer, Mübin Orhon, Abidin Elderoğlu, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Lütfi Günay, Burhan Doğançay, Ferruh Başağa, Adnan Çoker, Hasan Kavruk, Muammer Bakır, Orhan Tamer, Güngör Taner, Fethi Kayaalp, Zahit Büyükişleyen, Asım İşler, Ediz Tezel, Mustafa Şener ve Altan Gürman gibi sanatçılarımızın da lirik- non figüratif çalışmaları vardır.

Ayrıca Nuri İyem, Adnan Turani, Şemsi Arel, Cemil Eren, Hüseyin Bilişik, Sabri Berkel ve Güngör İplikçi'nin de lirik non- figüratif anlayış içerisinde örnek olarak gösterilebilecek çalışmaları bulunmaktadır. Dünyada ise Amerikalı sanatçı Mark Rothko lirik non- figüratif çalışmalar yapmıştır.

Türk resim sanatında önemli bir yeri olan Zeki Faik İzer uzun yıllardır Paris'te yaşamış, lirik non- figüratif sanatının öncülerinden birisi ve aynı zamanda D grubunun kurucuları arasında yer almaktadır. 1930'lu yıllarda figür deformasyonuna

¹⁰⁶ Nurullah Berk- Adnan Turani, **Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi**, c.2 Tıglat Yayınevi, İstanbul 1981, s.179

¹⁰⁷ Efe Korkut Kurt, **''Çağdaş Türk Sanatında Soyut Resim''** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Taş Kışla Kampüsü, 2008, s.36

dayalı biçimsel analizlerle başlattığı sanat çalışmalarını , 1950’li yıllardan itibaren nesneden bağımsız- non figüratif bir üslup içinde sadece çizginin ve rengin oluşturduğu dinamik yapıtlarla devam ettirmiştir. Zeki Faik İzer 1950’li yıllardan sonra lirik non- figüratif çalışmalar yapmıştır.¹⁰⁸

Lütfi Günay ise 1953 yılında Adnan Çoker ile birlikte açtıkları ilk sergisinden günümüze kadar 43 yıldır lirik- non figüratif çalışmalar yapmış ve hala çalışmalarını sürdürmektedir.¹⁰⁹

Lütfi Günay genellikle koyu renklerle kurduğu soyut kompozisyonlarla ve benzer anlayışla yaptığı kolaj çalışmaları ile sanat alanında kişiliğini ortaya koymuştur.¹¹⁰

R.44: Zeki Faik İzer, Soyut Kompozisyon t.ü.y.boya

¹⁰⁸ Ersoy, **Günümüz Türk Resim Sanatı(1950’den 2000’e)**, s.48

¹⁰⁹Mübin Özden, “TAD’ın sergisi ve Hoca Lütfi Günay”,**Ankara Sanat** ,Temmuz 1971 sayı 6 s.23

¹¹⁰ Ersoy, **Günümüz Türk Resim Sanatı(1950’den 2000’e)**, s.50

R.45: Lutfi Gunay, Peyzaj, t.ü. y.boya

**R. 46: Mübin Orhon, Kırmızı
kağıt ü. g.boya**

**R.47: Erdal Alantar, Harpe,
t.ü. y.boya**

Mübin Orhon ise, coşkunun, rengin ve ışığın resmini yapmış bir sanatçımızdır.¹¹¹ Mübin Orhon, düz boyama tekniği ile oluşturduğu tuval zemini üzerine yavaş yavaş açılan ve etkileyen ışıkla birleşerek dikdörtgen formlar oluşturan resimleriyle ritmik bir gizli güç yaratmış, belirsizlik, gerilim ve gizem ışık huzmelerinden sızan titreşimlerle yüzeysel olduğu kadar derinlik etkisini de çok iyi vermiştir.¹¹²

Fransa'da yaşamını sürdüren Erdal Alantar, yapıtlarını geniş fırça darbelerinin yüzey üzerinde hızlı ve ritmik dolaşimleri ile ortaya çıkan yumuşak ve sarmal şekillerle oluşturmuştur.¹¹³

Adnan Turani'de lirik non- figüratif resimler yapan sanatçılardan birisidir. Onun yapıtlarında her şeyden önce renk olgusu gelmektedir. Çizgi ise rengin arkasında varlığını duyumsatmaktadır. Adnan Turani somutla soyutu birleştiren bir noktada, hafif uçarı bir yumuşakla özgün, rahat ve uyumlu bir atmosfer içinde çizgiyi plastik bir öge gibi kullanmış, soyut yenilikçi ve renkçi bir üslubun resimsel örneklerini sunmuştur.¹¹⁴

¹¹¹ "Mübin Orhon", "Mübin Orhon Art, Culture & Museums", Time out İstanbul in English (Çevrimiçi):
[http://www.timeoutistanbul.com/en/artculture/event/26770/M%C3%BCbin-OrhonTime Out Istanbul in English](http://www.timeoutistanbul.com/en/artculture/event/26770/M%C3%BCbin-OrhonTime%20Out%20Istanbul%20in%20English) © 2012 All rights reserved, 28.08.2013

¹¹² Zeki Çakaloz, "Mübin Orhon", Cumhuriyet Gazetesi, 4 Nisan 1979

¹¹³ Ersoy, *Günümüz Türk Resim Sanatı (1950'den 2000'e)*, s.52

¹¹⁴ Halil Akdeniz, "Adnan Turani, Desenleri- Boya Resimleri", *Enlem 80*, Ankara, 1989, s.3

R.48: Adnan Turani, t.ü.y.boya

R.49: Burhan Doğançay, karton ü. kolaj

Yakın bir tarihte kaybettiğimiz Burhan Doğançay ise Amerika Birleşik Devletlerinin sanat merkezi olan Newyork'ta " *Wall Painting* " lekeler ve yırtılmış resimlerden oluşan bir resim türünün en ünlü temsilcilerinden birisi olmuştur. Aynı zamanda Burhan Doğançay lirik non- figüratif çalışmalar yapan sanatçıların arasında yer almaktadır.¹¹⁵

Güngör Taner ise çağımızın yaşayan sanatçılarından birisidir. Lirik non- figüratif çalışmaları vardır. Güngör Taner, geometrik non- figüratif sanatçılar kadar disiplinli olmasa da resimlerinde çok fazla titizlik göstermiş ve yapıtları tamamen denge ve ritm üzerine kurulmuştur.¹¹⁶

Ahmet Özel ise 1960 yılında Biga,Çanakkale'de doğmuş ve 1982 yılında ise IDGSA Yüksek Resim Bölümü'nden mezun olmuştur. 1987 ile 1988 yılları arasında İtalyan Sanat Bursu ile Roma ve Floransa'da sanat araştırmaları yapmış ve resim restorasyonu ve ekspertiz konusunda eğitim görmüştür. Ahmet Özel'in de lirik non figüratif tarzda çalışmaları vardır.¹¹⁷

¹¹⁵ Beral Madra," Burhan Doğançay'ın Resimleri Üzerine" Sanat Çevresi Dergisi, Kasım 1993, sayı 16, s.6

¹¹⁶ Yahşi Baraz, "Güngör Taner'in Çağdaş Türk Resmindeki Yeri", Sanat Çevresi Dergisi, Ocak 1990 sayı 135, s.6

¹¹⁷ " Ahmet Özel" Katalog- Karşılaşmalar/5 Lefkoşa, 22 Kasım- 5 Aralık 2012, s.14

R.50: Güngör Taner, (Horse with Wings of Wind) Rüzgarın Atlı Kanatları, t.ü.y.boya

R.51: Ahmet Özel, Kucaklaşma, t.ü.y.boya

2.3.4. Doğadan Hareketle Yapılan Soyutlamalar:

Sanatçı doğadan hareket ederek soyutlamalar yapmış, doğanın biçimlerini soyutlamalarla yorumlayarak değiştirmeyi amaçlayan bir görüşe ilgi duymuş ve peyzaj türünde bu görüşe uygun resimler yapmıştır. Doğadan soyutlama dediğimizde Devrim Erbil Türkiye’de bu sanatçıların en önde gelen isimlerinden birisidir.¹¹⁸

Devrim Erbil üslubunun adı çizgi ve onu en çok etkileyen sanatçı da Matrakçı Nasuh’tur. Aynı zamanda kendi kültürden kaynak alarak doğadan soyutlama çalışmaları yapmıştır. Onun resimlerinin özünü çizgi şekillendirmiş, kent ve doğa konularını seçmiştir. Devrim Erbil’in resimlerinde yatay, dikey, doğru, eğri, kıvrık, oval, ince ve kalın çizgilerindeki uyum ve zıtlıklar hareket ve ritim sağlamıştır.¹¹⁹

Hamit Görele için renk hayat ve sağlık işareti olurken, renksizlik onun için ölüm anlamına gelmektedir. Hamit Görele renge yaşamda ve sanatta ne kadar çok önem verdiğini göstermiş, bu düşünce doğrultusunda rengi hacimsel ve derinlik etkisi vermek için bir araç olarak kullanmıştır.

İlk yıllarında André Lhote'un etkisinde kübizme yakın resimler yapan Hamit Görele, daha sonralarında izlenimciliğe kaymış ve non-figüratifi geometrik olanaklarla birleştirerek, konstrüktivist yapıtlar da ortaya koymuştur.¹²⁰ Daha sonra kübist yapıtçı bir yaklaşımla doğadan soyutlamalar üzerine araştırmacı çalışmalar yapmıştır.¹²¹ 1960 yılından itibaren soyut geometrik üslupta çalışmalar yapan¹²² Hamit Görele,

¹¹⁸ Yeşim Saner Aksu (Kariyer.net İçerik Yöneticisi), “ **Devrim Erbil ile Röportaj- Bir Ömürdür Sanat**” (Çevrimiçi):<http://www.kariyer.net/kariyer-rehberi/bir-omurdur-sanat-/864>, 10.03.2013

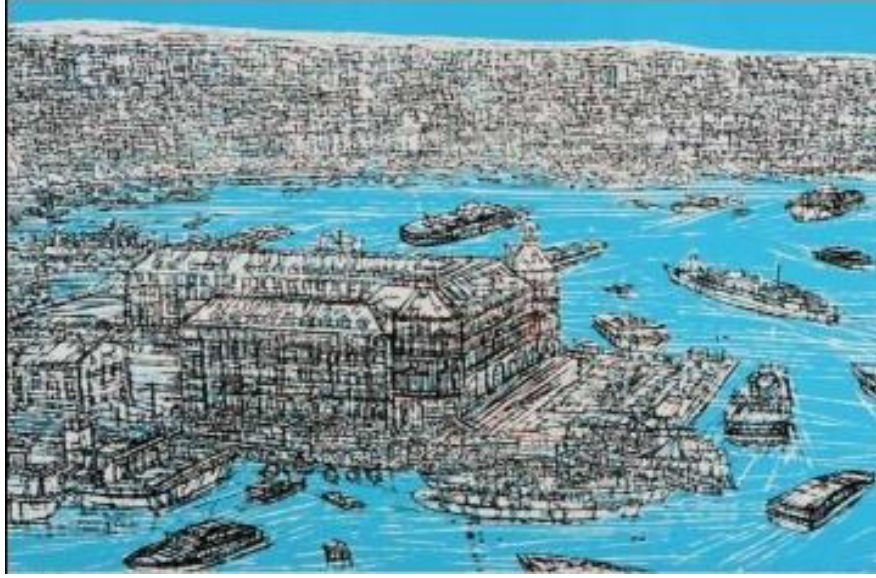
¹¹⁹ Ayla Ersoy, “**Devrim Erbil**”, **Sanat Çevresi Dergisi**, Şubat 1984, s.10

¹²⁰ “**Hamit Görele Biyografisi**”, Tualim.net, y.y. (Çevrimiçi):<http://www.tualim.net/turk-ressamlarin-biyografisi-hayati/99-hamit-gorele-biyografisi.html>, 12.04.2013

¹²¹ “**Hamit Görele**”, **Katalog**, Mimar Sinan Üniversitesi.Toplu Sergiler 9, İstanbul, 1987, s.7

¹²² Adnan Turani, **Batı Anlayışına Dönük Türk Resim Sanatı**, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1977, s.XII

1968 yılında Çağdaş Türk Ressamları Sergisi'nde yılın sanatçısı ödülünü kazanmıştır.¹²³

R.52: Devrim Erbil, Haydarpaşa, t.ü.y.boya

R.53: Hamit Görele, Manzara, duralit ü.y.boya

¹²³“**HamitGörele-SanatçıDetayı-TurkishPainting**”,y.y.(Çevrimiçi):
http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=257,
08.04.2013

R.54: E.Kalmık, Liman Kompozisyon, t.ü. y.boya

Ercüment Kalmık'a baktığımızda yapıtlarında evrensel kültür verileri ile yöresel-ulusal değerlerin bileşimini yapmaya çalışmış, kübizmden başlayarak çeşitli yolları denemiş ve daha sonra lirik bir soyutlamaya yönelmiştir.¹²⁴

¹²⁴ Devrim Erbil, "Ercüment Kalmık'ın yaşamı, kişiliği ve sanatı üzerine" *Sanat Çevresi Dergisi*, Şubat 1991, sayı 148, s.5

R.55: Gencay Kasapçı, Ağaç, t.ü.a.boya

R.56: Ünsal Toker, Manzara, t.ü.y.boya

Doğadan yaptığı çalışmalarla tanınan Gencay Kasapçı, resimlerinde dönem dönem değişikliğe uğramıştır. Parça birimler olarak nohut, fasulye yada ağaç kullanarak seri bir şekilde resimler üretmiş ve bu birim motifleri kullanarak sistematik bir düzenle kompozisyonlar oluşturmuştur.¹²⁵

¹²⁵ “Gencay Kasapçı”, **Katalog**, Türkiye İş Bankası, İstanbul, 1995, s.2

Ünsal Toker'e baktığımızda deniz sevdalısı bir ressam olarak geniş fırça darbelerinin rahat ve spontane üslubu içinde deniz vapurlarını, hareketli bir coşkuyla tuvallerine aktarmıştır. Romantik duyarlığın coşkusu ile oluşturduğu bu resimlerde kalın bir boya tabakası ve çarpıcı renklerle soyutlaştırılmış deniz peyzajları oluşturmuştur.¹²⁶

Ayten Yetiş Doğu ise kapılar, geçitler ve duvar gibi belli bir mekanlarda yer alan oval, küp gibi geometrik formlarla yapıtlarını şekillendirmiş, ayrıca yalın, dengeli çizgiler ve tek renk değerlerini yapıtlarında uygulamıştır.¹²⁷

Ahmet Özol'a baktığımızda doğa soyutlamalarını deniz ve kıyı izlenimlerinden yola çıkarak yapmış, romantik bir duyarlılıkla kabaran dalgaları, uçuşan kuşları coşkulu bir biçimde tuvallerine aktarmıştır. Sanatını felsefi verilerden yararlanarak yapmıştır.¹²⁸

R.57: Ayten Yetiş Doğu, Litografi

¹²⁶ Ersoy, **Günümüz Türk Resim Sanatı(1950'den 2000'e)**, s.60

¹²⁷ Ersoy, **Günümüz Türk Resim Sanatı(1950'den 2000'e)**, s.62

¹²⁸ Zafer E. Bilgin, **Devinim Estetiği Ekseninde Ahmet Özol**, Bindallı Sanat Evi, 22 Eylül-10 Ekim 2007, İstanbul, s.22

R.58: Ahmet Özol, t.ü.y.boya

R.59: M.Z. Büyükişleyen, Soyut Kompozisyon, t.ü.y.boya

M. Zahit Büyükişleyen ise soyut ve dışavurumcu bir özellikle hiçbir zaman doğadan kopmamış ve yabancılaşmamış bir resmin örneklerini vermiştir. Onun tuvallerindeki renk, leke ve doku ilişkisi huzur verici bir rahatlığa sahip olmuş ve bazen de hareket oluşturan özgün ve atak fırça kullanımı ile dinamik ve çoşku veren görüntüler olarak ortaya çıkmıştır.¹²⁹

Veysel Günay'a baktığımızda Karadeniz yöresinden seçtiği görüntüleri aşırı duygulu ve çoşkulu bir anlatım içinde ele almış, resmin iç öğeleri yani plastik değerleri ağır basarak Karadeniz olmaktan çıkmış farklı biçimsel görüntülere dönüşmüştür.¹³⁰

Dünyada, doğadan hareketle soyutlama çalışmalar yapan en ünlü sanatçılar arasında Paul Cezanne ve Auguste Macke vardır.

R.60: Veysel Günay, Doğadan Soyut Kompozisyon, t.ü.y.boya

¹²⁹ Kıymet Giray, "Zahit Büyükişleyen'ın Resimlerinde doğa kesitleri ve çoşkusu" **Sanat Çevresi Dergisi**, Haziran 1992, s.164, s.46-47

¹³⁰ Kıymet Giray, "Veysel Günay'ın Yaşanması Doğa Kesitleri" **Gösteri Dergisi**, Haziran 1987, sayı 79

2.3.5. Figürden hareketle yapılan Soyutlamalar:

Figürden hareketle yapılan soyutlamalara baktığımızda sanatçı, nesnenin ve figürün ayrıntılarını atmış, sadece o nesnenin yada figürün özünü bırakmıştır. İnsanın yaşamı algılayışı ile beraber, resim içerisinde bulunan figürlerin konuları ve durumları da değişmiştir. Resimde bazen renk figürün yerini almış, bazen de tek bir çizgi bile figürün durumunu ve duygularını çok içtenlikle anlatmaya yetmiştir. Figüre baktığımızda gözümüzle gördüğümüz insan tasviri olmaktan çıkmış, deformasyona uğramış, özgürlüğüne kavuşmuş ve kendi tasvirini farklı biçim ve şekillerde bulmuştur. Aslında çoğu sanatçı figürü farklı bir şekilde yorumlamış ve onu farklı bir biçimde soyutlamıştır.¹³¹

Figüratif resimde resimsel biçimleme tamamen soyut resimdeki biçimleme mantığından farklı olmuştur. Maide Arel, Hakkı Anlı, Salih Urallı, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Eren Eyüboğlu, Salih Urallı, Abidin Dino, Ömer Kaleşi, Dinçer Erimez, Ömer Uluç, Mustafa Ata, Tomur Atagök, Mehmet Güteryüz, Neşe Erdok, Komet, Alaettin Aksoy, Utku Varlık, İbrahim Örs, Burhan Uygur ve Nevhiz Tanyeli gibi ünlü sanatçılarımızın figürden hareketle yaptıkları soyut çalışmaları vardır. Dünyada ise figürden hareketle soyutlamalar yapan sanatçılar arasında Picasso örnek gösterilmektedir.

Maide Arel, çizginin geometrik bir üslup içindeki kararlılığı ve deformasyonu ile şekillendirdiği çalışmalar da geometrik bir soyutlama uygulamış, ama daha sonra ele almış olduğu folklorik konulu resimlerinde ise yalın bir anlatım benimsemiş ve çizgiyi en aza indirmiştir.¹³²

D grubu üyeleri arasında olan Hakkı Anlı ise, figürü lekeci bir soyutlama olarak ele almış, kendisi büyük boyutlu kompozisyonlarda ‘‘ışık’’ olgusu üzerine yoğunlaşmıştır. Işığı emen ve yansıtan bir anlayışı benimsemiş ve ışık etkisiyle

¹³¹ Yılmaz, ‘‘Türkiye’de Soyut Sanatın Gelişimi İçerisinde Burhan Uygur’un Yeri’’ (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s.37

¹³² Ersoy, Günümüz Türk Resim Sanatı(1950’den 2000’e), s.67

form üzerinde hafiflemeler sağlayarak ustalıklı bir pentürü(boyama) ön plana çıkarmayı başarmıştır.¹³³

R.61: Maide Aral,

Nakış İşleyen Kız, t.ü.y.boya

R.62: Hakkı Anlı

F. Kompozisyon, t.ü.y.boya

Salih Urallıya baktığımızda figüre bağlı soyutlama çalışmaları yapmış, resminin temelini çizgisel keşişlemelere dayanan kübizm sistemi üzerine kurmuş ve onun bu tür çalışmaları kesin konturlu, hesaplı ve inşacı kompozisyonlar olmuştur.

D grubunun ayrılmaz üyelerinden biri olan Bedri Rahmi Eyüboğlu, non-figüratif resim yerine figürleri aşırı deformasyona uğramış biçimlerle resimlerini şekillendirmiştir. Etkilenmeden hiç korkmamış, insanlardan çok şeyler almasını bilmiş, beğendiği bir motifi alıp kullanma özgürlüğünü kendinde bulan bir sanatçı olmuştur. Bütün bu etkileşimlerin sonunda aldığı motifleri kendine has bir üslup içinde özümsemiş ve kendine mal etmiştir.¹³⁴

¹³³ Ersoy, **Günümüz Türk Resim Sanatı(1950'den 2000'e)**, s.67

¹³⁴ **Thema Larousse Tematik Ansiklopedi, Sanat Tarihi**, c.6, Milliyet Gazetecilik A.Ş, 1993-1994, s.363

Eren Eyüboğlu ise Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun eşidir. Anadolu'nun ve İstanbul'un doğal güzelliklerinden ve yaşantısından yararlanarak görüntüler seçmiş ve bunları soyutlamalarla tuvallerine aktarmıştır. Onun sanatının özünü özellikle zengin renkler ve nakışsal özellikler oluşturmuş ve süslemeci bir üsluba sahip olan Eren Eyüboğlu resimsel plastik değerlere de önem vermiştir.¹³⁵

R.63: Salih Uralh, Ana,

t.ü.y.boya

R.64: B.R. Eyüboğlu,

F. Kompozisyon, t.ü.y.boya

¹³⁵ ‘Eren Eyüboğlu’, **Katalog**, Yapı Kredi Kazım Taşkent Sanat Galerisi, Mart 1995, s.7

R.65: Eren Eyüboğlu, F. Kompozisyon, duralit ü.y.boya

Yaşamını 1947 yılından beri Paris'te sürdüren Abidin Dino en basit bir çiçekten, bir desenden, doğanın gizemli geometrisini çizmiş, değişik teknik ve estetik açıdan geniş bir alana yayılan ve farklı dönemlere ait çalışmalar yapmıştır. Çoşkulu ve gizemli bir üsluba sahip olan Abidin Dino için sanat; geçmişle gelecek arasında uzanan ve ilgi duyulacak her alanı ve her nesneyi kapsayan oluşumların, deneyim ve birikimi ile ortaya çıkmıştır.¹³⁶

1965 yılından beri Paris'te yaşayan Ömer Kaleşi ise özgün bir portre ressamıdır. Onun portreleri kesik başları anımsatmış ve izleyenleri ölüm düşüncesine yoğunlaştırmıştır. Bu portrelerde kullanılan renkler beyaz, siyah ve kırmızıdır. Bu renkler onun portrelerinde genelde acıyı anlatmıştır.¹³⁷

Ömer Uluç'a baktığımızda sanatçı, serbest fırça hareketleri ile yaptığı helezonik dönüşümlerle figür çağırışlarını gösteren yapıtlar üretmiş, kendine özgü bir yöntemi ısrarla uygulamıştır. Düz bir zemin üzerinde primitif idolleri(ilkel mabetler)

¹³⁶ Jale N. Erzen, "Abidin Dino Sanat Öyküsü", *Yeni Boyut Dergisi*, Mayıs 1984, sayı 3/23

¹³⁷ Ersoy, *Günümüz Türk Resim Sanatı(1950'den 2000'e)*, s.70

yada bazı hayvan figürlerini anımsatan yapıtlarıyla çok değişik, özgün ve kalıcı eserler yapmıştır.¹³⁸

**R.66: Abidin Dino, Madenci,
Kompozisyon, t.ü.y.boya**

**R.67: Ömer Kaleşi,
Çocuk Derviş, t.ü.y.boya**

R.68: Ömer Uluç, Hortlaklar ve Köpekler, t.ü.y.boya

¹³⁸ “Ömer Uluç”, Türkiye’de Sanat, Kasım- Aralık 1992, sayı 6, s. 23-24

Dinçer Erimez ise yüzeye bağlı bir biçim düzenlemesi içinde derinliksiz ve dekoratif bir etki bırakan kompozisyonlarında geleneksel Türk halk sanatlarından aldığı etkilerle doğa stilizasyonlarını gerçekleştirmiştir. Biçimlerin üst üste yan yana sıralanışı, figürlerdeki büyük küçük çelişki ve boyanın yanı sıra altın yıldızın kullanışı tipik özellikler olarak belirginleşmiştir.¹³⁹

Tomur Atagök ise alimünyum ve paslanmaz çeliği malzeme gibi kullanmış, 200x 500 cm. gibi büyük boyutlar üzerine soyut sanatın özgün örneklerini vermiştir.¹⁴⁰ Aynı zamanda metalin ayna özelliği gösteren yansıtıcı etkisinden de yararlanmış, tinsel(ruhsal) ve fiziksel değerlerin değişmesi yada çakışması ile birlikte resmini kurgulamış ve mekan olgusunu ön plana çıkarmıştır.¹⁴¹

Mustafa Ata'ya baktığımızda figür soyutlamaları ile oluşturduğu yapıtlarında bireyselliği ile toplumsal tasarılarını birleştirmiş ve ortaya koymuştur. Kişilikleri gizli kalmış renk çizgileri ile şekillendirdiği figürleri uzaysal bir espas içinde çoğu zaman silüetler şeklinde almıştır. İnsan kavramından yararlanmış ve insanın yaşadığı dramı konularında işlemiştir.¹⁴²

¹³⁹ Ayla Ersoy, "Dinçer Erimez", *Sanat Çevresi Dergisi*, sayı 86, Aralık 1985, s.12

¹⁴⁰ Ludmilla Behramoğlu, "Tomur Atagök'ün 1992 sonbahar sergisi" *Sanat Çevresi Dergisi*, Ekim 1992, s.32

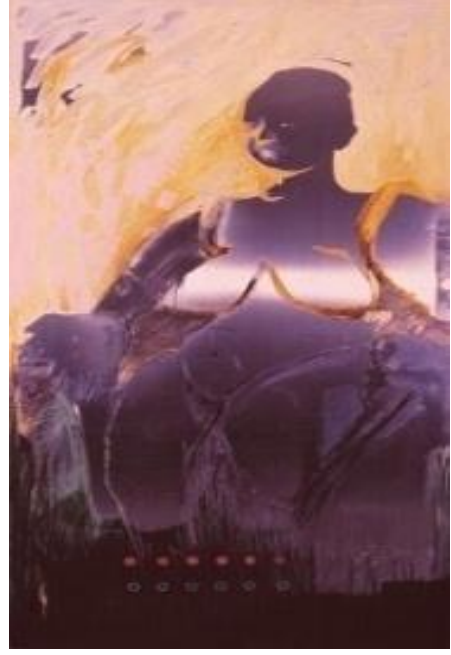
¹⁴¹ Sıtkı M. Erinç, "Tomur Atagök'ün Resimleri ve Düşündürdükleri" *Sanat Çevresi Dergisi*, Ekim 1988, s.28-29

¹⁴² Ayla Ersoy, "Mustafa Ata ve Dramatik Anlatımı" *Sanat Çevresi Dergisi*, Mart 1984, sayı 65, s.12

R. 69: Dinçer Erimez,

Okul, t.ü.y.boya

R.70: Tomur Atagök,

Çatalhöyük'ten Ana Tanrıça, metal ü. y.boya

R.71: Mustafa Ata, t.ü.y.boya

2.3.6. Fantastik ve psikolojik düşünce temelli Soyutlamalar:

Fantastik ve psikolojik düşünce temelli Soyutlamalara baktığımızda Akatünvel sanat grubu böyle bir iddiada bulunmasına karşın hem figür temelli soyutlamalar hemde form temelli soyutlamalar yapmıştır. 1967 yılında Tangül Akakıncı ile psikiyatri bilim dalında profesör, psikopatolojik sanat laboratuvarı yöneticisi ve “*Create Art Therapy*” uzmanı olarak sanat yolu ile tedavi uygulayan bilim adamı ve ressam Süleyman Velioğlu kurmuştur. Akatünvel sanat grubunun diğer üyeleri Tamer Akakıncı, Nafi Çil, Güven Zeybek, Ulu Sangu ve Aynur Okay’dır. Akatünvel sanat grubu üyeleri entellektüel kişilikleri ile yaptıkları sanatı düşünsel bir temele oturtmuşlar, estetik anlayışları ontolojik bir yapılanmaya dayanmış ve ana konu olarak insan varlığını almışlardır. Bu sanatçıların görüşüne göre; insan inorganik, organik, psişik ve tinsel varlık kategorilerinden oluşmuş, mikrokozmetik ve makrokozmetik alan içinde bütünleşme gereksinimi ve zorluğu göstermiştir.¹⁴³

1927 ile 2001 yılları arasında yaşamını sürdürmüş olan Süleyman Velioğlu’nun resimlerine baktığımızda zamandan ve uzamdan(bir şeyin uzayda kapladığı yerden) bağımsız soyutlanmış arkaik(güzel sanatlarda klasik çağ öncesinden kalma yapıt ve söz) bir biçim arayışı içinde yer alan figürleri görmekteyiz.

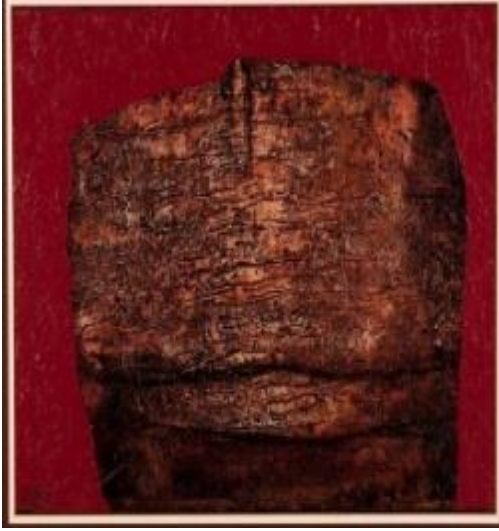
Tangül Akakıncı baktığımızda ise açık anlaşılır olmak yerine sezilenir olmayı yeğleyen bir sanatçıdır. Suskun ve kapalı yapıtlarında usta bir teknikle soyutlaştırılmış kompozisyonlar üretmiş, lacivert, zeytin yeşili ve kiremit kırmızısı üzerine açık renklerle dokusal bir örgü ağı içinde sadece tek öge olarak “Yalnız ve dirençli insan” figürüne yer vermiştir.¹⁴⁴

Tamer Akakıncı’nın ise sanat anlayışının merkezini “İnsan” ögesi oluşturmuş, sanatçı soyut bir anlatım yolu benimsemiştir. Cam, çelik, pleksiglas ve deri kumaş gibi değişik malzeme ile yapıtlarını oluşturmuş ve daha sonra tuval çalışmalarında

¹⁴³ İsmail Tunalı, *Akatünvel Sanat Grubu*, İstanbul, 1989, s.2

¹⁴⁴ Ersoy, *Günümüz Türk Resim Sanatı(1950’den 2000’e)*, s.79

yalın ve güçlü aza indirgenmiş çizgiler ve renklerle soyut bir bütünsellik sağlamıştır.¹⁴⁵

**R.72: Süleyman Velioglu,
kontraplak ü.y.boya,**

**R.73: Tangül Akakıncı,
kontraplak ü.y.boya**

R.74: Tamer Akakıncı, Psikolojik Temelli Figüratif Kompozisyon, t.ü.y.boya

¹⁴⁵ ‘‘Tamer Akakıncı’’, **Katalog**, Türkiye İş Bankası Parmakkapı İş Sanat Galerisi, İstanbul, 1996, s.5

Aynur Okay ise, Otodidakt bir sanatçı olarak bir zamanlar, akatünvel grubuna dahil olmuş, o grubun öğretilerini benimsemiş, fakat daha sonra yavaş yavaş o grubun anlayışından uzaklaşarak kendi üslubu içinde bir değişim yoluna gitmiştir.¹⁴⁶

R.75: Aynur Okay, Psikolojik T. F. Kompozisyon, t.ü. y.boya

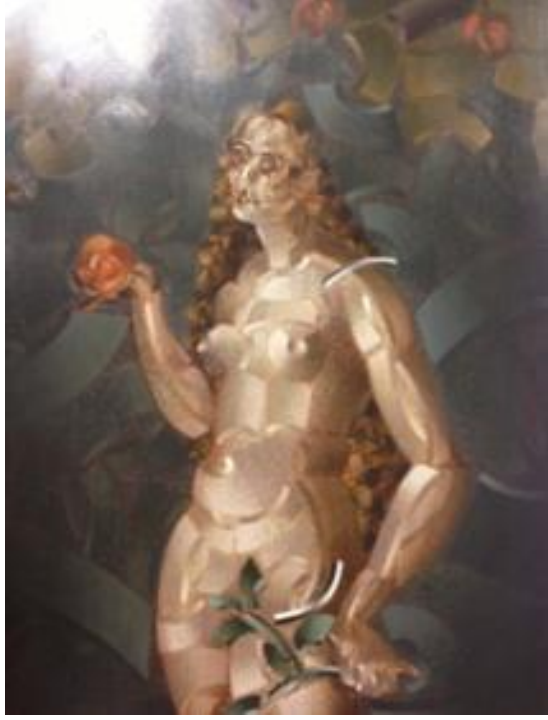
Bu alanda diğer örnek olarak gösterebileceğimiz sanatçılardan biriside İbrahim Örs'tür. Yapıtlarında fantastik figür yorumlamaları içinde eleştirel gerçekçi bir üsluptan başlayarak, yeni ve özgün bir yöntemle resim yapmıştır. Figürü küçük kısa şerit yada metalik yonga oluşumlarını andıran parça parça yay yada helezon biçimindeki öğelerle şekillendirmiştir.¹⁴⁷

Erol Deneç ise Viyana'da yaşayan fantastik gerçekçi ressamlar arasında yer almış bir ressamdır. Avusturyalı fantastik gerçekçilerle beraber çalışmış ve Viyana Fantastik Okulu'nun çağrışımçı öğeleriyle Doğu felsefesine ilişkin tasavvuf inancının gizemini birleştirmiştir. Değişik kültür ve uygarlık birikimlerinden etkilenerek geçmiş ile geleceği bir araya getirmiştir.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Ersoy, **Günümüz Türk Resim Sanatı(1950'den 2000'e)**, s.79

¹⁴⁷ ‘İbrahim Örs’, **Katalog**, Türkiye İş Bankası, İstanbul, 1994, s.2

¹⁴⁸ ‘Erol Deneç’, **Katalog**, Etibank Sanat Galerisi, İstanbul, 1993

R.76: İbrahim Örs ,Adem ile Havva detay t.ü.y.boya

R.77: Erol Deneç , Hayal Şehirde Bekleyen, t.ü. y.boya

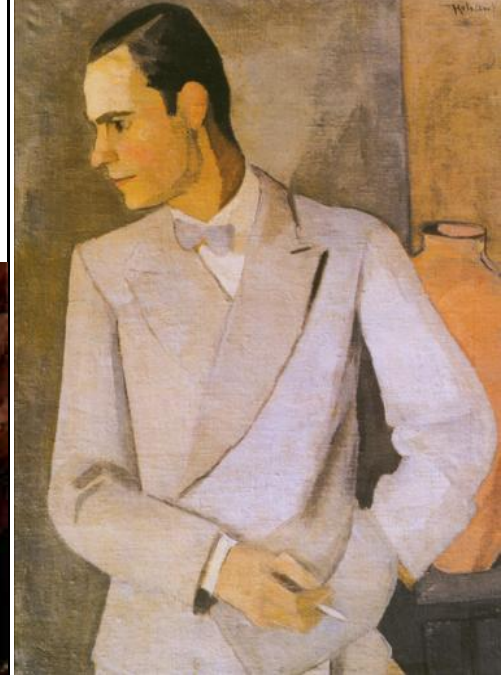
2.4. Soyut Sanatın Türkiye'deki Gelişimi ve Etkileri:

Soyut sanatın, Türkiye'deki gelişimi ve etkilerine bakıldığında, resimsel anlatımlar yerel bir gelişime bağlı olmadan, biçimleme anlayışları dışarıdan devamlı hazır olarak alınmıştır. Bunun asıl nedeni, sanatçı ve düşünürlerimizin sanatsal üslup ve akımlar üzerine fazla eğilmemiş olmalarıdır. Ayrıca bunların oluş nedenlerini ve zeminlerini iyice araştırıp incelememişlerdir. Türkiye'de soyutlamaya ve soyut sanata karşı duyulan ilgi ve görüşler 1947 yılından itibaren başlamış, soyut sanatın gelişimi ise bu yıllardan sonraki dönemlere rastlamaktadır. Bizde ilk soyut çalışmalar geometrik- non figüratif biçimlemeler olmuştur. Türk sanatçılar soyut sanatı, daha çok halk sanatıyla ilişkilendirmişler. Bu sanatçıların bazıları, yapıtlarında yöresel ve folklorik motiflerin soyut düzeni içerisinde değerlendirme çabasında olmuşlardır. Renk soyutlaması mantığı ilk kez müstakiller ve D grubunda görülmüştür. Die Brücke ve Der Blaue Reiter gibi renk soyutlamasına dayanan dışavurumcu anlayışlar, Türkiye 'de hem etkili olamamış, hemde çok yankı yapmamıştır.¹⁴⁹

Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar birliğinin üyeleri arasında, Muhittin Sebati, Cevat Dereli, Hale Asaf, Mahmut Cuda, Ali Avni Çelebi, Zeki Kocamemi, Şeref Akdik, Refik Ekipman ile heykeltıraş Hadi Bara, Ratip Acudoğdu ve Zühtü Müridoğlu vardır. Bu birliğin üyelerini bir araya getiren, onların üslupsal birlikleri değil, tam tersine her biri farklı eğilimler gösteren çoğu zaman birbirine ters bile düşebilen sanatçılar olmalarıdır. Bu sanatçıların ürettikleri yapıtlar, portre, peyzaj, natüremort ve poşadlar olarak çeşitlenirken, uyguladıkları teknikler ve üsluplar tamamen birbirinden farklı olmuştur. Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar birliğinin üyeleri batıdan öğrendikleri bir takım üslupları kendi resimlerinde uygulamışlardır. Özellikle realizmden, ekspresyonizme, kübizmden, konstrüktivizme dek örnekler bu sanatçıların resimlerinde görülmüştür.¹⁵⁰

¹⁴⁹ Yılmaz, *Türkiye'de Soyut Sanatın Gelişimi İçerisinde Burhan Uygur'un Yeri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, s.25

¹⁵⁰ *Thema Larousse Tematik Ansiklopedi*, c.6 ,s.344

R.78: Muhittin Sebati, R.79: Hale Asaf, İsmail Hakkı Oygur Portresi,

Palto adlı Natürmort, t.ü.y.boya

t.ü.y.boya

İlk açtıkları resim sergisinde ülkemizin görüntülerini ve konularını resmetmek yerine Paris ve Münih peyzajları ve konularının kendi resimlerinde daha çok yer aldığı görülmüştür. Batıdan yeni dönen Türk sanatçıları kendi ülkelerinin kültürel mirası ve yaşantısıyla ilgilenmeden, daha çok Avrupa'da yaptıkları çalışmaları sergilemek istemişlerdir.

Müstakiller grubunun içinden özellikle Ali Avni Çelebi ve Zeki Kocamemi, Ankara ve İstanbul'da açtıkları kişisel sergilerde sergiledikleri büyük boyutlu yapıtları ile dikkatleri üzerlerinde toplamışlar ve Türk resminin gelişmesinde önemli rol oynamışlardır. Bu sanatçılar özellikle Münih'te Hans Hoffmann'ın atölyesinde eğitim görmüşlerdir. 20. yüzyılın sanat akımlarının herhangi birine bağlanmadan kübizmden ekspresyonizme dek bütün sanat akımlarının özümlediği konstrüktif bir

anlayışla beraber güçlü bir üslup geliştirmişlerdir.¹⁵¹ 1914 kuşağı olarak bilinen İbrahim Çallı ve Hikmet Onat, Ali Avni Çelebi ve Zeki Kocamemi'nin akademiden hocalarıdır.¹⁵²

Ali Avni Çelebi ve Zeki Kocamemi resme deseni yeniden getirmiş, bol bol doğadan eskizler çizerek, desene önem vermişlerdir. Onlara göre desen resmin temeli olmuş ve desende uyum ve hareketin olduğuna inanmışlardır. Sağlam kompozisyonları, plastik değerlerin uygunluğu, plastik değerlerin olgunluğu, çizgi yapısı ve renklerin çeşitliliğindeki ustalıkları, figürlerin dinamizmi ile Türk resminde açılan yeni bir dönemin öncüleri olmuşlardır.¹⁵³

R.80: Z. Kocamemi, Mekkare Evleri, t.ü.y.boya

¹⁵¹ Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Sanal Müze, “Cumhuriyet Dönemi Türk Resim Sanatı”, y.y.(Çevrimiçi):<http://sanalmuze.tcmb.gov.tr/sanalmuze/tr/html/88/Cumhuriyet+Donemi+Turk+Resim+Sanati/>, Ankara, 26.03.2013

¹⁵² Thema Larousse Tematik Ansiklopedi,c.6, s.340

¹⁵³ Thema Larousse Tematik Ansiklopedi,c.6, s.346

R.81: Ali .A. Çelebi, Maskeli Balo, t.ü.y.boya

Yenilenme hareketleri sanat çevrelerinde hoş bir etkiyle karşılanırken, tutucu çevrelerin tamamen tepkilerine neden olmuştur. Cumhuriyet döneminin ilk sanatçı topluluğu olan müstakil ressamların yeni sanat biçimlerini ülkeye getirme yolunda devrimci bir çaba içinde oldukları görülmüştür. Bu devrimci hareketler Atatürk'ün başlattığı devrimci hareketlerle de bağlantılıdır. Latin alfabesi 1928 yılında kabul edilmiş ve sanatçılar yeni biçimleri özgürce kullanma cesaretlerini Atatürk'ün devrimlerinden almışlardır.¹⁵⁴

“Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Birliği” adı altında toplanan ve dinamik bir varlık gösteren bu sanatçılar o güne dek tek sergi ve sayıları çok fazla olmayan isimler çevresinde dolanan Türk resmine yeni, daha canlı ve dinamik bir yapı kazandırmış, yeni isimlerin ortaya çıkmasını ve Türk resmine katkı sağlamalarına neden olmuşlardır. Müstakil ressam ve heykeltıraşlar birliğinin Türk resmini geliştirme çabaları birkaç yıl sürmüş, Hale Asaf ve Muhittin Sebati gibi iki güçlü ‘sanatçısının genç yaşta ölmelerinden dolayı birliğin dağılmasını hızlandırmıştır. Ne

¹⁵⁴ Ersoy, **Günümüz Türk Resim Sanatı(1950’den 2000’ e)**, s.25

yazık ki devlet ve özel kesimler de bu birliğin yaptığı resim çalışmalarına çok fazla ilgi göstermemişlerdir. Müstakiller dağılmış ama bu birliği oluşturan sanatçılar esas kimliklerini ve sanatsal kişiliklerini gelecek yıllarda bulmuşlardır.¹⁵⁵

R.82: Refik Epikman, Bar, t.ü.y.boya, 1928

Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliğinin dağılmasından sonra 1933 yılında D grubu kurulmuştur. Atatürk'ün önderliğinde çağdaşlaşmaya başlayan Türkiye'nin düşünce ve sanat dünyasında da paralel gelişmeler görülmüş, 20.yüzyılın başından itibaren Batı'da plastik sanatlar alanında yeni görüşler ortaya çıkmış ve yeni teknikler, yeni eğilimler birbirini izlemiştir. Zeki Faik İzer, Nurullah Berk, Cemal Tollu, Elif Naci, Abidin Dino ve Zühtü Müridoğlu D grubu'nun kurucuları arasından yer almıştır. 1933 yılından 1947 yılına kadar her yıl Narmanlı hanında bir şapkacı dükkanın da sergi düzenlemişler ve her yıl bu gruba yeni isimler katılmıştır. D grubu Türk sanatına yenilik getiren bir gruptur. D grubunun amacı durgun sanat ortamına biraz daha hareket getirmek ve halka sanatı sevdirmektir. Bu grubun sanatçıları Batı'da uygulanan çağdaş sanat üsluplarını Türk sanatına

¹⁵⁵ Thema Larousse Tematik Ansiklopedi, c.6, s.347.....349

getirmişler ve kübizm, konstrüktivizm ve soyut sanat akımlarıyla ürettikleri yapıtlarla sergiler açmışlardır. Batı'da yüzyılların birikimi olarak şekillenen bu üslupların bizim toplumumuzda temsilsiz olarak uygulanmasının nedenleri vardır.¹⁵⁶

Bir yandan batı'da var olan üsluplar Müstakiller ve D grubu sayesinde ülkemize getirilmiştir. D grubu aracılığıyla birlikte topluma tanıtılarak olumlu bir işlev görmüş ama diğer yandan bu akımların oluşumları Türkiye'de çok fazla yaşanmadığı için kopyadan öteye gidememiştir. Müstakillerin başlattığı bu olayı, D grubu daha da bir adım öne götürerek Batı'da oldukça yaygın olan soyut sanat akımlarını Türk sanatı'na taşımak istemiştir. İlerleyen dönemlerde sanatçılar kendi yaratıcılıklarını geliştirmek yerine Batı'dan hazır olarak aldıkları alıp Türk sanatına uygulamışlardır.¹⁵⁷

R.83: Nurullah Berk, Padişah, t.ü. y.boya

R.84: Cemal Tollu, Ekin, t.ü.y.boya

¹⁵⁶ Ayla Ersoy, "D Grubunun Kuruluşunun 50. Yılı" Somut, Eylül 1983, s.7

¹⁵⁷ Thema Larousse Tematik Ansiklopedi, c.6, s.350-351

R.85: Turgut Zaim, Yörükler Köyü, t.ü.y.boya

Halk başta d grubunun soyut sanat alanında resimsel olarak yaptığı yapıtları anlayamamış ama ünivesite gençliği ve aydın kesimler bu grubun yapıtlarını hem benimsemiş hemde kavramıştır. D grubu yaptıkları resimleri, gazete ve dergilerde yayınlamış, yayınladıkları makaleler ve düzenledikleri konferanslarla düşünsel çalışmalar yaptıklarını dile getirmişlerdir. D grubu sanatsal etkinliklerini Moskova'da Leningard'da ve Leopard Levi'nin Güzel Sanatlar Akademisinde görev almasından sonra, akademi salonlarında ve devlet galerilerinde düzenledikleri sergilerle sürdürmüşlerdir. Bu gruba Turgut Zaim ve Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun da katılmasıyla birlikte sanatçılar yerel motiflere ve tema konularına ilgi göstermeye başlamışlardır. Ayrıca bu grubun sanatçıları kübist bir yaklaşımla, Anadolu kırsal yaşamı ile geometrik soyut nakışları arasında bir bağ kurmak istemişlerdir.¹⁵⁸

¹⁵⁸ Thema Larousse Tematik Ansiklopedi, c.6, s.350

D grubu 1933'den 1947 yılına kadar 15 sergi düzenlemiş ve sergilere katılan yeni sanatçılarla beraber grubun üye sayısı 15'e ulaşmıştır. 1947 yılından itibaren bu grup dağılmaya başlamıştır. Çünkü grup üyeleri artık bireysel olarak çalışmak istemiş ve özgür bir şekilde yapıtlarını sürdürme gereğinde bulunmuşlardır. D grubu'nun doğruları ve yanlışlarına rağmen, Türk resim sanatında modern bir dönemin başlamasına neden olmuşlardır. 1940 lı yıllardan itibaren, sanatçılar yöresel ve yerel bir sanat akımı yaratmak istemişler ve d grubuna tepki olarak ‘‘*Yeniler Grubu*’’ adı altında bir grubun kurulmasına karar vermişlerdir. Bu grubun üyeleri arasında, d grubundan ayrılan Abidin Dino, Haşmet Akal, Turgut Atalay, Mümtaz Yener, Ferruh Başağa, Nuri İyem, Faruk Morel, Agop Arad, Selim Turhan, Kemal Sönmezler, Nejat Melih Devrim, Fethi Karakış ile birlikte bu grubun kurulmasında çok büyük katkıları olan Nuri İyem'de vardır.¹⁵⁹

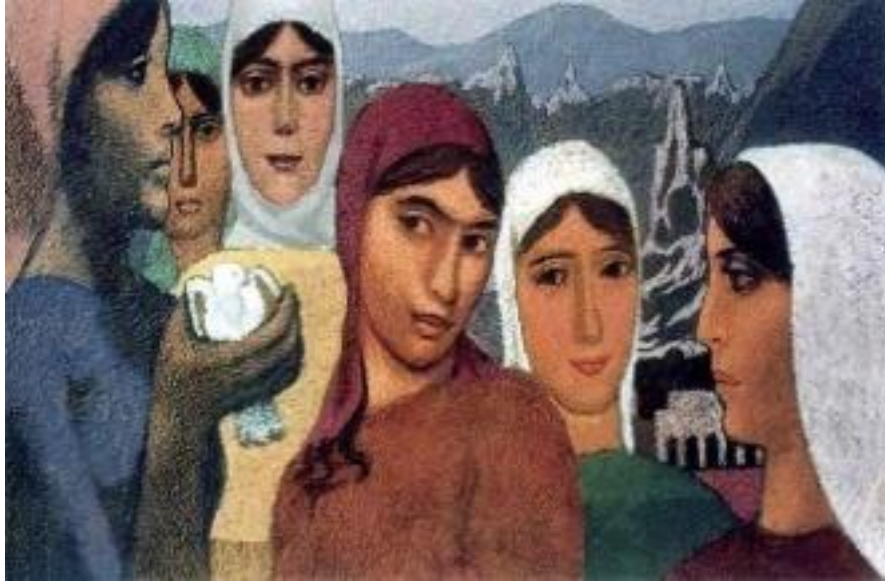

R.86: Mümtaz Yener, Kadın Portresi, t.ü.y.boya

¹⁵⁹ Ersoy, **Günümüz Türk Resim Sanatı(1950'den 2000' e)**, s.28

R.87: Turgut Atalay, Çalışan Köylüler, t.ü.y.boya

R.88: Nuri İyem, Göreme, Güvercin ve Kadınlar , t.ü.y.boya

Yeniler grubu ilk sergilerini 1941 yılında açmıştır Bu grup modern resim anlayışını izleyerek ve Batılı etkileri Türk resmine aşılıyarak bir yere varılamayacağını savunmuşlar ve toplumsal gerçekçilik görüşü altında birleşmişlerdir.¹⁶⁰

¹⁶⁰ Kemal İskender, *Modern ve Türk Resmi-II, Türkiye’de Sanat sayı 4*, Mayıs/Ağustos 1992, s.15

Yeniler grubunun sanatçıları ilk sergilerinde bir liman kenti olan İstanbul'da yoksul deniz ve liman işçilerinin yaşam mücadelelerini konu alarak kendi yapıtlarında resmetmişlerdir.¹⁶¹ Yeniler grubunun 1942 yılında düzenledikleri ikinci serginin konusu “ *Kadın* ” olarak belirlenmiştir. Ayrıca bu sergiden sonra gruba yeni sanatçılar katılmış ve bu grubu destekleyici yazılar, Hilmi Ziya Ülken gibi bir sosyolog tarafından yazılmıştır. Bu grup akademi dışındaki bir çok yazar ve sanatçılardan da destek almıştır. Özellikle Hilmi Ziya Ülken “ Liman sergisi” için yazdığı bir yazıda “ *Ulusal resmin can damarına parmak basmıştır.*” diyerek vurgulamıştır.¹⁶²

Yeniler grubu, ülkenin sorunlarına sahip çıkarak, Türk sanatının hem içerik, hem de biçimsel olarak yaratılabileceğini savunmuştur.¹⁶³ Yöresel ve ulusal kaynaklara dönülmesini savunmuş, Batı'dan öğrenilen tekniklerle Türk resmini kendi toplumsal bir yapı dinamiği ile birleştirilerek bir senteze varmaya çalışmışlardır. Ayrıca geleneğin çağdaş yorumunu içeren, Türk insanını ve kültürünü görsel olarak anlatmak istemişlerdir.¹⁶⁴ Soyut biçimlere yöresel içeriği katmakla sorunun çözülemeyeceğini ve rengiyle, biçimiyle, doğa görüntüsüyle ve yaşam tarzıyla olayları içinde görüp yaratılması gerektiğine inanmışlardır.¹⁶⁵

Yeniler grubu ilk dört yıl içinde çok fazla etkinlik yapmış, fakat bu gruba katılanların yanında ayrılanlarda olunca etkinliklerde azalma olmaya başlamıştır. Bundan dolayı grup 1952 yılında dağılmaya karar vermiş, toplumcu gerçekçilik görüşünü benimseyen bu grubun bir çok sanatçısı 1950 yıldan itibaren soyut sanata yönelmeye başlamışlardır.¹⁶⁶

¹⁶¹ Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Sanal Müze, “**Cumhuriyet Dönemi Türk Resim Sanatı**”, s.6

¹⁶² Ersoy, **Günümüz Türk Resim Sanatı(1950'den 2000'e)**, s.28

¹⁶³ İskender, **Modern ve Türk Resmi-II**,s.15

¹⁶⁴ **Thema Larousse Tematik Ansiklopedi**, c.6, s.370

¹⁶⁵ Sezer Tansuğ, **Sanata Yaklaşım**, Künmat Yayınları, İstanbul 1976, s.37

¹⁶⁶ **Thema Larousse Tematik Ansiklopedi**, c.6, s.360-361

Türk resim sanatı farklı görüşlerin bir arada olduğu ve iç içe gelişme gösterdiği bir döneme girmek zorunda kalmıştır. Bir tarafta ulusalcılığın ağır bastığı, diğer tarafta ise evrensel anlamlı bir yaklaşımın bir arada yürüdüğü bir ortam yaşanmıştır.¹⁶⁷

1950 yılından sonra Uluslar arası ilişkilerin sıklaşmış, kültür ve sanat etkileşimleri iyice artmış, iletişim araçlarının ve yöntemlerinin çağın dinamizmine uygun bir biçimde hız kazanması sağlanmış ve sanat da artık salt kendi çevresi ve kültürü ile kısıtlanmayacak bir duruma getirilmiştir. Türk sanatçıları da Uluslar arasındaki kültür ve sanat yarışlarından etkilenmiş ve kendi kişilikleri doğrultusunda yaratıcılıklarını özgünlük ve yenilik kavramları üzerinde yoğunlaştırmışlardır. Sanatçılarımız artık Batı'dan elde ettikleri bilgileri ve teknikleri basma kalıplar şeklinde uygulamak yerine, günümüzün çağdaş Türk sanatını oluşturma çabası içinde olmuşlardır. Günümüz Türk sanatçıları yerel sanat olgularını çok fazla dışlamadan, ortaya koyacakları sanat yapıtlarının çağdaş yatırımlara ters düşmemesine de özen göstermişlerdir.¹⁶⁸

Sanatçılar bir taraftan Türkiye'nin toplumsal yaşam koşullarını göz ardı etmemişler, bu koşullara özgü anlatım dili ile Batı'nın biçimsel üsluplarını bir potada karıştırmışlar, bununla beraber yeni ve özgün yapıtlar elde etmişlerdir. 1940'lı yıllarda toplumsal içerikli resimler yapan Türk sanatçılar on yıl sonra tamamen soyut bir anlayışa doğru yelken açmaya başlamışlardır.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Resim Kalemi, "1950 Sonrası Soyut Resim" y.y. (Çevrimiçi):<http://www.resimkalemi.org/sanat-egitimi/11766-1950-sonrasi-soyut-resim.html>, 20.02. 2013

¹⁶⁸ Ersoy, **Günümüz Türk Resim sanatı(1950'den 2000'e)**, s. 33

¹⁶⁹ Ahmet Polatlı, "1950 Sonrası ve Soyut Resim-Çağdaş Türk Resim Sanatı" (Çevrimiçi):
http://www.beykoz-turkocagi.org.tr/yeni/index.php?option=com_content&view=article&id=20517&catid=1§ionid=1&Itemid=219, İstanbul, 17. 02. 2013

1949 yılında düzenlenen Devlet Resim sergisinde Ferruh Başağa'nın ödül alan ‘ ‘*Aşk* ‘ ‘ adlı resmi soyutlaştırılmış ‘ ‘ *bir kadın ve bir erkek*’ ’ figürden oluşmuştur. Refik Ekipman, Zeki Faik İzer, Nurullah Berk, Sabri Berkel, Arif Kaptan, Cemal Bingöl, Malik Aksel, Halil Dikmen ve Fahrünnisa Zeyd gibi ünlü Türk sanatçılarda aynı dönemlerde soyuta yönelerek farklı eğilimlerde yapıtlarını üretmişlerdir. Sanatçıların bazıları figürü resimlerden tamamen atarak şiirsel bir anlatımla çalışmalarına devam etmiş, diğerleri ise geometrik soyut resme doğru yönelmişlerdir.¹⁷⁰

Soyut resimlerle ilgili yazılar 1953 yılından itibaren yazılmaya başlamıştır. Adnan Çoker ve Lütfi Günay'a ait soyut çalışmaların olduğu bir sergi açılmış ve sergide görülen bütün çalışmaların geometrik soyutlama olduğu görülmüştür. Selim Turhan, Nejad Devrim ve Fahrünissa Zeyd'in 1958 yılına kadar olan bütün çalışmaları, soyut resim tarihinde çok önemli bir yer edinmişlerdir. Diğer ünlü Türk sanatçısı olan Bedri Rahmi Eyüpoğlu'da Almanya'da sürdürdüğü soyut çalışmalarını Türkiye'de devam ettirmiştir. Ayrıca Şadan Bezeyiş'in de diğer ünlü Türk sanatçılarımız gibi soyut çalışmaları vardır. 1955 yılından sonra, toplumsal gerçekçi anlayış bazı gerçeküstü figürsel çalışmalarla varlığını sürdürmek istemiştir.¹⁷¹

1960'lı yıllardan itibaren soyut sanata olan ilgili bir hayli fazla olmaya başlamış, hocaların kendi öğrencileri de bu yeni anlayışı desteklemiş ve bu sanatın gelişiminin hızlanması sağlanmıştır. Bu yıllarda soyut sanat hakkında yazılan yazıların sayısı iyice artmıştır.¹⁷²

¹⁷⁰ Ersoy, **Günümüz Türk Resim Sanatı (1950'den 2000' e)**, s.33

¹⁷¹ Sezer Tansuğ, **Türk Resminde Yeni Dönem**, 4.bs., Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul 1995, s. 11-12

¹⁷² Polatlı, **“1950 Sonrası ve Soyut Resim-Çağdaş Türk Resim Sanatı”**

R.89: Fahrünnisa Zeyd, Soyut F. Kompozisyon, t.ü. y.boya

R.90: Şadan Bezeyiş, Soyut Kompozisyon, t.ü.y.boya

1970’li yıllardan sonra sanatçıların sayısında büyük bir artış gözlenmiş, buna paralel olarak sanat galerilerinde sayısı da artmaya başlamıştır. Fakat sanat galerileri ile sanatçıların farklı tutumlar içinde yer alması, günümüzün sanat ortamındaki karışıklığın sebeplerini de iyice ortaya çıkarmasına neden olmuştur. Türk sanatçıların bir çoğu 1980’li yıllara gelindiğinde bütün sanat çevreleri tarafından saygıyla karşılanmış ve bir çok etkinlikle birlikte sanatı dolu bir şekilde yaşamışlardır. 1980 sonrası yıllarda ise figüratif ve soyut yaklaşımlar ile birlikte, Türk sanatında sanatsal düşüncenin doğrultusunda, sanatsal açıdan çağdaş örnekler verilmiştir. Günümüze bakıldığında ise Türk sanatında kendi sanatsal deneyimlerinin yarattığı bir sürece girilmiştir.

‘‘Çağdaş Türk sanatının gelişim evreleri Batı’da olduğu gibi kaotik bir akımlar karmaşasına hiçbir zaman dönüşmemiş olmasına karşın, etkili bir yorum düzeyinin elde edilmeyişi, Türkiye’nin her alanda gerçekleştirdiği çağdaş gelişmelerin yoğun sorunsallarla dolu bulunmasına bağlıdır. Toplumsal değişme dinamiklerinin geçmişle ilişkilerinin kurulmasındaki güçlüklerden kaynaklanan yorum zorlukları şüphesiz üretilen yapıtların Batı’daki benzerlerine kıyaslanması gibi yıllar denenerek aşılamaz.’’¹⁷³

Soyut sanatın dünyada oldukça yaygın bir şekilde başlamasından 40 yıl sonra Türkiye’de yaygınlaşması, bir çok sanatçının yetişmesine ve bu sanat alanında yapıtlar vermesine neden olmuştur.

2.5. Türkiye’de Soyut Sanat İçinde Mübin Orhon’un Yeri:

Türkiye’de Soyut Sanatın gelişiminde, Mübin Orhon’un sanatına ve resim dünyasına bakıldığında, yapıtlarının ve dönemlerinin incelendiğinde onun resimlerinde geliştirdiği görsel dil, bir yandan II. Dünya Savaşı sonrasında etkili olan ‘‘ *enformel akım*’’ ın paralelinde , diğer bir yandan ise 1970’li yıllardan itibaren, her türlü eğilimin dışında özellikle renk olgusunun algılanmasına yardımcı olmuştur. Ayrıca bunun estetik değerlerle (*monochrome*) derinlemesine

¹⁷³ Sezer Tansuğ, **Çağdaş Türk Sanatı**, 5.bs. Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul, 1999, s.363

araştırılmasına dayalı özgün ve yalın bir yol izlemesine sebep olmuştur. Mübin Orhon'un yaşamının yarısından fazlasını yurt dışında geçirmiş, sadece yaptıklarına inanarak son derece zor yaşam koşulları içerisinde üretmekle oluşturduğu "*resim evreni*"ni yaratmıştır. Bu durum çağdaş Türk sanatı öncesi ve sonrası pek olmayan özel bir duruştur.

Onun resim evreni, klasik bir anlamda belli dönemlere ayrılıp incelenebilecek özelliklere sahiptir. Bilge Karasu'nun da dediği gibi onun çalışmalarında bir "*dizgeler bütünlüğü*" bulunmaktadır. Bu bütünlüğe sıra dışı bir karakter kazandıran şey, Mübin Orhon'un tüm çalışmalarında "*saf soyutlamaya*" dayalı bir imge gücünün hakim olması yatmaktadır. Bu "*imge gücü*" Mübin Orhon'un çalışmalarında ışığın renkle birlikte beraber özümsemesini ve bunun devamlı olarak farklı biçimlerde kurgulanmasıyla kendini iyice göstermiştir.¹⁷⁴

Mübin Orhon'un hakkında, onun resimleri ve düşünceleri ile ilgili çok fazla bir bilgi yoktur. Mübin Orhon; "*bence dinamik oluşu sonuna kadar itebilen mücerret eserler müşahhas hakikati verebilir. İnsan hayatını en yüksek zirvesine varabilecek eserler dış âlemin müşahhas eşyasında değil, fakat iç âlem ve plastik titreşmenin verdiği, hiçbir surette figüre izi bırakmayan renk-form anlaşmalarıdır.*¹⁷⁵ Ancak bu sayede resme varılmış olunabilir. İnsani, milletlerarası mahiyette en derin noktalarına kadar ifade edilebilecek resim lisanı mücerret lisandır. Resim ressama hastır, ferdidir"¹⁷⁶ demiştir. Mübin Orhon kendi ifadelerinden de anlaşılacağı gibi, soyutun bireysellikten olan bağıntısını 1950'li yıllarda tam anlamıyla anlamış ve algılamıştır. Ama aynı zamanda sanata daha yalın, içten bir gözle bakabilmiştir. Pek çok Türk sanatçısının tersine yaşadığı dönemin sanatına kayıtsız kalmadan, onu sanatında içselleştirerek yeni ve özgün yaratılar meydana getirebilmiş bir sanatçıdır.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Ali Artun, Benedicte Orhon, Necmi Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, Yrd E. Deniz Artun, Çev.Sema Eren, Genişletilmiş 2.bs, Galeri Nev, 2011, s.23

¹⁷⁵ Sönmez 2001b, Necmi Sönmez, "**Mübin Orhon'un Resimlerindeki İmge-Form Bütünlüğü Üzerine**", Mübin Orhon 1924-1981, İstanbul, Milli Reasürans T.A.Ş., 2001b, s.10

¹⁷⁶ Güçbilmez, "**Paris Mektupları/Türk Ressamları Art Moderne Müzesi'nde**", Son Havadis, İstanbul, 15.09.1953.

¹⁷⁷ Aykut Gürçağlar, "**Aydın Sanatçısı :İçsel Işığın Ustası Mübin Orhon**" (Çevrimiçi):<http://www.antikalar.com/v2/konuk/konuk0909.asp>, 08.09.2013

“Mübin'in resimleri izleyiciye aynı anda hem heyecan hem de huzur verir. Müziksel bir sükunet hissedilen kompozisyonlarında sanatçının özverisi ve derin konsantrasyonu görülür. Doğu Filozofisi'nin ve Mistisizm'in etkileri Mübin'in resimlerinde kendilerini hissettirir. Büyüleyici renk tonları, uzun ve kontrollü fırça darbeleriyle yumusak kıvrımlar yaratırken, bu dengeli kompozisyonlarda kaos ve sıcaklık bir arada hissedilir. Dönen ve kıvrılan fırça darbeleriyle sıcak ve soğuk tonlarda boyanmış olan resim izleyici de bir nevi meditasyon hissi uyandırır. Yeşiller, siyahlar, morlar ve koyu maviler; sarı, turuncu ve kırmızılarla kontrast içinde olmakla birlikte, bu ne bir tezat, ne de kompozisyonun dengesini bozan bir hal alır. Her bir fırça vuruşunun spontane olmak yerine, her seçilen rengin, resmin ahengi ve çarpıcılığına nasıl katkıda bulunacağı, detaylı ve dikkatli düşünüldükten sonra kullanıldığı görülür.”¹⁷⁸

Mübin Orhon son derece duyarlı ve hatta varla yok arasında bir noktada özgürlüğünü ilan eden kompozisyonlarıyla ancak “ gören gözlerin “ kavrayabileceği resimsel sorunlarıyla uğraşmıştır. Bunun yanında insanın varoluş sorunuyla iç içe giren duyarlılıklar yakalamıştır. Mübin Orhon'un malzemesi kağıt veya tuval olmuştur. Onun temel uğraşlarından biride, ışığın renkleri üzerindeki kimyasını devamlı bozup yapmak, tekrar tekrar kurmak ve uyarlamaktır. Işığın peşinde ilerlemiş, ışığı resim dilinin olanakları içinde yeniden üretmiş, var olan sınırları aşmış ve bir imge üretme gücünün varlığına ulaşmıştır.¹⁷⁹

Mübin Orhon'un Paris'te yaşayan sanatçı dostlarının çoğundan farklı olan yegâne özelliği onun akademik bir sanat eğitiminden geçmemiş olmasıdır. Siyasal bilgiler alanındaki doktorasından vazgeçip sadece resim yapmaya karar verdiğinde, kendisinin sahip olduğu yaratıcı gücünü, resim hocası ya da yol göstericisi olmaksızın da ortaya koyabileceğine inanmıştır. Mübin'in siyasal bilgiler alanındaki eğitimini yarıda bırakmasını tetikleyen faktörlerden birisi de kesinlikle Paris'in sanat ortamıdır. Orhon tuvalle olan kavgasını resim yüzeyinin ötesine, resmin sınırlı

¹⁷⁸ Daniel Gervis, “Mübin Orhon'un Başyapıtları Londra'da”, SonDakika.com (Çevrimiçi): <http://www.sondakika.com/haber-mubin-orhon-un-basyapitlari-londra-da-2579209/>, 08. 11.2012

¹⁷⁹ Sönmez 2001b, Necmi Sönmez, “Mübin Orhon'un Resimlerindeki İmge-Form Bütünlüğü Üzerine”, Mübin Orhon 1924-1981, İstanbul, Milli Reasürans T.A.Ş., 2001b, s.16

alanını, sınırsız bir duygu ve iç ışıkla ruhsal bir mesajı iletebilecek bir yeterliğe kavuşturmuştur. Çağının eğilimlerini yakalamakla kalmayıp bunları bir daha gerçekleştirilemeyecek özgün bir yaratıya dönüştürebilen nadir ustalardan biridir. Mübin Orhon hem Türkiye'de hem de uluslararası sanat tarihinde Dışavurumcu ressamlar arasında çok özel bir yere sahiptir.

3. MÜBİN ORHON'UN YAŞAMI VE YAŞADIĞI DÖNEM

3.1. Mübin Orhon'un Yaşamı

Mübin Orhon 1924 yılında İstanbul'da doğmuştur. Esas adı Mustafa Mübin Orhon'dur. Ama eserlerinde "Mübin" adını kullanmıştır. Mübin Orhon'un annesi , altı aylıkken ölmüş olan Fatma Servet hanım, babası da Ömer Lütfi bey'dir.¹ Kendisinden başka dört kardeşi daha olan Mübin Orhon, ilk ve orta öğretimini 1939-1942 yılları arasında Emirgan İlkolulu ve Kumkapı Orta Okulu'nda tamamlamıştır. Mübin Orhon, 1942 ile 1947 yılları arasında Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde üniversite eğitim alırken, Nusret Hızır, Oktay Rıfat, Melih Cevdet Anday ve akrabası olan Orhan Veli başta olmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı'nın Tercüme Bürosu'nda çalışan öncü edebiyatçılar kuşağıyla çok yakın bir ilişki içinde olmuştur. Garip Akımı'nın kurucuları arasında yer alan bu şairlerin ve entellektüellerin tamamı Fransızca'yı iyi bilmekteydi. Modern Fransız sanatı " *algı dünyaları*"nın merkezinde yer almaktaydı. Mübin Orhon liseyi Almanca eğitim veren İstanbul Erkek Lisesi'nde bitirmesine rağmen, çok erken bir yaşta Türk aydınlarının " *Paris tutkusuna*" ortak olmaya başlamıştır. İstanbul'a döndüğünde de Orhan Veli'nin arkadaş grubuyla yakın ilişkisini devam ettirmiş ve bir ara İstanbul Tiyatrosu'nda figüran olarak çalışmıştır. II. Dünya Savaşı'nın karanlık yıllarında, Ankara gibi sanata uzak bir kentten bakıldığında, Paris'in ve Fransız sanat ortamının büyüleyici bir çekiciliği vardır. Mübin Orhon 'da bu durumdan bir hayli etkilenmiş ve kendisini hemen ilk fırsatta Paris'e atmanın yollarını aramıştır. Paris, Mübin Orhon'un resim sanatı hakkındaki görüşlerini kökünden değiştiren atmosferiyle 1948 yılı Ağustos ayında Sorbonne'da iktisat doktorası yapmaya geldiğinde onu doktora çalışması yapmaktan bir süreliğine alıkoymuştur.

O yıllarda Paris'te Hıfzı Topuz'dan Trajeye, Nejad Devrim'den Osman Necmi Gürmen'e Sabahattin Eyüboğlu'ndan Fahri Petek'e kadar bir çok geniş Türk

¹ "Mübin Orhon", "Biography for Mübin Orhon", Ask Art, The Artists' Bluebook-Worldwide Edition, y.y.(Çevrimiçi): registrar@askart.com, 15.06.2013

aydın kitlesi yaşamaktadır. Mübin Orhon öncelikle bunların arasında ressam olan ünlü kişilerle dostluk kurmaya karar vermiştir.

Fakat Mübin Orhon uluslararası sanat ortamına nasıl girecekti sorusuna en iyi cevabı veren kişi, 1947 yılında Paris'e yerleşen en arkadaşı Selim Turhan'dır. Selim Turhan şöyle yanıtıyor. *'' Bir gün 1949 yılında bana geldiğinde Sanat üzerine konferanslar olmuyor mu ? diye sordu . Onu Cite Universitaire'de Atlan'ın konuşmasına götürdüm, çok memnun kaldı. Atlan'la sıkı dost oldu ve o sayede Poliakoff'u tanıdı. ''*²

*Günümüzde ismi unutulmuş olsa da, o dönemde Atlan, Hans Hartung ve Wols ile birlikte '' öncü sanatın en önemli temsilcilerinden biri olarak kabul ediliyordu.*³ Paris sanat ortamında ise üçlü gruplaşma *''Eleştirisel Figürasyon, Geometrik Soyutlama ve Lirik(Şiirsel) Soyutlama'nın birbiriyle mücadelesi söz konusuydu. ''*

Mübin Orhon özellikle Paris'te Selim Turhan, Abidin Dino, Albert Bitran, İlhan Koman ve Tiraje gibi ünlü Türk sanatçılarla yakın ilişkiler kurmuş ve 1949 ile 1950 yılları arasında Paris'te gezdiği sergiler ve orada tanıştığı yerli ve yabancı sanatçılar, onun resme yönelmesinde çok büyük etken olmuşlardır. Mübin Orhon'un bu sergilerde tanıştığı sanatçılar bu üçlü gruplaşmanın etrafında kümelenmişlerdir.⁴

Paris'teki 1949 ile 1950 yılları arasında *''Grande Chaumière '' Akademisi'nde ilk önce serbest desen çalışmış daha sonra da Jean Dewasne ve Edgard Pillet tarafından kurulan ''art abstrait'' atölyesinde resim çalışmalarına devam etmiştir. Montparnasse'nin göbeğindeki atölyeler öğrencilerin canlı modelden çalışmasına, desenle yağlıboya'nın temel ilkelerini öğrenmesine olanak tanımışlardır. Oradaki hava Güzel Sanatlar Okulu'nda düzenlenen yarışmalardan ve öğrencilerin kapandığı odalardan çok farklıdır.*⁵

² Selim Turhan, *'' İbadet eder gibi resim yapardı''*, Cumhuriyet Gazetesi, 19.11.1992

³ Michel Ragon, *L' Aventure de l' art abstrait*, Paris 1957, s. 30-31

⁴ Artun, Sönmez, *Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu*, s.24

⁵ Serra Karapınar Yentürk, *Mübin Orhon*, Çev.Orçun Türkay ve Serra Karapınar Yentürk, Step Grafik Limited Şirketi, Finansbank, İstanbul, Ekim 2012, s.17

Mübin Orhon resim yaşamına ilk başladığı ‘*Academie de la Grande Chaumiere*’ adlı atölye özel bir resim akademisidir. Bu akademide kurs ücretini ödeyen herkesin katılabileceği derslerde; katılımcılara hem gerçekçi hemde soyut tarzda çalışma olanağı tanınmıştır. Ayrıca Mübin Orhon o yıllarda yarıda bıraktığı Sorborne üniversitesindeki ekonomi yüksek lisansını tamamlamıştır.

Mübin Orhon 1950 ile 1953 yılları arasında Salon de Réalités Nouvelles ve 1956 - 1957 yılları arasında Salon de Mai sergilerine katılmış, ilk kişisel sergisini 1956 yılında kentin avangard galerilerinden Iris Clert’de açmıştır.⁶ Mübin Orhon’un yapıtları orada Bitran, Jorn, Takis, Tsingos ve Messagier’nikilerle bir araya gelmiştir.⁷

Mübin Orhon bu dönemlerde César, Takis, Messagier ve Giacometti ile yakın ilişkiler kurmuş, aynı yıllarda Charles Maussion ile başlayan dostluğu vefatına kadar devam etmiştir. Mübin Orhon 1959 yılında Teh Chun’un başka lirik soyut sanatçılarla birlikte yapıtlarını sergilediği Lucien Durand Galerisine katılmıştır. Bir yıl sonra da 1963 yılında Delacroix’e saygı çerçevesinde, Nasser Asar, Mihailoviç, Schneider, Bertini, Lindstrom ve Saura ile birlikte Creuze Galerisi ve Galerie 7’deki bir grup sergisinde de yapıtlarını sergilemiştir. 1960’lı yılların başında Robert ve Lisa Sainsbury çifti Mübin Orhon’un eserlerine ilgi göstermiş ve sanatçının vefatına dek artarak devam etmiştir. Bu ilgi sonucu Mübin Orhon’un 63 eseri aynı koleksiyondaki Degas, Bonnard, Modigliani, Picasso, Balthus, Giacometti ve Bacon’ların arasına katılmıştır. Böylece Mübin, dostu Maussion ile birlikte, bu koleksiyondaki savaş sonrası “Paris Okulu” dönemini en geniş temsil eden iki sanatçıdan biri olmuştur. Öyle ki 1978 yılında East Anglia Üniversitesi’ne bağlı olarak kurulan Sainsbury Visual Arts Centre’de bu koleksiyon düzenli olarak sergilenmiştir. Mübin Orhon, Fransa’nın dışında İngiltere, İtalya, Almanya ve Amerika’da da grup sergilerine katılmıştır.

1964-1967 yılları sanatçının Türkiye’de geçirdiği bir zaman dilimidir. Vatandaşlık hakkını yitirmemek için yedek subaylık görevini Polatlı ve Kırklareli’nde yapmış,

⁶ Zeynep Kerman, **Tanpınar’ın Mektupları**, 3.bs., Dergah Yayınları, Eylül 2001, s.114.....116

⁷ Yentürk, **Mübin Orhon**, s.19

1967 yılına dek Türkiye’de resim çalışmalarında bulunmuş, hatta ana vatanındaki ilk kişisel sergisini 1967’de Butik Melda’da açmıştır. 1973 yılında tekrar Fransa’ya dönmüştür Mübin Orhon kişisel sergilerini 1967’den sonra Paris Galerie Lucien Durand ile Galata ve Maçka Sanat Galerileri’nde açmış, sanatçının vefatından sonra da İstanbul’da çeşitli kişisel sergileri açılmıştır.. 1981’de vazgeçemediği bohem yaşamına ve amansız hastalığına yenilerek 57 yaşında yalnızlık içinde ölmüştür.⁸ Hümanite’de Raoul- Jean Mouline onun için’’ *Resim yapma tutkusunun esiri olarak günden güne yıkıma ve sıkıntılara sürüklenerek öldü’’* diyerek yaşam biçimi olarak resimle yaşamayı tercih ettiğini işaret etmiştir.

1996 yılından itibaren Mübin Orhon’un Sainsbury koleksiyonunda yer alan tüm eserleri Ali Artun’un küratörlüğünde(sergi düzenleyicisi) Yapı Kredi Kazım Taşkent Galerisi’nde düzenlenen sergi ile ilk defa Türkiye’de de izlenmiştir. Mübin Orhon, Türkiye’de 21 yıldır Galeri Nev tarafından temsil edilmekte ve onun arşivi Ankara Galeri Nev’de korunmaktadır.

3.2. Mübin Orhon’un Yaşadığı Dönem

1948 yılında Paris, İkinci Dünya savaşıdan sonra, edebiyattan görsel sanatlara, tiyatrodan filme, mimariden fotoğrafa kadar bir çok alanda yirminci yüzyılın en yaratıcı deneyimlerini yaşayan bir Avrupa kenti olarak tarihe geçmiştir. 1945 ile 1960 yılları arasında bu kentte oluşan görsel sanat ortamını ele alan bir çok önemli sergi ve konuya aynı olgularla vurgu yapmıştır. Batı, 20. yüzyıl sanatına çizgisel bakan ve günümüzde pek önemi olmayan bir sanat tarihi yorumuyla yaklaşmıştır. Fakat o yıllarda Japonya, İran, Mısır ve Türkiye başta olmak üzere farklı ülkelerden sanatçılar Paris’e gelerek yerleşmiş ve gerçek bir uluslararası atmosferin oluşmasına katkıda bulunmuşlardır. Farklı bir modernizm geleneğinden gelen bu sanatçıların duruşu ve etkileri hakkında çok fazla araştırmalar yapılmamıştır. II. Dünya savaşı sonrasında Paris’teki halk maddi ve manevi bir çöküntü içindedir. Karnını zor doyuran Fransız toplumu “ *insan olgusunu*” yeniden tartışmaya

⁸ Sönmez 2001a, Necmi Sönmez, “**Biyografi**”, Mübin Orhon 1924-1981, İstanbul, Milli Reasürans T.A.Ş., 2001, s. 66.....69

başlamıştır. Eskiden beri güçlü bir konuma sahip olan Fransız Komünist Partisi(FKP) bu durumu kendi lehine çevirecek bir girişimde bulunmuştur. 1948 yılında açılan ‘‘Salon d’ automne’’ sırasında, kendi yayını olan ‘‘ L Humanite’’ gazetesine attığı ‘‘ Le Realisme Socialiste ‘‘ başlığı altında eleştirel, politik ve toplumsal sorunları ele alan figüratif resimleri ilk kez desteklemiştir.

Dönemin en önemli eleştirmenlerinden biri olan Julian Alvard’ın saptamasına göre, Fougeron, Taslitky, Amblard ve Buffet gibi sanatçıları ön plana çıkaran yazılar arka arkasına bu gazetede yayımlanmaya başlayınca, ‘‘soyut sanata karşı cephe alındığı’’⁹ ortaya çıkmıştır. Fransız Komünist Partili olan Picasso, Leger ve Guttoso gibi ünlü sanatçılar bu eğilimi benimsemişlerdir.

Diğer yandan Paris’te savaş yıllarındaki kökenleri Matisse’e ve Fovizm’e dayanan, renk olgusu üzerine giderek soyutlamaya yakın olan bir sanatçı kuşağı varlığını hissettirmeye başarmıştır. Jean Bazaine, Andre Lejard, Julius Bissere, Pierre Soulages, Maria Elena Vieira da Silva, Rauol Ubac, Serge Poliakoff, Nicolas de Stael, Andre Lanskoy, Hans Hartung ve Etienne Martin gibi isimlerden oluşan bu kuşak, önceleri ‘‘ soyutlamaya’’ sonralarında ise ‘‘ soyut’’ a yönelmiştir.¹⁰ Bu sanatçıları birbirine bağlayan tek nokta, hepsinin farklı ülkelerden gelmelerine rağmen Paris’te yaşamış olmalarıdır.¹¹

‘‘ Ecole de Paris’’ ‘te 1910 ile 1930 yılları arasında Paris’te yaşayan ama Fransız olmayan Chagall, Soutine, Pascin ve Modigliani gibi sanatçılar vardır.¹²

Fakat 1945 yılından sonra ‘‘ Ecole de Paris’’ dönemin tüm sanatçıları tarafından kullanılmaya başlamıştır. Ecole de Paris’’ aslında bir akımı değil tamamen bir dönemi temsil ettiği için düşünülmüştür.¹³

⁹ Julian Alvard, ‘‘Le realisme socialiste au Salon d’ automne’’, Arts d’ aujourd’hui, Kasım 1948, s.21

¹⁰ Bernard Dorival, Les Etapes de la peinture française contemporaine, Paris 1948, s.28

¹¹ Jean Cassou, Panorama des Arts Plastiques Contemporaine, Paris 1960, s.701

¹²Louise de Buzon- Vallet, ‘‘L’Ecole de Paris: ‘Elements d’ une enquette’’, Paris- Paris, Centre National d’Art et de Culture Georges Pompidou, Paris, 1981, s.244

¹³ Patrick- Gilles Persin, L’Envolée lyrique: Paris 1945-1956, Musee National du Luxembourg, Paris 2006, s.6.....9

Fransız Komünist Partisi'nin o dönemdeki tüm baskılarına rağmen soyut sanat Fransa'da filizlenme aşamasındadır. Almanca konuşulan bir çok ülkede Bauhaus'un atılımları 1911 ile 1933 yılları arasında bir tür '*modernist kopuşu*' gerçekleştirmiştir.

Klee, Kandisky, Albers, Moholy-Nagy, Bill ve Schlemmer gibi sanatçılar, bir çok alandaki öncü çalışmalarıyla günlük çalışmaları da içine alarak köklü bir estetik yenileşme hareketi yaratmışlardır. Fakat Fransa'daki farklı kültürel anlayış keskin bir '*modernist kopuşu*' önlemiştir.

1931 ile 1937 yılları arasında Paris'te kurulan '*Abstraction- Creation*' adlı sanat grubu arasında yer alan Mondrian, Arp, Delaunay, Herbin, Kupka, Doesburg, Vordemberg- Gildewart ve Domela gibi ünlü sanatçılar, birbirini tamamlayan düzenli yayınlar yapmışlar, konferanslar ve grup sergileriyle birlikte geometrik temellere dayalı soyut sanatın geniş kitlelere tanıtılmasında oldukça başarılı olmuşlardır.¹⁴

II. Dünya Savaşından sonra 1946 yılında kurulan '*Salon des realites nouvelles*' isimli sanatçı derneği, '*Abstraction- Creation*' adlı sanat grubunun geleneği üzerine temellenen bir anlayışın savunuculuğunu üstlenmiştir. Bu sanatçı derneği; Fransa ve dışındaki konre, figüratif olmayan, soyut sanat normlarında üretilmiş çalışmaların düzenli olarak gösterilmesi amacıyla yıllık sergilerin düzenlenmesi kararını almıştır.¹⁵

1947 yılında Paris'te açılan '*Palais des beaux Arts de la Ville de Paris*' bugünkü adıyla (*Musee d' art modern de la Ville de Paris*) ilk olarak '*Salon des realites nouvelles*' de yer almıştır. 384 çalışma sadece soyut sanatın gündeme gelmesini sağlayarak Paris'teki sanat ortamına hareketlilik getirmiştir. Her yıl belirli bir jürinin seçtiği resimlerden oluşan grup sergilerinin başarısı, daha sonrasında figüratif resmin gündem dışına itilmesini sağlamıştır.¹⁶

¹⁴ Bakınız sergi kataloğu, **Abstraction- Creation**, Westfälisches Landesmuseum, Münster 1978

¹⁵ Dominique Vieville, '**Vous avez dit geometrique?: Salon des realites nouvelles 1946-1957**' **Paris-Paris, Centre National d' Art et de Culture Georges Pompidou**, Paris 1981, s.263.....267

¹⁶ Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.24-25

O dönemin cesaretli galericilerinden olan Rene Drouin (1905-1979) kendi adını verdiği galerisinde, Wols ve Jean Dubuffet'nin izleyenleri adeta şaşkına çeviren karalamaları ve kaba saba malzemelerle yaptıkları resimlerinden kişisel sergiler açmışlardır.¹⁷

Ressam Georges Mathieu ile şair ressam Camille Bryen ise *Galerie du Luxemborg*'da '*L Imaginaire*' başlığı altında Arp, Atlan, Hartung, Picasso, Riopelle, Solier, Ubac, Verroust ve Wols'un katıldığı bir sergi düzenlemiştir.¹⁸

Bu sergiler soyut sanat içinde kristalleşmeye başlayan lirik (çoşkulu duygusal)-geometrik ayrışmalar hakkında önemli ipuçları vermişlerdir. Sanat tarihi içinde belirli bir geleneğe bağlı olmadan, doğaçlamaya dayalı bir resim tarzının ifade biçimlerini aramışlardır.

Daha sonra '*Abstraction Lyrique*', '*Art Informe*' veya '*Tachisme*' gibi değişik başlıklar altında anılan bu ifade biçimi Paris'teki sanat ortamına 1945 ile 1955 yılları arasında hakim olan sanat anlayışını betimlemiştir. Fakat bu kadar farklı açılımlara sahip olan soyut sanatın kesin bir tanımı olmamış, onu yorumlama tarzında da farklılıklar olmuş ve bu farklı yorumlar, o dönemde Paris'te oldukça zengin soyut anlatım biçimlerinin gündemde olmasını sağlamıştır.

1947 ile 1948 yıllarında açılan '*Salon des realites nouvelles*' sergileri söz konusu olan zenginliği belirgin kılmış, Hartung, Poliakoff ve Mathieu gibi ünlü sanatçılar, soyut sanatın bünyesinde barındırdığı çok yönlülüğü aşmak için bir manifesto yayınlamak istemişlerdir. Bu gelişmelerin sonucunda 1949 yılında '*Premier manifest des realites nouvelles*' kaleme alınmıştır.¹⁹

'Soyut Sanat nedir' sorusuna yanıt arayan, bu manifestonun o yıllarda oldukça çok etkili bir sanat teorisyeni olan Auguste Herbin'in '*L'Art non figuratif, non objectif*'²⁰ adlı kitabındaki tezlere dayanmış, o zamana dek beraber hareket eden

¹⁷ Vieville, '**Vous avez dit geometrique?: Salon des realites nouvelles 1946-1957**', s.265

¹⁸ Georges Mathieu, **Au- dela du tachisme**, Paris 1963, s.47.....49

¹⁹ Bu manifesto 1949'daki 2.sergi kitapçığında yayınlanmıştır.'**Premier manifest des realites nouvelles**', Paris 1949

²⁰ Auguste Herbin, **L' Art non figuratif, non objectif**, Paris 1949

soyut ressamların arasına girmiş ve Atlan, Bryen, Mathieu, Arp, Magnelli ve Doyrelle gruptan ayrılarak, daha bağımsız hareket etmeye başlamışlardır.²¹

²¹ Jean Bouret, **Realites nouvelles**, Paris 1949 (Sergi kataloğu)

4. MÜBİN ORHON ‘UN SANATI, TEKNİĞİ VE DÖNEMLERİ

Mübin’in kendisi hiç dindar olmasa da onun resim yapışını dervişin dönüşüne benzetilebilir. Mübin Orhon çalışmalarının duvara dekoratif olarak asılmasından nefret etmiştir. Ayrıca olur olmaz kişilerin evrensel temsilleri olan bu resimlerden yola çıkarak yaptıkları bütün o psikolojik yorumlardan da yorulmuştur. Bu durumu edebi sözcükleriyle değil sadece mimikleriyle ve küfürleriyle ifade etmiştir. Mübin’in eserleri tamamen insanlığa ait olmuştur. Mübin Orhon Bizans sanatının rafineliğinden ve kültürünün görkeminden etkilenmiştir. Annesini de Bizanslı olarak kabul etmiştir. Annesini hiç tanımadan 6 aylıkken kaybetmiş ve İstanbul Boğaziçi’ndeki bir mezarlıkta duvar kenarında bulunan annesinin mezarı da yol inşaatı sırasında kaybolmuştur. Bu Mübin Orhon için, ikinci bir yıkım, saplantı ve aile faciasına dönüşmüştür. Mübin Orhon, Selim Turan’ın figür boyamasını izlemeyi sevmiş, bir gün ondan ahşap üzerine resmetmekte olduğu beyaz bir kadın silüetini tamamlamadan bırakmasını istemiş ve bu haliyle desen Mübin Orhon’a annesini anımsatmıştır. Fakat Selim Turan’ın niyeti kesinlikle bu olmamış ve resmi bitirmeden imzalayıp Mübin Orhon’a vermeyi reddetmiştir. Ölümünden sonra o imzalı resmi kızına vermiştir.¹

Annesini arayışı zamanla resminin içinde erimiştir, çünkü resmi yokluğa değil varlığa ilişkindir. Mübin’in kızı olan Benedicte (Orhon)Schribaux *’sessizlik içinde bir ayin: annenin ölümü, benim resimlerini izlerken hiçbirşey söylemeyişim, Mübin’in bir şey söylememi bekleyişi, ölmeden önce resmi hakkında bilmemi istediklerini arada uzun uzun duraklayarak, susarak dile getirişi ve nihayetinde gömülü olduğu yerin sessizliği. İçkin sessizlik-ki Mübin’in resim yaparken sık sık dinlediği sufi müziğini temelinde bu vardır.*’’ anlatmaktadır.

Mübin Orhon’u resme başlatan Selim Turan’dır ve atölye derslerini izlemesi daha sonradır. Selim Turan ile Mübin Orhon’un resimleri tamamen birbirine zıt özellikler taşısalarda asla ayrılmamış, hatta Mübin Orhon’un eserlerinde, Selim Turan’ın içeriğe ve biçime dair gizli bir katkısı olmuştur. Mübin Orhon’un ve Selim Turan’ın

¹ Artun, Benedicte(Orhon) Schribaux, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.17.....20

birlikte yaptıkları bütün çalışmalar Mübin Orhon'un ölümünden sonra onun kağıtları arasından çıkmıştır.²

Mübin Orhon, ressam Joseph William Mallord Turner'ın suluboya deniz manzaralarına hayranlık duymuş ve bunun sebebi ise Turner'ın bu dönem eserlerinde yoğun bir biçimde ışığın ön planda olmasından kaynaklanmıştır. Mübin Orhon rengin ustasıdır.

Resimleri izleyiciler üzerinde heyecan ve huzur duygusu uyandırmaktadır. Çünkü onun resimlerinde Doğu Felsefesi ve Tasavvufun huzur veren dinginlik ve mistik etkileri vardır.³

Renk ise ışığın insan gözünün algılayabileceği bir palette kısmen ifade bulmasıdır. Mübin Orhon'un çalışmalarına bakıldığında bir çoğu yaşamsal enerji üzerine olmuştur.

Mübin Orhon aslında ulaşmış olduğu ve eserlerine kaynaklık eden arınmışlığın altını bir kez daha çizmiş ve renk bu aşınmışlığın bir sonucu olmuştur. Annesini tanımadan ölümü ve babasının ona gösterdiği aşırı sevgi dolayısıyla, Mübin duygu dünyasını açıkça dile getirmeyi tam olarak öğrenememiştir. Çünkü babası tarafından diğer çocuklardan çok ayrı tutulmuş ve gerçek dünya hakkında yanlış bir görüşe sahip olmuştur.

Sınırlar, onun önüne hiç çizilmemiş, Mübin Orhon, kendisinin önüne daha azını koymuş ve onun insan kimliği ile ressam kimliği arasındaki bu fark, eserlerinin gücünü açıklamıştır. Kısaca Mübin Orhon günlük yaşamda yapamadığı şeyleri, eserlerinde yaratarak oluşturmuştur.

² Artun, Schribaux, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.17.....20

³Jose Villarreal, **‘Sotheby's Contemporary Turkish Art Auction to Be Headlined byMubin Orhon Paintings’**, (Çevrimiçi):<http://artdaily.com/news/45563/Sotheby-s-Contemporary-Turkish-Art-Auction-to-Be-Headlined-by-Mubin-Orhon-Paintings#.UiS4i6JrPIU>, artdaily.org, 29.08.2013

Mübin Orhon'un son yıllarında fiziksel yorgunluğu iyice artmış , parasal sıkıntığı çektiği bu dönemlerde daha ucuz malzemeleri tercih etmiştir. Bu dönemde , bütün eserlerini kağıt üzerine guaj çalışmalarla gerçekleştirmiştir.

Fakat bu eserlerin aynı zamanda, Mübin Orhon'un sanatının evrimine dair ayırt edici olma özellikleri de vardır. Selim Turhan minyatürden ayrılıp heykele doğru yol almış, Mübin Orhon ise askerlik için İstanbul'a gittiği 1964 ile 1967 yılları arasında kendi sanatının zirvesine ulaştığı büyük boy yağlıboya tuvallerden guajlara doğru yönelmiştir. Başlarda kağıt üzerine gerçekleştirdiği çalışmalar bir hazırlık aşamasını oluşturmuştur.⁴

Bu çalışmalar; onun sanatının özüne, en ince ve en güzel haline dönüşmüştür. Aslında Türkiye seyahati, Mübin Orhon'un bir bakıma Paris kariyerini mahvetmiş ve sonradan o bunu doğrulamıştır. Bu seyahat Mübin Orhon'un yaşamının sonunda Türkiye'ye karşı duyduğu olumsuz duyguları da beslemiş, fakat Mübin Orhon'un 1970'li yıllardan itibaren gelişen göz kamaştırıcı kağıt işleri, onun dünya sanat tarihine attığı imzası olmuştur.

NASA'nın uzay fotoğrafları ile Mübin'in resimleri arasındaki benzerlik oldukça fazladır. Çünkü her ikiside ışısız evrenin var olamayacağını bir göstergesidir. Madde'nin muhteviyatını yada uzayın boşluğunu belirleyen birinde ışığın hareketleri, ve diğerinde ise tamamen sanatçının el hareketleri olmuştur. Mübin Orhon'un eserlerinin başarısı da tamamen buradadır. Mübin Orhon, insan beyninin hem doğuştan sahip olduğu, hemde sonradan edindiği kodlardan örülmüş kabuğunu kırmış, kağıdın desteği ona sanatını yoğun ve kesintisiz bir biçimde gerçekleştirmenin olanağını sağlamıştır. Mübin Orhon'un malzemesi kağıt veya tuval olmuş, ışığın renkler üzerindeki kimyasını sürekli bozmuş, tekrar yeniden yapmıştır. Sürekli ışığın peşinden ilerlemiş ve resim dilinin olanakları içinde yeniden üretmiştir. Mübin Orhon resimlerine bakıldığında, yüzeyde görülen şiirsel mistik bir ışık, rengin en açık tonlarından en koyu tonlarına doğru dalga dalga yayılarak

⁴ Artun, Schribaux, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.22

düzenleşip, kaybolduğu görülür. Mübin Orhon, az renk ve az biçimle bütün yaşamın özünü vermeye çalışmıştır.⁵

“Mübin'in resimleri izleyiciye aynı anda hem heyecan hem de huzur verir. Müziksel bir sükunet hissedilen kompozisyonlarında sanatçının özverisi ve derin konsantrasyonu görülür. Doğu Filozofisi'nin ve Mistisizm'in etkileri Mübin'in resimlerinde kendilerini hissettirir. Büyüleyici renk tonları, uzun ve kontrollü fırça darbeleriyle yumuşak kıvrımlar yaratırken, bu dengeli kompozisyonlarda kaos ve sıcaklık bir arada hissedilir. Dönen ve kıvrılan fırça darbeleriyle sıcak ve soğuk tonlarda boyanmış olan resim izleyici de bir nevi meditasyon hissi uyandırır. Yeşiller, siyahlar, morlar ve koyu maviler; sarı, turuncu ve kırmızılarla kontrast içinde olmakla birlikte, bu ne bir tezat, ne de kompozisyonun dengesini bozan bir hal alır. Her bir fırça vuruşunun spontane olmak yerine, her seçilen rengin, resmin ahengi ve çarpıcılığına nasıl katkıda bulunacağı, detaylı ve dikkatli düşünüldükten sonra kullanıldığı görülür.”⁶

4.1. Mübin Orhon'un Geometrik Soyut Dönemi (1953-1956)

Mübin Orhon'un resim tekniklerini öğrenme ve keşfetme dönemi 1950 ile 1952 arasındaki yıllara denk gelmektedir. Fakat bu dönemine ait hiçbir resmi günümüze ulaşmamış ve detaylı olarak Mübin Orhon'un sanatının ele alınmasına engel oluşturmuştur. Mübin Orhon'un en erken tarihli resimlerinden biri 1953 yılına aittir.

“Salon des realites nouvelles”de sergilediği geometrik soyutlama tarzındaki resimler, Paris'e ayak basmasını izleyen üç yıl içinde, gerçekçi tarz amatör çalışmalarından sıyrılarak geçirdiği köklü değişimi göstermiştir.⁷

⁵ Ersoy, **Günümüz Türk Resim Sanatı(1950'den 2000'e)**, s.39

⁶ Gervis, **“Mübin Orhon'un Başyapıtları Londra'da”**, 08. 03.2011

⁷ **Katalist**, **“Mübin Orhon 20 Eylül- 7 Nisan 2001”**, Milli Reaürans Sanat Galerisi,

(Çevrimiçi):<http://www.millireasuranssanatgalerisi.com/en/sergiler/mubin-orhon>, Copyright © 2010 Millî Reasürans Sanat Galerisi. All rights reserved İstanbul, 28.08.2013

1954 yılında açılan “*La jeune sculpture*” sergisinin katalogunda görülen bir sayfalık ilan, Mübin Orhon’un gelişim çizgisi hakkında çok önemli ipuçları vermiştir.⁸

Büyük boyutlu mimari uygulamalı soyut resimleriyle tanınmış olan Fransız ressam Jean Dewasne, lekesele soyutlamaya karşı bir tavır içinde olmuş ve kendi resimlerinde geometrik soyutlama üzerine yoğunlaşan Dewasne, öğrencilerini de bu yönde çalışmalarına olanak sağlamıştır.

O döneme ait kaynaklara bakıldığında, Deyrolle, Domela ve Vasserly gibi ünlü ressamlar düzenli olarak “*Academie de la Grande*” ders vermiş, Estienne, Alvard ve Degrand gibi ünlü eleştirmen ve sanat tarihçileride konferanslar düzenlemiştir. Mübin Orhon ise bu atölyede yapılan bütün dersler ile konferansları düzenli olarak takip etmiş ve 1953 yılında Jean Dewasne tarafından yapılmış bir resim, bu atölyenin resim anlayışını yansıtan özgün niteliklerle doludur.⁹

⁸ Kerman, **Tanpınar’ın Mektupları**, s.114.....116

⁹ Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.28

R.91: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, t.ü. y.boya imzalı

Jean Dewasne kısa bir süre sonra "*Academie de la Grande Chaumiere*" adlı atölyeden ayrılmış, yine aynı sokak üzerinde bulunan "*14 rue de la Grande Chaumiere*" de, kendi adıyla bir resim atölyesi kurmuştur.

Kendine bir yön arayan bir çok genç sanatçı, o yıllarda bu atölye'ye kayıt olmuş ve bu genç sanatçıların arasından bir zamanlar Mübin Orhon'un kadim dostlarından biri olan Charles Maussion'da bu atölyede yer almıştır. Charles Maussion bu atölyede tesadüfen Mübin Orhon ile tanıştıktan sonra yollarını ayırmamış ve hatta Mübin Orhon'un sanatını en yakın takip edenlerin arasında olmuştur.

Maussion düzenli olarak 1951 ile 1961 yılları arasında “ Salon des realites nouvelles”de düzenlenen sergilere katılmıştır. Önceleri geometrik soyutlama tarzından çalışmalar üretmesine rağmen, 1949 yılından itibaren lekesele değerlerin ön plana çıktığı resimler yapmaya başlamıştır.¹⁰

R.92: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, kağıt ü. s.boya ve g.boya imzalı

¹⁰ Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.28

Diğer yandan Mübin Orhon'un diğer bir dostu olan Albert Bitran'da Charles Maussion gibi önceleri geometrik soyutlama tarzında resimler yapmış ve daha sonrasında ise farklı bir soyutlamaya doğru çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Mübin Orhon'un 1953 yılında geometrik soyutlama tarzında yapmaya başladığı kompozisyonlar onun 3 yıl içinde amatör çalışmalardan sıyrıldığını ve köklü değişimini göstermiştir. dan sonra, 1955 yılından itibaren lekesel olgular üzerine yoğunlaşarak bu tarzda yapılacak çalışmaların içine girmiştir. Çünkü bu yıllarda bir çok profesyonel ve amatör ressamın aşağı yukarı aynı resimleri yapmasının doğurduğu bir "geometrik soyut enflasyonu" vardır. Bu durum daha önceleri bu tarz çalışmalara destek veren Charles Estienne 'yi oldukça rahatsız etmiştir. Bunun üzerine 1950 yılında Charles Esrienne " *L' Art abstrait est-il un academisme?* " başlığını taşıyan net ve keskin bir metni kaleme almış ve bu metinde geometrik soyutlamanın aslında tamamen dekora doğru yöneldiğini dile getirmiştir.¹¹

4.2. Mübin Orhon'un Lekeseli Soyut Dönemi (1956-1962)

Mübin Orhon'un Estienne'nin manifestosunu okuduğu hakkında hiç bir bilgi bulunmamaktadır. Ama onu 1955 yılında katıldığı sekizinci " *Salon des realites nouvelles* " sergisinde lekesel değerlerin ön planda çıktığı çalışmalar yapmıştır. Mübin Orhon, bu dikey kompozisyonda, hem boya tekniği, hem de kurgusal değerler açısından, yeni bir yönelime doğru gitmiş ve daha önceki çalışmalarına tamamen zıt bir rota üzerinde ilerlemiştir. Bu dönem için Abidin Dino " *aklı fikri Nicola Stael'in pütür pütür boya tekniğindeki artık* " saptamasını yaptığı ve Mübin Orhon'un ne tür resim yapma konusunda tamamen kesin karar verdiği bir dönem olmuştur.

¹¹ Charles Estienne, *L' Art abstrait est-il un academisme?*, Paris 1950

1956 yılında Paris'te "*rue des Belaux Arts*"da yirmi metrekarelik bir alanda galeri açan Iris Clert'in ailesi İzmir kökenlidir.¹²

O yıllarda bir çok hem tanınmış, hemde tanınmamış pek çok genç sanatçıyı bir araya getirerek karma sergiler açan Iris Clert, önce 1956 yılında Mübin Orhon'un resimlerini Bryen, Messagier, Bitran, Jorn, Takis ve Tsingos gibi sanatçılarla birlikte bir arada sergilemiştir.¹³

Bu sergide en çok ilgiyi Mübin Orhon görmüş, hatta 3-4 tane resminin satılması üzerine, Iris Clert ona Paris'teki ilk kişisel sergisini açma olanağını sunmuştur.¹⁴ Jacques- Louis Thibault'un bu sergi ile ilgili olarak önemli sanat dergilerinden biri olan *Cimaise*'de eleştirisi yayınlanmış ve bu eleştiride; Mübin Orhon'un kompozisyonlarının o yıllarda tamamen " *lirik soyutlama*" çerçevesinde ele alınabilecek özelliklere sahip olduğu belirtilmiştir: "*Öte yandan en yeni tuvaleri kusursuz bir ustalığın kanıtlarıdır. Bozmaksızın, inceltmeden ve zorlanmadan canlandırılmış olan zengin malzeme, Şark'a ait lirik tuhaf bir hava yaratıyor.*" da denilmektedir.¹⁵

Mübin Orhon bu övgü dolu olan eleştiriyi aldığı anda henüz 32 yaşındadır ve ayrıca kendisi Paris sanat ortamının en fazla tanınan sanatçılarından biri haline gelmiştir. Hatta onun başarılarını en çok kıskananda kendi Türk ressam arkadaşlarıdır. Mübin Orhon'un bu yıllardaki çalışmaları hakkında önemli ipuçları veren bir dizi siyah renkli kompozisyon onun yakın arkadaşı olan Albert Bitran, Ahmet Benli, ve Komet tarafından "*İstanbul Resimleri*" olarak resimlendirilmiştir. Bu resimler tuval yüzeyinde genellikle kalın fırça darbeleriyle farklı görsel değerleri ve lekenin bağımsızlığını ön plana çıkarmış ve adeta karelere ayrılmış yapısıyla Nicolas de Stael'in "*Çatılar*" isimli resmiyle benzerlik göstermektedir. Rus asıllı Nicholas de Stael'in eserleri, Mübin Orhon'un resminde etkili olmuşa benzemektedir.

¹² Iris Clert, *Iris. Time: I' artventure*, Paris 1978, s.110.....115

¹³ Yentürk, "*Mübin Orhon*",s.19

¹⁴ Clert, *Iris. Time: I' artventure*, s.117.....129

¹⁵ Jacques- Louis Thibault, "*Mübin*", *Cimaise*, Sayı 1, 1956

Mübin Orhon o yılların en önde gelen sanatçılarından biri olan Nicolas de Stael'i kopya etmek yerine "İstanbul" resminin sol alt tarafında da kolayca fark edileceği bir biçimde kendi çizgisini yaratmak istemiştir.

Bu noktada ünlü Amerikalı ressam Sam Francis'in resimlerinde yakalamak istediği lekesele anlatımını asla unutmamak gerekmektedir.¹⁶ Çünkü Mübin Orhon'un "İstanbul" dizisine ait başka bir resimde kullandığı hareketli fırça darbeleri ile yukardan aşağıya sızan lekesele çalışmalar da Francis'in "akıtma tekniğine" oldukça yakın olmuştur.

*"Bu özellikleri, Orhon'un tuvale lekeci bir anlayışta sürdüğü koyu renkler, özellikle gri, siyah renkler olarak belirlemek olasıdır. Sanatçı kompozisyonunda spatula ve fırça ile boyayı farklı doku duyumsamaları, ara birimler, bölgeler yaratmak için kullandığı görülür."*¹⁷

1955 yıllarında bu "akıtma tekniğini" Avrupa resmi içinde birbirinden farklı karakterlerle ve birbirinden farklı görsel sonuçlara ulaşmak için bir çok sanatçı tarafından eş zamanlı olarak kullanılmıştır. Emil Schumacher'den Vierra da Silva'ya kadar bir çok sanatçı, resimlerinde boyanın yukarıdan aşağıya doğru akmasıyla olan şeyleri kurgulamış veya raslantısal değerlere kompozisyonlarında yer vermiştir.¹⁸

¹⁶Ann Goldstein, "Biographie Sam Francis", Sam Francis, Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland, Bonn 1993, s.403.....406

¹⁷Gürçağlar, "Ayın Sanatçısı :İçsel Işığın Ustası Mübin Orhon", 08.09.2013

¹⁸Artun, Sönmez, Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu, s.29

R.93: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, t.ü.y.boya imzalı

Mübin Orhon 1956 yılında yaz ayını yakın arkadaşı Albert Bitranla birlikte Saint Paul de Vence 'de geçirmiş, güneyin farklı peyzajından etkilenerek kompozisyonlarına önce sadece siyah, kahverengi ve grinin hakim olduğu renkleri kullanmış ve daha sonralarında ise sıcak tonları da katmaya başlamıştır. Mübin Orhon'un Saint Paul Vence'de yaptığı bir resminde, leke ile akıtma tekniklerini bir arada kullanmış ve bir diyalog kurma çabası içine girmiştir.¹⁹

¹⁹ Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.30

Albert Bitran'ın kompozisyonlarındaki lekelerin güçlü ritmi, Mübin Orhon'un resimlerinde daha dramatik ve daha yumuşak bir atmosferle karşımıza çıkmıştır. Belki de bu iki arkadaşın , birbirinin ne çalıştıklarına bakarak yaptıkları bu iki kompozisyonu "*kardeş resimler*" olarak tanımlamak aslında pek te yanlış sayılmaz.

Mübin Orhon 1957 yılında "*Galerie Iris Clert*" de ikinci sergisini açmış fakat onun ne tür kolajlar çalıştığı hakkında fazla bir bilgi olmamış ve büyük bir çoğunluğu günümüzde ortaya çıkmayan bu kağıt çalışmalar, Mübin Orhon'un duraksamadan sürdürdüğü görsel araştırmasının en önemli basamaklarından biri olmuştur.

1957 yılında yapmış olduğu "*Possible (Mümkün)*" ismini taşıyan ilk kompozisyonda, kendini belirgin bir şekilde ortaya çıkaran beyaz renk, kalın fırça darbeleri ve kompozisyonun üst tarafında görülen boşluk, daha önceki resimlerde ön plana çıkan "*doluluğun*" Mübin Orhon tarafından sorgulandığının bir işaretidir. Kırmızı renkli diğer resimde ise tuvalin tam ortasında kahverengi, beyaz ve sarı tonların birbiriyle kaynaşmasından oluşan "*ışık alanı*", Mübin Orhon'un daha sonra gerçekleştireceği bütün çalışmalarında ısrarla üzerine gideceği bir olgudur. Hatta nereden geldiği belli olmayan bu "*ışık kaynaklarıyla*" kurulan bu kompozisyon, aynı zamanda bir "*geçiş resmi*" olarak da yorumlanmıştır. Mübin Orhon 1957 yılından itibaren sadece lekesel değerlerin ön planda olduğu araştırmalardan uzaklaşmış," *ışık kavramına*" yaklaşmıştır. Kendisini 1960'lı yılların ortalarına kadar ilgilendirecek olan "*iki boyutluluk*" kavramına da gönderme yapmıştır.²⁰

²⁰ Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.31

R.94: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, t.ü.y.boya imzalı

Iris Clert 1957 yılında “ Micro Salon” adlı bir grup sergisini açmış, dönemin ünlü sanatçılarının katıldığı bu sergiye Mübin Orhon’un yanı sıra Selim Turhan, Avni Arbaş ve Albert Bitran gibi Türk sanatçılarda davet edilmiştir. Iris Clert “ *Nouveau realiste*” akımının sözcülüğünü üstlenmiş bir galerici olarak, Yves Klein, Arman, Jean Tinguely ve Soto başta olmak üzere farklı bir sanatçı kuşağının sergilerini açmaya yönelmiştir.²¹

Aslında bu durum Mübin Orhon’un sanat piyasasındaki kariyeri açısından da sakıncalı bir durumu oluşturmuş, Iris Clert Mübin Orhon’un resimlerini satmasına mani olmasa da galerici ile sanatçı arasındaki ilişki giderek bozulmaya başlamıştır.

²¹ Clert, *Iris Time: P artventure*, s.110.....115

Yves Klein, çevresindeki bir çok kişiyi etkisi altına almış ve Iris Clert'in de danışmanı olarak onu devamlı yönlendirmiştir. Mübin Orhon ile Iris Clert'in arası bozuk olmasına rağmen, Mübin Orhon'un 1958 yılında katıldığı "*Salon de mai*" sergisinde adres olarak Clert'i göstermiş, fakat dostlukları çok uzun sürmemiştir.

Mübin Orhon 1958 yılında Iris Clert ile ilişkilerini bitirdikten sonra diğer bir önemli galerici Lucien Durand ile birlikte çalışmaya başlamıştır. Lucien Durand 1959 ile 1962 yılları arasında her yıl bir Mübin Orhon için sergi düzenlemiş ve sanatçının gündemde kalmasını sağlamıştır. Mübin Orhon'un, koleksiyoner Lisa ve Robert Sainsbury çifti ile arasındaki yakın dostluğun kurulmasında çok önemli bir rol oynamıştır.²²

Lucien Durand, o yıllarda bir çok ünlü sanatçının sergilerini yapmış ve "*sanatçı keşfeden ünlü bir galerici*" olarak tarihe geçmiştir. Lucien Durand, Cesar ve Bernard Requichot gibi başta olmak üzere bir çok ünlü sanatçıyı tanıtmış, Mübin Orhon'un resimlerini Iris Clert'de gördükten sonra kendisiyle tanışmış ve onunla birlikte çalışmaya başlamıştır.²³

²² Villarreal, "**Sotheby's Contemporary Turkish Art Auction to Be Headlined by Mubin Orhon Paintings**"

²³ Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.32

R.95: Mübin Orhon, Mavi Soyut Kompozisyon, imzalı t.ü.y.boya

Mübin Orhon sanatı hakkında konuşmayı reddetse de, gazeteci ve yazarlarla kavgalı olsa da o yıllarda hem Paris sanat çevresinde tanınan bir ressam olmuş ve hemde resimlerde farklı gelişimler göstermeye devam etmiştir. Mübin Orhon 1950 li yılların sonuna doğru yakaladığı soyut ifade, resim yüzeyinin tamamını kapsayan devamlı hareket ve değişim halindeki fırça darbeleriyle bir tür ‘*all over*’ tekniğinden beslenmiştir.²⁴

Mübin Orhon’un bu dönemde tuval yüzeyini tabii olarak tuttuğu görsel deneyler, her ne kadar ‘*soyut sanat*’ başlığı altında toplanmış olsa da birbirinden oldukça farklı özellikler göstermiştir. ‘*Eş güdümlü renk dengesi*’ olarak ta tanımlanabilecek bu teknikte, kompozisyonun yüzeyinde hareketli fırça darbeleri bir blok oluşturmuş, nerede başlayıp nerede bittiği belli olmayan bir devinim(hareket) gündeme getirmiştir. Yüzeyin birbirinin aynısı elemanlarla kaplanması Mark Tobey ve Jean Paul Riopelle gibi sanatçıların çalışmalarında da izlenen bir özellik olmuştur.

1960 yılından sonra bu ‘*eş güdümlü renk dengesi*’ Mübin Orhon’un resimlerinde ve ‘*Galerie Lucien Grand*’ da açtığı kişisel sergilerde ön plana çıkmış ve buradaki başka bir özellik ise Mübin Orhon’un soyut çalışan diğer Türk sanatçılara nazaran , kaligrafik(süslü yazı yazma) etkileri resimlerinde hiç göstermemesidir. Kaligrafi ile soyut sanat arasındaki ilk başlarda çok fazla ortaklık olmasına rağmen, aslında kaligrafik değerler sanatçılar tarafından taklit edilmeye başlandığında sadece tuval üzerinde dekoratif resimlerin ortaya çıktığı görülmüştür. Mübin Orhon’da bunu çok iyi bildiği için kaligrafiden sürekli uzaklaşmıştır. Mübin Orhon’un ritmik fırça darbeleriyle adeta dans edercesine hareketlendirdiği tuval yüzeyinde, canlı renkler kullanmış olsa da, kapalı bir atmosferi andıran tuhaf bir dram gözlemlenmektedir.²⁵

²⁴ Laurie Hurtwitz, ‘**Art news letter archieve Paris Auction Roundup: Picture of a Lively Market- Art news**’(Çevrimiçi):
<http://www.artnews.com/2012/04/04/paris-auction-roundup-picture-of-a-lively-market/>, Newyork, 28. 08. 2013

²⁵Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.33

4.3. Mübin Orhon'un Şiirsel Soyut Dönemi /" Hommage a Delacroix Dizisi (1962-1971)

'L'Humanite' gazetesi'nin sanat eleştirmeni olan Rauol Jean Moulin 1963 yılında Paris'te ''Galerie 7' de Eugene Delacroix'nin ölümünün yüzüncü yıl nedeniyle, '' Hommage a Delacroix'' başlığı altında bir grup sergisi düzenlemiştir.

Nasser Assar, Gianni Bertini, Ronaldo de Juan, Mariano Hernandez, Asger Jorn, Bengt Lindstorm, Batt Mihailovitch, Mübin Orhon, Antonio Saura, Gerard Schneider ve Yasse Tabuchi davet edilmiş ve bu sanatçılardan bu sergide Delacroix'e saygı olarak bir tuval yapımları istenmiştir.²⁶

Raoul Jean Moulin, 1955'li yıllardan beri Mübin Orhon'u takip etmiş, fakat onunla çok fazla dostluk kuramamasına rağmen onun resim çalışmalarını sürekli izlemiş ve sürekli olarak yeniden ve farklıdan bir yana tavır alan Mübin Orhon'un kendisini her seferinde şaşırttığını belirtmiştir.

Mübin Orhon'un resim serüveninde bu sergi için yaptığı kompozisyonlar çok ayrı bir yer işgal etmiştir. 1962 ile 1966 yılları arasında yayılan zaman süreci içerisinde farklı boyutlarda yaklaşık otuza yakın çalışma üretmiştir. Bu resimlerinde çok farklı bir anlatım zenginliğine varmış ve ''şiirsel soyut'' tanımlaması içinde sanatın zirve noktalarını belirlemiştir. Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu'nda yer alan ve bir örneğine bile rastlanan bu resimlerde Mübin Orhon, canlı renklerin hareket yapısını çok usta bir biçimde kullanmıştır. Fırça darbelerinin hızını izleyen seyircileri adeta resmin içine çekmiştir. Robert ve Lisa Sainsbury koleksiyon'undaki versiyonda, özellikle kompozisyonun sol tarafında yoğunlaşmış olan akıtma ve sızmalar, boyama tekniğinin getirdiği heyecan, izleyiciyi resmen bir film karesinin duyarlılığına taşımıştır.²⁷

'Homage a Delacroix'' dizisi Mübin Orhon'un bilinmedik görsel yolculuklara yelken açan samimi bir ürünü olmuştur. Sanatçı bu dizisinde her an değişen ve durmaksızın yeniden baştan alarak kurduğu ''imge dünyasında'' kaos olgusu üzerine gitmiştir. Mübin Orhon bu yıllarda hayatının en mutlu dönemlerinden birini

²⁶ Yentürk, **Mübin Orhon**, s.19

²⁷ Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.33

geçirmiş, uzun bir süre yalnız yaşamış ve daha sonra Marie Helene ile duygusal bir ilişkiye girmiştir.

R.96: Mübin Orhon, Maturin, t.ü.y.boya imzalı

Mübin Orhon'un Lucien Durand ile birlikte açtığı tüm sergiler çok fazla ilgi görmüş ve kendisiyle ilgilenen koleksiyoncu sayısı giderek artmıştır. Mübin Orhon bu yıllarda ayrıca " *impasse du Rouet* " adresinde birçok Türk sanatçının da

katıldığı mekanda çalışma imkanına kavuşmuş ve düzenli olarak üretebileceği bir hayat ritmine girmiştir.

R.97: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, kağıt ü.y.boya imzalı

Bu olumlu özelliklerin ışığında kendisini çalışmaya vermesiyle oluşturduğu ‘*Hommage a Delacroix*’ dizisinde gündeme gelen en önemli resimsel sorun, ‘*all over*’ karakterinin parçalanması, her çizginin ve her lekenin bağımsız halde hareket etmesidir. Tuvalin kendi beyazlıklarının da devreye girmesiyle izleyeni yavaş yavaş içine çeken bir dinamizmin gündeme gelmesine neden olmuştur. Mübin Orhon, bu dizide kavramsal bir kararlılıkla, kırmızı, beyaz ve mavi renklerini birbiri içinde eritmeden yana yana getirmiş veya çakıştırmıştır.²⁸

²⁸ Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.34

Mübin Orhon, özellikle 1961 ile 1965 yılları arasındaki dört yıllık üretiminde, kendi resminde farklı açılımlara yönelmek istemiş, bu açılımlar değerlendirildiğinde, Mübin Orhon lirik soyutlamanında sınırlarını zorlamış ve özellikle ‘ışık olgusu’ üzerine yoğunlaştığı görülmüştür.²⁹

Renklerin çekici gücüyle birlikte düşünüldüğünde Mübin Orhon’un hareketli fırça darbeleri, kompozisyonlarında resmen belli renk öbekleri oluşturmuş, bu öbeklerdeki yoğunlaşmaya dikkatli olarak bakıldığında ‘iç ve dış bölge’ olarak yorumlanabilecek mekansal alanlar izleyicinin gözünün önünde belirmiştir. Mübin Orhon’un resimlerinde üç boyutlu perspektif kullanmaksızın oluşturulan bu çağırışlar, son derece önemli bir sanatsal açılıma işaret etmiştir.

Burada Mübin Orhon’un dile getirdiği ‘aksiyon ateşi’ onun kırmızı, turuncu ve pembe gibi sıcak tonları kullanması ile ilgili olan bir olgudur. Mübin Orhon’un ‘*Hommage a Delacroix*’ dizisindeki kompozisyonlarının tümünde sıcak renklerle oluşturulmuş bir merkez ve bunu çevreleyen, genelde soğuk renklerle oluşturulmuş farklı bir alan bulunmaktadır. Mübin Orhon, 1965 yılında İstanbul’a gidinceye kadar sürekli yeni çalışmalar üretmiş, son derece hassas ‘iç ve dış bölge’ dengeleri üzerine kurulu bir kompozisyon olgusu geliştirmiş ve resmen izleyicinin gözlerine hitap eden bir dinginliğin peşinden gitmiştir. Kendisini Mark Rothko’ya ve Lucio Fontana’ya yaklaştıracak bir ‘*colour-field*’e renk alanına doğru dönmüştür.³⁰

Mübin Orhon 41 yaşına geldiğinde, Türk vatandaşlığını kaybetmemek için askerlik yapmaya karar vermiş ve İstanbul’a gelmiştir. Sanatı, İstanbul’da gerilemeye başlamış ve onun sanatsal çizgisindeki ilk kırılma noktalarından biri, ‘*ileriden geriye düşme*’ gündeme gelmiştir.

Mübin Orhon, askerliğini yedek subay olarak Kırklareli’nde yapmış fakat sanatını geliştirecek düzenli bir çalışma ortamı bulamamıştır. Ablası Jülide Taşdur’un Dalyan’daki evinin çatı katında geçici bir atölye kurmuşsa da burada yeterli bir süre çalışmamıştır.

²⁹Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.34

³⁰Yentürk, **Mübin Orhon**, s.19

Mübin Orhon'un 1967 yılında Butik Melda'da açtığı sergide ağırlıklı olarak İstanbul'da yaptığı çalışmalar sergilenmiş ve bu sergide gerçekleştirdiği "*Mohaç Meydan Savaşı*" adlı kompozisyonu incelendiğinde, "*Hommage a Delacroix*" dizisindeki gibi bir yoğunlaşma çok fazla görülemez. Mübin Orhon iki yıl İstanbul'da kaldıktan sonra, Paris'e geri dönmüş, kendisini öğrenci hareketlerinin arasında bulmuş ve yeniden üretmeye devam edebilmek için belli bir ısınma sürenin geçmesini beklemiştir. Fakat bu ısınma süreci babasının 1970 yılında vefatıyla iyice uzamış ve İstanbul'a geri dönmek zorunda kalmıştır. Aslında Mübin Orhon, kişisel problemlerinden dolayı 1965 ile 1970 yılları arasındaki süreyi " kayıp bir dönem" olarak adlandırmış ve zaten değerlendiremediği bu dönemde onun arkadaşlarıyla yaptığı sohbetlerden bilinmektedir.³¹

R.98: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, t.ü.y.boya

³¹ Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.34

Fakat 1971 yılından itibaren Mübin Orhon, sanatının tekrar eskisi gibi doruk noktasına ulaşması için tüm var gücüyle çalışmaya devam etmiş ve özellikle “*Hommage a Delacroix*” dizisinde yoğun bir şekilde ilgilendiği “*iç ve dış bölge*” sorunlarına yeniden yönelmiştir.

Mübin Orhon duyarlı bir ressam olarak kuruyan bir paletin, çalışmadan ve hiçbir şey yapmadan geçen bir zamanın işareti olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Mübin Orhon bunun var olan sanatsal seviyenin de düşmesine sebep olduğunu ima etmiştir. Kaybettiği 5 yıl boyunca üretmediği her şey sadece kendisi için değil, çağdaş Türk sanatı için de büyük bir kayba yol açmıştır.

4.4. Mübin Orhon’un Monokrom Dönemi (1971-1981)

Mübin Orhon, 1971 yılından itibaren kağıt üzerine guaj tekniğiyle çalışarak, kompozisyonlarında farklı “alan deneylerine” yönelmiş ve 1971 yılına ait tarihi bir guajda beyazla belirlenmiş bir bölgenin, kompozisyonun ortasındaki kırmızı-kızıl renk tonlarıyla belirlenmiş olan bir çizgiyle resmen ortadan ikiye ayrıldığı görülmüştür.³²

Birbirine paralel iki dikdörtgenin oluştuğunu gösteren bu çalışma, 1960’lı yılların başında Mark Rothko yaptığı bir resim diziyle ortak bir paydada ele alınmıştır. Rothko Harvard Üniversitesi’nde yaptığı tuvalerinde geliştirilmiş olduğu bir leitmotiv ile kendi sanatı içinde önemli bir form zenginliğe varmış, Mübin Orhon ise “iç ve dış bölge” sorunlarına eğilmiş ve kendisine yeni bir çıkış noktası aramıştır. 1972 yılında *Musee d art moderne de la ville de Paris*’de bir Rothko retrospektifi açılmıştır.³³

Mübin Orhon bu sergiye katılmış ve oradaki resimleri görmüştür. Ayrıca Mübin Orhon’un 1971 yılında gerçekleştirdiği çalışmalarında yeni bir tema ve yeni bir yönelimin arayışı içinde olduğu görülmüştür. Bundan dolayı “*Hommage a Delacroix*” dizisinde ele aldığı “*renk ve renklerin birbiriyle olan etkileşimden*”

³² Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.35

³³ **Mark Rothko, Musee d’ Art Moderne de la Ville de Paris**, Paris 1972 (Sergi Kataloğu)

doğan görsel notları bir tür çıkış noktası olarak değerlendirmiş ve “ *monokrom soyutlama*” adıyla nitelendirilebilecek bir arayışa yönelmiştir.³⁴

R.99: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, kağıt .g.boya imzalı

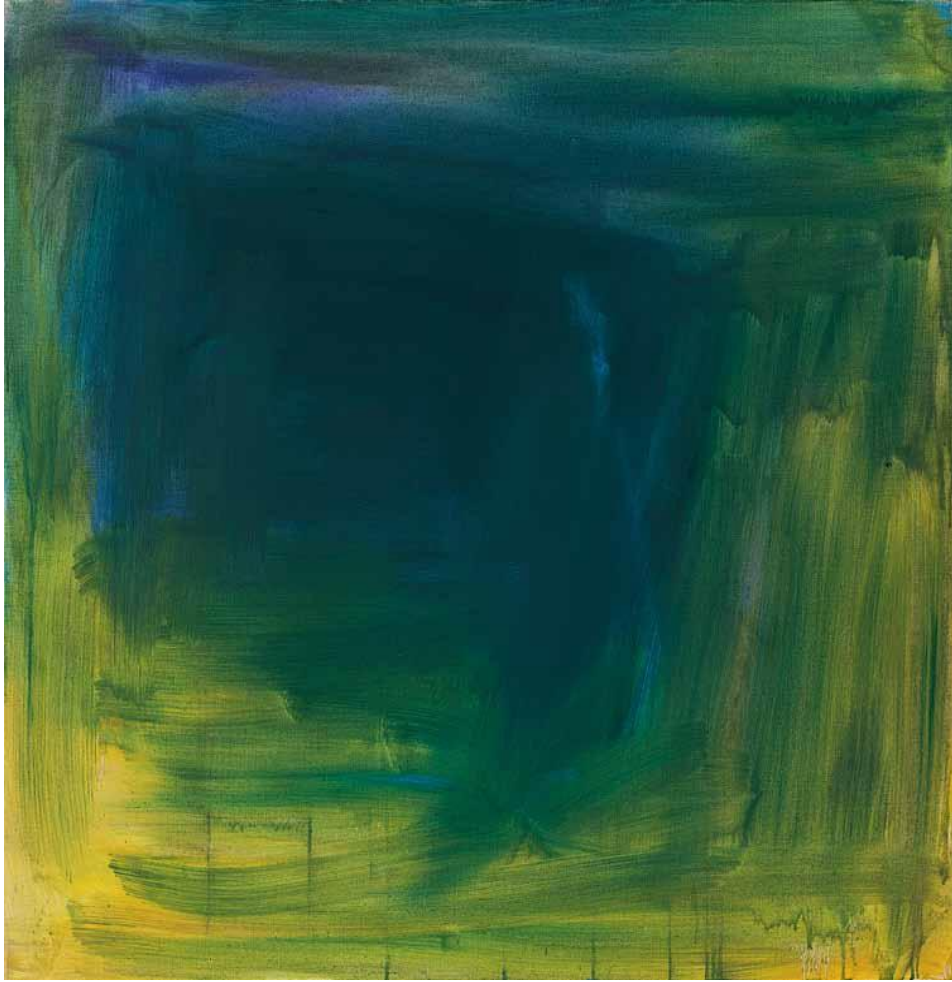
Rothko maalesef Paris’teki sergisini göremeden vefat etmiş, Mübin Orhon 1972 yılında görmüş olduğu Rothko retrospektifinde, olgun bir sanatçının 1950 ile 1960’li yıllar arasında gerçekleştirmiş olduğu kompozisyonlarıyla karşılaşmıştır.

Mübin Orhon 1972 yılında yaptığı çalışmalara bakıldığında resmen ortasından aydınlanan ve resimlerin kenar noktalarında yeniden yoğunlaşan, açık, koyu, gölgeli ve şeffaf karakterli renkler karşımıza çıkmıştır. Resimlerin ortalarından aydınlanmaları, Mübin Orhon’un ışık olgusuyla ciddi olarak ilgilendiğini kanıtlamıştır. Mark Rothko, resim yaşamında “ışık sorunuyla” özellikle 1950 ile

³⁴ Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.35

1960 yılları arasında, farklı neden ve sonuç ilişkileri üzerinden ilgilenmiş ve ustalıklı bir anlatıma ulaşmıştır.³⁵

Mübin Orhon için ise “ışık” olgusunun farklı bir kişisel açılımı vardır. 1970 ile 1975 yılları arasında, Mübin Orhon’un hayatında ve üretim sürecinde büyük depresyonların, kişisel hesaplaşmalarla gündeme gelen içine kapanmaların, dış dünya ile diyalogu en aza indirgemenin süreci olmuş, bunalım ve sıkıntılarla geçen bu zaman diliminde, Mübin Orhon kendisini yeniden kurma ve farklılaştırma çabası içine girmiştir.³⁶

R.100: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, t.ü.y.boya, mühür imzalı

³⁵ Dora Ashton, **About Rothko**, Newyork 1996, s. 10.....25

³⁶ Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.36

1971 yılında 47 yaşına gelen Mübin Orhon İstanbul ve ailesiyle ilişkileri en aza indirgemiş, yakın çevresinde sayıları bir elin parmağını geçmeyecek kadar dostu kalmıştır. Sanat dünyasıyla da kendisinden düzenli olarak resim alarak onu üretmeye ve teşvik etmeye çalışan bir grup dışında (Sainsbury ailesi, Daniel Gervis, Armand Zerbib, Bob Calle, Philippe Tampe ve Goerges Moustaki vb.) ilişkisi neredeyse hiç kimseyle kalmamıştır.³⁷

Mübin Orhon'un o yıllarda Paris'i etkisi altına alan Pop Art ve Fluxus gibi akımlara karşı hiçbir sempatisi olmamış, kendisiyle aynı evi paylaşan Marie Helene ve genç ressam Komet, dışında çok az kişiyle görüşmüştür. Mübin Orhon'un 1970'li yıllardaki bu ruhsal durumunda, Nicole Durand'ında belirttiği gibi "*kendisine hemşiresi olarak bile tahammül edilemezdi*" diye belirtmiştir.

1971 ile 1975 yılları arasında Mübin Orhon imzalı resimlerinde karşılaştığımız şeyler karanlığı anımsatsada, belli bir noktadan "ışık kümelerinin" bir görünüp bir kaybolduğu duyarlı alanlar, form olarak ilk bakışta Mark Rothko ile ilişkilendirilse de aslında farklı bir ruh durumuna gönderme yapmıştır.

Onu çok yakından tanıyan ve arkadaşı olan Demir Fıtrat Onger Mübin'in resmi Rothko ile bazı benzerlikler taşısa da, etkisinde kaldığını itiraf ettiği ressamın bu olmadığını, Mübin'in esas referans olarak dile getirdiği ressamların Malevitch ve Nicolas de Stael olduğunu ifade etmiştir.³⁸

Mübin Orhon bu yıllarda kendi resim yaşamı açısından "olgun dönemi" olarak nitelendirilebilecek bir noktaya ulaşmış, tuval yüzeyini kazıyarak ve hatta bazı resimlerine ikiye bölerek oldukça farklı deneylere girişmiştir. Mübin Orhon, karakterinden kaynaklanan özellikler nedeniyle "*yalnız*" kalmayı tercih eden bir sanat anlayışına sahip olmuş ve bu yıllarda Mevlana'nın mistik dünyasına ilgi duymuştur. 1974 yılında Cumhuriyet Gazetesi'nin Paris Muhabiri Kosta

³⁷ Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.36

³⁸ Muammer Elveren, "**Demir Fıtrat Onger ile görüşme; Türk Resminin kara kutusu**", (Çevrimiçi): <http://www.hobimlemlutluyum.com/haber/5622/5/0/paristeki-turk-resminin-kara-kutusu.aspx> , 10 Mayıs 2012

Deponte'ye de söylediği gibi, '*şekilsel değil, var oluş olgusuyla ilgilidir.*'
*demıştır.*³⁹

R.101: Mübin Orhon, Kompozisyon, t.ü.g.boya imzalı

³⁹ "Benim resmimde Mevlana var, ama şekil olarak değil", Kosta Daponte, **Paris'te Yaşayan Türk Ressamları 5:**"Mübin Orhon Resim Değil Arkasındaki Önemli", Cumhuriyet Gazetesi, 09.07.1974

R.102: Mübin Orhon, Kompozisyon, kağıt ü. g. boya imzalı

Mübin Orhon, ilgilendiği “*var oluş*” olgusunu, resimlerinde yorumladığı ışıkla dışarı vurmuştur. Bu ışık, klasik anlamda bir kompozisyonda görülebileceği gibi, koyu bir rengin üzerine sürülerek oluşturulmuş “*izlenimci*” ışıktan veya kanlı canlı renklerin içine beyaz katılarak kurgulanan “*dışavurumcu*” ışıktan farklı olarak, resmen rengin kendi içinden ve kabuğundan çıkmış olan “*var oluşçu*” bir ışık olmuştur.⁴⁰ Mübin Orhon’un çok anlamlı bir ad verdiği “*Vicdan Çemberi*” bunu

⁴⁰ Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.37

nasıl yorumladığını gösteren önemli resimlerinden biridir. Mübin Orhon'un bu kompozisyonunda ışık, resmin köşelerindeki beyaz renkli fırça darbeleriyle kendini görünür gibi kılsa da, asıl etkisini çalışmanın ortasında farklı katmanlarla ve farklı inceliklerle sürülmüş olan renk tabakalarının arasında göstermiştir. Mübin Orhon'un resimlerindeki renk tabakaları, dikkatlice bakıldığında resmen gece denizi içinde bir belirip bir kaybolan yakamozlar gibi "anlık özelliklere" sahip olmuştur. Onları ancak Mevlana'nın dediği gibi "gören gözler" keşfetmiştir. Mübin Orhon 1975 yılında "210 boulevard Raspail" adresine taşınmış, burada atölye-ev olarak iki odalı bir mekanda kalmıştır. Kaldığı daireden görünen bulvarın diğer tarafındaki evlerin geceleri ışık saçan pencereleri, Mübin Orhon'un yalnızlığını paylaşan imgeler olmuştur. 1975 yılından sonra tamamen dış dünya ile olan ilişkilerini en sınırlı noktaya kadar indirmiş ve kendisini tamamen çalışmaya vermiştir. Mübin Orhon'un bu yıllarda genellikle 50x50cm tuvalerin üzerine yaptığı kompozisyonlarda görülen formlara uzaktan bakıldığında pencereleri anımsatmaları tamamen tesadüf değildir. Geceleri yalnızlığını paylaşmak için baktığı pencerelerden, diğer evlerin pencerelerinde farklı bir hayatın ritmini görüyordu.⁴¹

Mübin Orhon'un 1975 ile 1980 yılları arasında tuval yüzeyini kazımasıyla gündeme gelen görsel bir yapı dinamiktir. Bu kazımaları etkileyici olarak gündeme getiren çalışmalardan biri de, sanatçının ender olarak isimlendirdiği resimlerinden biriside "Zulüm Altında" dır.

Mübin Orhon'un bu çalışmasında kompozisyonun ortasındaki kırmızı kareyi vurgulayarak resim yüzeyini hırsıyla ve hızlı bir biçimde kazıması farklı bir form-motif ilişkisini gündeme getirmiştir. Kimi zaman bir pencereyi, kapıyı veya sıradan bir kareyi andıran bu formlar aynı zamanda negatif-pozitif olarak nitelendirilebilecek özellikler de barındırmıştır. Bunu anlayabilmek için izleyiciler Mübin Orhon'un resimlerine uzun bir süre bakarak keşfetmişler ve onun "imge olgusuyla" girdiği ilişkiyi de kavramışlardır.

⁴¹ Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.37

R.103: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, kağıt ü.g.boya imzalı,

R.104: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, kağıt ü.g.boya imzalı

Mübin Orhon bu sayede “ Hommage a Delacroix” dizisinde ulaşmış olduğu çizgiyi daha üst noktalara taşımış, özellikle 1976 ile 1980 yılları arasındaki dönemde Mübin Orhon’un kendi resim yaşamında en üst nokta olarak değerlendirebilecek deneylere girişmiştir. Yaşadığı sefil hayat yüzünden iflasın eşiğine gelmesine rağmen Mübin Orhon en ilginç ve en olgun resimlerini büyük bir ustalıkla boyamıştır. Sanat ile hayat kavramları arasında garip bir ilişkinin cilvesi olarak adlandırılabilir bu durum Mübin Orhon’un değişimden asla korkmayan bir yanını

ortaya çıkarmıştır. Bu değişimlerle kendi resminin “*alacakaranlığına*” vardığı için, resmen varla yok arasında gidip gelen imgeler oluşturmuştur.⁴²

R.105: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, kağıt ü.g.boya imzalı

1978 yılında Robert ve Lisa Sainsbury koleksiyonundaki bir çalışmasında kazıyarak kompozisyonun ortasına oturtmuş olduğu çizgide, birbiri içinde eriyen renk tabakalarında “*duradurmuşla uçup giden arasında bir yerde*” (Bilge karasu) “*konumlandırılabilir bir anı resmetmiştir. Özellikle Hans Hartung’un*

⁴² Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.38

resimlerinde de yoğun bir şekilde gözlemlenen bu tür çizgiler, Mübin Orhon'un çalışmalarında farklı bir karakterle karşımıza çıkmıştır.⁴³

Mübin Orhon, özellikle kağıt üzerine olan çalışmalarında sıkça gözlemlenen bu çizgileri, bir tür ışık kaynağı olarak da yorumlamıştır. Hartung için formlara dayalı bir özellik taşıyan bu çizgiler, Mübin Orhon'un çalışmalarında " var oluş" sorununa gönderme yapan dramatik özellikler taşımış ve tuvalin ya da kağıdın üzerine atılan çizgi belki de " *bu dünya ile resim dünyası*" arasındaki sınırı göstermektedir. Mübin Orhon, yalnızlık içinde geçirdiği " *bu dünyanın*" sınırlarını aşabilmek için " *resim dünyasına*" geçmiş bir figür olarak yorumlanmaktadır. Fakat burada Mübin Orhon ile mistisizmi yanyana getirmek çok mantıklı değildir. Çünkü Mübin Orhon hiçbir mistisizme inanmadan resim yapmış, yaşamını sadece resme adanmış ve onun tüm varlığına adanmış resimleri, zaman olgusunun diğer boyutuna geçen tanıkları olmuştur. Bugün hala Mübin Orhon'un resimlerinden etkileniyorsak, bunu onun başarısı olarak tanımlamamız gerekmektedir.⁴⁴

⁴³ Artun, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.38

⁴⁴ Son Dakika Haberleri, "Mübin Orhon'a 700 lira", Hürriyet Gazetesi-Kültür Sanat, (Çevrimiçi): <http://www.hurriyet.com.tr/kultur-sanat/haber/23159367.asp>, İstanbul, 29. 04.2013

5.MÜBİN ORHON'UN ESERLERİ, RESİMSSEL ÇÖZÜMLELER VE SERGİLERİ.

5.1. Mübin Orhon'un Eserleri ve Resimsel Çözümler

R.106: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon , kağıt ü.suluboya

Bu resim Mübin Orhon'un Monokrom Dönemine aittir. Mübin Orhon kağıt üzerine suluboya ile yaptığı bu resminde açık mor rengi yoğun bir biçimde kullanmış, açık mor rengin üzerine üç boyutlu mekan olgusunu iyice göstermek için kahverengiyi koymuş ve ayrıca Mübin Orhon derinliği çok büyük bir ustalıklarla vermiştir. Uzaktan baktığımızda bu resim bize pencere olgusunu anımsatmaktadır. Mübin Orhon bu resminde bir rengin en açık tonundan en koyu tonuna doğru dalga dalga yayarak kullanmış, derinlik etkisini, perspektifi ve ışığı çok iyi vermiştir.

R.107: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, kağıt ü.g.boya imzalı

Bu resim ise Mübin Orhon'un Şiirsel Soyut Döneminde yaptığı bir çalışmadır. Mübin Orhon kağıt üzerine guajboya ile yaptığı bu resminde kırmızı, mavi, lacivert, sarı, açık kahverengi gibi renkleri kullanarak renk armonisi oluşturmuştur. Bu resimde tamamen akıtma yöntemini uygulamış ve bu işlemi yaparken renklerin birbirleri ile karışmasını ve kaynaşmasını sağlamıştır. Burada Şiirsel Soyut bir anlatım vardır. Ayrıca resmin üst kısmında mavinin ve kırmızın tonlarını vermeye çalışmış resmin bazı yerlerine ise açık kahverengi, açık mavi ve koyu gri renklerini koymuştur. Bu resme baktığımızda bize coşkulu bir durumu göstermektedir.

R.108: Mübin Orhon, Kırmızı, t.ü.y.boya

Bu resimde Mübin Orhon'un Monokrom Döneminde yaptığı bir çalışmalardan birisidir. Mübin Orhon tuval üzerine yağlıboya ile yaptığı bu resminde kırmızı rengi yoğun bir biçimde kullanmış, ve resmin sol alt kısmında kırmızı rengin üzerine tekrar kırmızı rengi uygulayarak derinlik etkisi yaratmıştır. Tonlamaya ve ışık etkisine de çok fazla önem vermiştir. Mübin Orhon resmin yüzeyinde ışığı ve derinlik etkisini iyice gösterebilmek için hafif beyaz renkte kullanmıştır. Resmin sol alt köşesi diğer alanlara göre daha koyu iken resmin diğer tarafı ise daha açık olmuştur. Mübin Orhon bu resminde fırça vuruşlarını yüzeyde çok usta bir biçimde uygulamıştır. Bu resimde derinlik ve perspektifte vardır. Bu resim bize bir boşluğu ve pencere olgusunu anlatmaktadır. Bu resme baktığımızda yoğun bir şekilde sakinliğin ve durgunluğun ön planda olduğu görülmektedir.

R.109: Mübin Orhon, Turuncu, t.ü.y.boya

Bu resimde yine Mübin Orhon'un Monokrom Dönemine ait çalışmalardan birisidir. Mübin Orhon tuval üzerine yağlıboya ile yaptığı bu resminde turuncu rengin tonlarından faydalanarak üç boyutlu mekan olgusunu yaratmak istemiştir. Resme uzaktan bakıldığında sanki evin içinde bir koridorda dümdüz karşıya doğru yürüdüğümüzü hissederiz. Mübin Orhon turuncunun yanında kahverengiyi de kullanarak ışık ve derinlik etkisini çok büyük bir ustalıkla vermeyi başarmıştır. Ayrıca Mübin Orhon bu resminde perspektif etkisini de iyi bir biçimde vermiştir. Mübin Orhon birkaç renkle resmi bize anlatmaya çalışmıştır. Bu resme baktığımızda kasvetli bir durum yerine, sakinliğin ve durgunluğun yoğun bir şekilde ön planda olduğu görülmektedir.

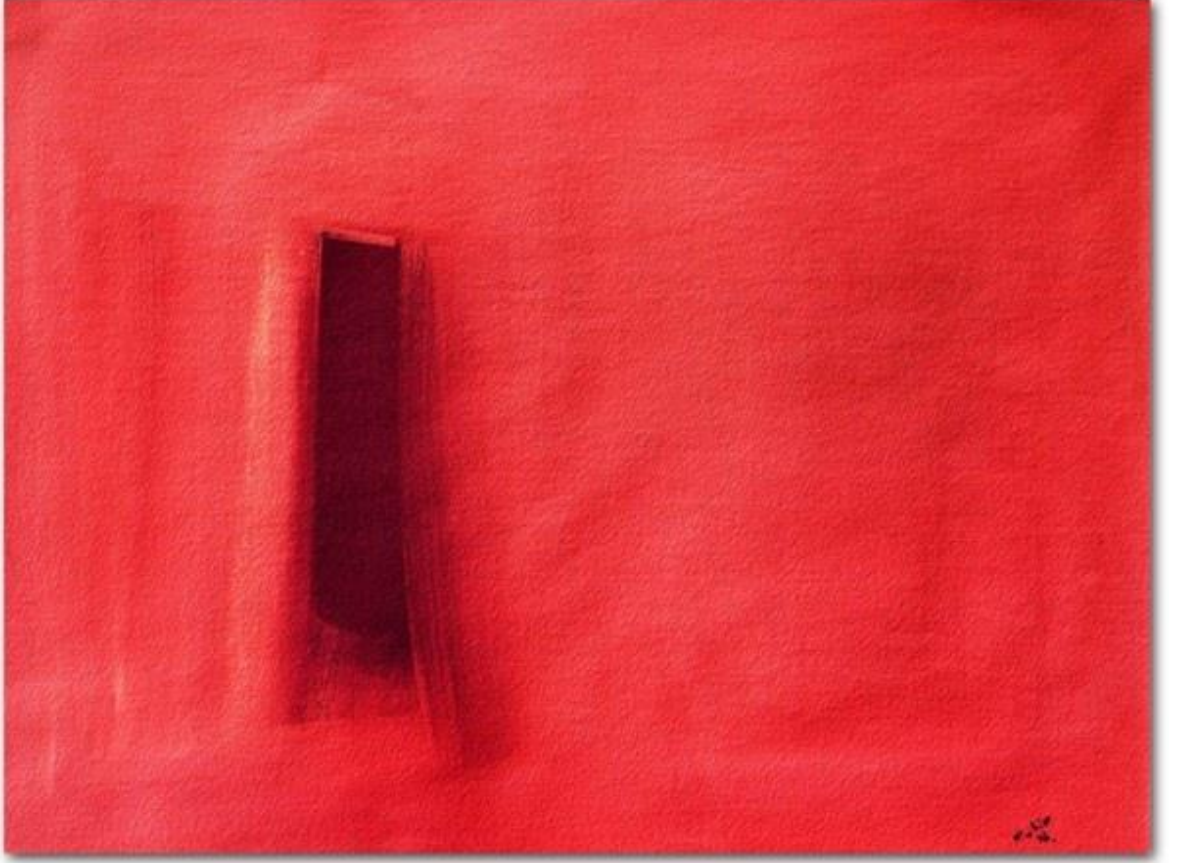
R.110: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, t.ü.y.boya

Bu resim ise Mübin Orhon'un Lekeseli Soyut Döneminde yaptığı bir çalışmalardan birisidir. Mübin Orhon tuval üzerine yağlıboya ile yaptığı bu resminde sarı, mavi, kırmızı, turuncu, mor, lacivert, beyaz, bordo, koyu gri gibi bir çok rengi kullanarak renk armonisini oluşturmuş ve renkleri birbirleriyle karıştırarak kaynaşmasını sağlamıştır. Bu resimde de akıtma tekniğini kullanmıştır. Beyaz rengi resmin bazı yerlerinde kullanarak derinlik ve ışık etkisini yaratmıştır. Resmin bazı yerlerinde sıcak renkler hakim olurken diğer alanlarda ise soğuk renklerin hakim olduğu görülmektedir. Bu resimde Lekeseli Soyut bir anlatım vardır. Mübin'in bu resminde de NASA'nın uzay fotoğrafları ile arasındaki benzerlik yoğun bir şekilde görülmektedir. Ayrıca bu resim bize bir coşkulu ve hareketli bir durumu anlatmaktadır. Perspektif olgusu bu resimde vardır.

R.111: Mübin Orhon, Kompozisyon, t.ü.y.boya

Bu resimde Mübin Orhon'un Lekesel Soyut Döneminde yaptığı bir çalışmalardan birisidir. Mübin Orhon tuval üzerine yağlıboya ile yaptığı bu resminde kırmızı, bordo, toprak sarısı, pembe, kahverengi, mor, koyu gri, beyaz gibi renkleri kullanarak renk arnomisini oluşturmuş ve akıtma tekniğini de kullanmıştır. Bu resme baktığımızda kırmızı rengin yoğun bir şekilde hakim olduğu görülmektedir. Mübin Orhon derinlik ve ışık etkisini iyice gösterebilmek için resmin bazı yerlerinde beyazı kullanmıştır. Bu resimde de Lekesel Soyut bir anlatım vardır. Mübin'in bu resminde de NASA'nın uzay fotoğrafları ile arasındaki benzerlik oldukça fazla bulunmaktadır. Ayrıca bu resimde perspektif olgusu vardır. Bu resme de baktığımızda tamamen bize çoşkulu ve hareketli bir durumun olduğunu göstermektedir.

R.112: Mübin Orhon, Kırmızı, kağıt ü.g.boya imzalı

Mübin Orhon kağıt üzerine guajboya ile yaptığı bu resminde kırmızı rengi yoğun bir şekilde kullanmış ve resmin sol tarafına tekrar aynı rengi kullanarak bir boşluk oluşturmuştur. O boşluk sanki bizlere bir kapı olgusunu ve arkası görünmeyen bir koridoru anımsatmaktadır. Mübin Orhon derinlik, perspektif ve ışık etkisini bu resminde çok iyi vermiştir. Bu resim bize sakin ve durgun bir anı anlatmaktadır.

R.113: Mübin Orhon, Kompozisyon, t.ü.y.boya

R.114: Mübin Orhon, Kırmızı , t.ü.y.boya

Bu resimde Mübin Orhon'un Lekesel Soyut Döneminde yaptığı bir çalışmalardan birisidir. Mübin Orhon tuval üzerine yağlıboya ile yaptığı bu resminde kırmızı rengi yoğun bir şekilde kullanmış ve resmin bazı yerlerindedeki tonlamalara gitmiştir. Özellikle resmin sol tarafında kırmızı rengin üzerine kırmızıyı tekrar fırça yardımıyla dik bir şekilde sürerek derinlik etkisini vermeye çalışmış, ayrıca resmin ortalarında hafif olarak kırmızı rengin tonlarını kullanmıştır. Hafif kahverengi ve sarı renkleri de bu resme koymuştur. Bu resme uzaktan baktığımızda üç boyutlu oda ve mekan olgusu hissedilmektedir. Mübin Orhon ışığı iyi gösterebilmek için ise resmin belirli yerlerini ise beyaz bırakmıştır. Bu resimde de Lekesel Soyut bir anlatım vardır. Bu resim aynı zamanda bize coşkulu ve hareketli bir durumu anlatmaktadır. Bu resimde perspektiflik olgusunda net bir şekilde görülmektedir.

R.115: Mübin Orhon, Sans titre, t.ü.y.boya

Bu resimde Mübin Orhon'un Lekesel Soyut Döneminde yaptığı bir çalışmalardan birisidir. Mübin Orhon tuval üzerine yağlıboya ile yaptığı bu resminde gri, mavi, yeşil, kahverengi, beyaz gibi renkleri kullanmış ve bu renkleri birbiriyle kaynaştırarak bir soyut kompozisyon oluşturmuştur. Özellikle gri, mavi ve kahverenginin tonlarından yararlanmış, bu renklerin üzerine hafif beyaz ve yeşil renkte kullanmıştır. Mübin Orhon bu resimde de akıtma tekniğini uygulamıştır. Bu resme uzaktan baktığımızda hem koyu hem de açık olan yerler vardır. Bu resimde sıcak renklere nazaran soğuk renklerin hakim olduğu görülmektedir. Aslında Mübin Orhon bu resminde bir çok soğuk rengi kullanarak bir renk armonisi oluşturmak istemiş ve bunda da oldukça başarılı olmuştur. Bu resim bize hareketli bir durumu anlatmaktadır. Bu resim de de Lekesel Soyut bir anlatım vardır. Perspektif olgusu bu resimde vardır. Mübin'in bu resminde de NASA'nın uzay fotoğrafları ile arasındaki

benzerlik oldukça fazladır. Ayrıca Mübin Orhon derinlik ve ışık olgusunu çok iyi biçimde vermiştir.

R.116: Mübin Orhon, Kompozisyon, kağıt ü.g. boya imzalı

Bu resimde Mübin Orhon'un Monokrom Dönemine ait yaptığı bir çalışmalardan birisidir. Mübin Orhon tuval üzerine yağlıboya ile yaptığı bu resminde mor ve gri rengi kullanmış ve bu renklerin tonlamalarından yararlanmıştır. Mübin Orhon bu resimde derinlik ve ışık olgusunu yoğun bir şekilde verdiği görülmektedir. Resmin üst tarafında koyu gri rengi kullanmış alt tarafta ise grinin tonlarından yararlanarak açık renge doğru geçiş yapmıştır. Bu resme uzaktan bakıldığında bir pencere olgusu yine görülmektedir. Resmin ara kısımlarına açık mavi rengi de eklemiştir. Ayrıca bu resimde perspektif olgusu da vardır. Bu resme uzaktan baktığımızda sakinlik ve durgunluğu vermektedir.

R.117: Mübin Orhon, Gri, t.ü.y.boya

Bu resimde Mübin Orhon'un Lekesel Soyut Dönemine ait yaptığı bir çalışmalardan birisidir. Mübin Orhon tuval üzerine yağlıboya ile yaptığı bu resminde griyi yoğun bir şekilde kullanmış, bu rengin tonlamalarından yararlanmış, derinlik ve ışık olgusunu iyi vermiştir. Bu resme uzaktan baktığımızda bir oda olgusunun var olduğu görülmektedir. Bu resimde Lekesel Soyut bir anlatım vardır. Mübin'in bu resminde de NASA'nın uzay fotoğrafları ile arasındaki benzerlik oldukça fazla bulunmaktadır. Uzayın boşluğunu belirleyen birinde ışığın hareketleri, ve diğerinde ise tamamen sanatçının el hareketleri olmuştur. Ayrıca bu resim bize sakinliği ve durgunluğuda vermektedir.

R.118: Mübin Orhon, Kompozisyon Ruj (Composition Rouge), t.ü.y.boya

Bu resimde Mübin Orhon'un Şiirsel Soyut Dönemine ait yaptığı bir çalışmalardan birisidir. Mübin Orhon tuval üzerine yağlıboya ile yaptığı bu resminde kırmızı, sarı, kahverengi, yeşil, turuncu, beyaz gibi bir çok rengi yoğun bir biçimde kullanmış, akıtma tekniğini uygulamış, renk armonisini oluşturmuş ve bu renklerin birbirleriyle kaynaşmasını sağlamıştır. Ayrıca bu renklerin tonlamalarından yararlanmış, derinlik ve ışık olgusunu iyi vermiştir. Mübin'in bu resminde de NASA'nın uzay fotoğrafları ile arasındaki benzerlik oldukça göze batmaktadır. Bu resimde perspektif olgusu vardır. Bu resimde Şiirsel Soyut bir anlatım vardır. Bu resim bize dinamizmi, coşkuyu ve hareketliliği vermektedir.

R.119: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, kağıt ü.g.boya tekniği

Bu resim ise Mübin Orhon'un Monokrom Dönemine ait yaptığı bir çalışmalardan birisidir. Mübin Orhon kağıt üzerine guaj boya ile yaptığı bu resminde mor renk ve onun tonlarından yararlanmıştır. Resmin alt kısmını koyu bir mor renkle boyarken diğer üst kısmı ise tamamen daha açık bir mor renkle tamamlamıştır. Resmin ortasına kare yaparak bir pencere olgusunu yaratmak istemiş, bunu yaparkende derinlik ve ışık olgusundan da iyi bir biçimde faydalanmıştır. Bu resimde perspektif vardır. Bu resim sakinliği ve durgun bir olayı anlatmaktadır.

R.120: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon , kağıt ü.g.boya

Bu resimde Mübin Orhon'un Monokrom Dönemine ait yaptığı bir çalışmalardan birisidir. Mübin Orhon kağıt üzerine guaj boya ile yaptığı bu resminde mor ve siyah rengi yoğun bir şekilde kullanmış ve pencere olgusunu yaratmak için mor rengi resmin tam sağ tarafına da iyice düz boya tekniği ile sürmüştür. Resmin geneline baktığında siyah rengin hakim olduğunu ve nerdeyse resmin üçte ikisini kapladığını görebilmekteyiz. Mor rengin olduğu alan uzaktan baktığımızda bir odanın pencere görüntüsünü hatırlatmaktadır. Ayrıca Mübin Orhon mor rengi kullanarak resminde perspektifi, ışığı ve derinlik etkisini çok iyi yansıtmıştır. Bu resim sakinliği ve durgun bir ortamı anımsatmaktadır.

5.2. Mübin Orhon'un Sergileri

Kişisel Sergiler

1956 Galerie Iris Clert, Paris

1957 "Peintures et Collages", Galerie Iris Clert, Paris

1957 Galerie Iris Clert, Paris

1958 Galerie St. Laurent, Brüksel

1959 Galerie Gillion, Paris

1959 Galerie Moyens, Washington

1959 Galery Lucien Durand, Paris

1960 Galerie Lucien Durand, Paris

1961 Galerie Lucien Durand, Paris

1962 Galerie Lucien Durand, Paris

1962 Şehir Galerisi, İstanbul

1964 Couper Gallery, Londra

1975 "6 Peintures 1960", Galerie Lucien Durand, Paris

1976 Melda Kaptana Galerisi, İstanbul

1979 Galata Sanat Galerisi, İstanbul

1979 Maçka Sanat Galerisi, İstanbul

1980 Halkkoop Sanat Galerisi, İstanbul

1982 Maçka Sanat Galerisi, İstanbul

1986 Maçka Sanat Galerisi, İstanbul

1992 Galeri Nev Ankara ve İstanbul

1996 ‘‘ Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu’’ Yapı Kredi Kazım Taşkent Sanat Galerisi, İstanbul

1996 Galeri Nev, İstanbul

1997 Galeri Nev, Ankara

1998 Mübin Orhon ve Komet, Galeri Nev, İstanbul

2001’’ Mübin Orhon ve Ara Güler^’den Mübin Orhon’’, Milli Reasürans Sanat Galerisi, İstanbul

2001 Galeri Nev, İstanbul

2004 Galeri Nev, İstanbul

2007 ‘‘Guaşlar 1973-1979’’, Galeri Nev, Ankara

2011 ‘‘ Guaşlar 1952-1972’’, Galeri Nev, Ankara

2012 Galeri Nev, İstanbul

Seçilmiş Grup Sergileri

1950 Cite Universite de Paris Monako Evi

1953 Salon des Realites Nouvelles, Paris

1955 Galerie Octobon, Saint- Paul Vence Salon Comparaisons, Paris

1956 Micro-Salon, Galerie Iris Clert, Paris

1956 L’ Oeil de Bouf, Galerie Ceres Franco, Paris

1957 Salon de Mai, Paris

1957 Micro- Salon, Galerie Iris Clert, Paris

1957 Galerie Apollinaire, Milano

- 1957 ‘*L’Oeil de Bouef*’, Galerie Ceres Franco, Brezilya
- 1957 ‘‘ Modern Turkish Painting’’, Edinburgh, Aberdeen, Glasgow
- 1958 Salon de Mai, Paris
- 1958 ‘‘ *Micro-Salon* ’’, Galerie Iris Clert, Paris, Atina
- 1958 Galerie Diderot, Paris
- 1959 Galerie des Quatres- Saisons, Paris
- 1960 Galerie Bonnier, Lausanne
- 1960 ‘*L’Oeil de Boeuf*’, Galerie Ceres Franco, Paris
- 1963 ‘‘*Une Oeuvre Recente*’’, Galerie Lucien Durand, Paris
- 1963 ‘*L’Oeil de Boeuf*’, Galerie Ceres Franco, Paris
- 1965 ‘‘ Asse, Bishop, Massaquier, Mübin’’, Galerie Lucien Durand, Paris
- 1965 ‘‘ *Paris’te Yaşayan Türk Ressamları* ’’, Alman Kültür Merkezi, İstanbul
- 1969 Galerie Gervis, Paris
- 1970 VII Biennale de Menton, Menton
- 1973 ‘‘ *Hommage a Nazım Hikmet* ’’, Cite Universitaire, Paris
- 1976 ‘‘ *Six Peintures Turcs* ’’, Venisseux
- 1976 ‘‘ *Hommage au Paysan de Paris* ’’ Sergi Yapımcısı: Abidin Dino, Verdeau, Jouffroy ve Les Panoramas Pasajları, Paris
- 1976 ‘‘ *Hommage a Nazım Hikmet* ’’, Tarbes
- 1981 ‘‘*Lyrical Abstraction*’’, Sainsbury Centre for Visual Arts, University of East Anglia, Norwich
- 1984 ‘‘ Üç Eğilim’’, Maçka Sanat Galerisi, İstanbul

- 1986 ‘‘ 10. Yıl Sergisi’’, Sergi Yapımcısı: Adnan oker, Maka Sanat Galerisi, İstanbul
- 1986 ‘‘ Türk- Alman Kùltür Enstitüsü 30. Yıl Sergisi’’, Maka Sanat Galerisi, İstanbul
- 1989 ‘‘ *Paris After War 1974-75*’’, Sainsbury Centre for Visual Arts, University of East Anglia, Norwich
- 1990 ‘‘Paristanbul’’, Sergi Yapımcısı: Kerim Topuz, *Cite International des Arts*, Paris
- 1990 ‘‘ *Les Peintures Turcs de Paris*’’, Sergi Yapımcısı: Kerim Topuz, AGF, Paris
- 1990 ‘‘ Etkinlikler Süresince 15. Yıl Sergisi’’, Galeri Baraz Organizasyonu, AKM, İstanbul
- 1991 ‘‘ *210 Boulevard Raspail*’’, Siyah Beyaz Galerisi, Ankara
- 1992 ‘‘ *210 Boulevard Raspail*’’, Urart Sanat Galerisi, Ankara
- 1994 ‘‘ 1995-2000 Merkez Bankası Çağdaş Türk Sanatı Sergisi’’, Sergi Yapımcısı: Ali Artun, Atatürk Kùltür Merkezi, Ankara
- 1994 ‘‘ 10. Yıl Sergisi’’, Teşvikiye Sanat Galerisi, İstanbul
- 1998 ‘‘ Türk Resminde Soyut Eğilimler’’, Galeri Baraz Organizasyonu, AKM, İstanbul
- 1999 ‘‘ Yoksun/ Yoğun, Doğa/ Doğaüstü Madde/ Ruh, Batini/ Zahirî, Ruhani/ Bedeni’’, Galeri Nev, Ankara
- 2000 ‘‘ Yoksun/ Yoğun, Doğa/ Doğaüstü Madde/ Ruh, Batini/ Zahirî, Ruhani/ Bedeni’’, Galeri Nev, İstanbul
- 2001 ‘‘ 20. Yüzyılın İkinci Yarısında Türk Sanatı: Modern Türk’’, Topkapı Sarayı Müzesi Has Ahırlar Bölümü, İstanbul
- 2002 ‘‘ Mübin Orhon, Nejad Melih Derim, Sabri Berkel’’, Dirimart İstanbul

2007 ‘ ‘ Modern ve Ötesi’’, Sergi Yapımcıları: Semra Germaner, Orhan Koçak, Zeynep Rona, Fulya Demirci, sanralistanbul, İstanbul

2011 ‘ ‘ 20. Yüzyılın 20 Türk Sanatçısı’ ’ Papko/ Öner Kocabeyoğlu Koleksiyonu, Sergi Yapımcısı: Ferit Edgü, sanralistanbul, İstanbul

6. SOYUT SANAT ALANINDA ÇALIŞMALAR YAPAN BAZI SANATÇILARIN MÜBİN ORHON İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Selim Turhan'ı Mübin Orhon ile kıyasladığımızda, resimlerinde daha çok kaligrafik etkileri çok ustaca uygulayarak ön planda tutmuş, öznel bir eseri nesnel olandan ayırmış ve zamansalın tarafında olmuştur. Mübin Orhon ise tamamen evrensel bir dünya görüşüne sahip olmuştur.

Selim Turhan'ın kaligrafik etkileri kendi resimlerinde çok usta bir şekilde kullanmasında esas ana neden çocukluğunda Kamil Aktik'ten hattat dersleri alması ve yazıyı çok iyi bilmesidir. Selim Turhan resimlerinde Batı kültürü ile Anadolu geleneksel kültürünü çok usta bir şekilde kaynaştırmış, araştırmacı kişiliği yapıtlarındaki çok çeşitliliğin sebebini oluşturmuştur. Çizgi ve leke uyumu ile denge ve dikey çizgili kompozisyonların karakteristik yapısı onun sanatının temel özelliklerini ortaya koymuştur.¹

Mübin Orhon ise rengin tüm inceliklerine hakim olmuş ve canlıların kaynağı olan ışığın üzerinde sürekli çalışmıştır. Mübin Orhon resimlerine baktığımızda, yüzeyde şiirsel ve mistik bir ışık vardır, Bir rengin en açık tonlarından en koyu tonlarına dek dalga dalga yayılarak düzgünleşip kaybolduğu görülmektedir. Mübin Orhon, az renk ve az biçimle bütün yaşamın özünü vermeye çalışmıştır. Ayrıca onun resimlerinde Doğu Felsefesi ve Tasavvufun huzur veren dinginlik ve mistik etkileri vardır.

¹ Ersoy, *Günümüz Türk Resim Sanatı(1950'den 2000'e)*, s.48

**R.121: Selim Turan, Soyut Kompozisyon,
kağıt ü. karışık teknik imzalı**

**R.122: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon,
t.ü.y.boya imzalı**

Mübin Orhon ile Selim Turhan, birbirlerine tamamen zıt renkler taşıdıkları halde hiç ayrılmamışlar, Mübin Orhon'un eserleri, Selim Turhan'ın içeriğe ve biçime dair verdiği katkılar olmadan asla hayat bulamamış ve renk kullanımı ve desen üzerine birlikte yaptıkları çalışmalar ölümünden sonra Mübin Orhon'un kağıtları arasından çıkmıştır.²

Zeki Faik İzer ise Mübin Orhon'a nazaran resimlerinde ritm, hareket ve renk olan en önemli üçlü öğeye yoğun bir şekilde önem vermiş, ritmik devingen formları yer çekiminden kurtarmıştır. Statik formlar üzerinde her tarafa dağıtarak yaymıştır. Bazen bu ritmik devingen formlar birbirine dolanmış ve bazen de kıvrak dönüşlerle birbirinden uzaklaşmıştır.

² Artun, Orhon, Sönmez, **Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.20

Zeki Faik İzer yapıtlarında geleneksel sanatın etkisi altında kalmış, yapıtlarında yaldıza yer vermiş ve çok renkli bir anlayışla zıt renkleri en çarpıcı bir şekilde kullanmıştır. Yapıtlarında beyaz renk bazen yer almış, bazende Zeki Faik İzer'in soyut çalışmalarında beyaz renk nötr bir değer taşımıştır.³

R.123: Zeki Faik İzer, Soyut Kompozisyon renk çalışması, t.ü.y.boya

³ Gül İrepoğlu, **Zeki Faik İzer** , Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık A.Ş., (Çevrimiçi): <http://www.ykykultur.com.tr/kitap/zeki-faik-izer>, 06.12.2012

R.124: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon renk çalışması, t.ü.y.boya

Adnan Çoker'i Mübin Orhon ile kıyasladığımızda, temiz, sade ve disiplinli bir çalışma tekniği ile yaptığı soyut resimlerle kendi içinde bir gelişim ve tutarlık göstermiştir. Yaptığı soyut çalışmalarında eski yazılardan esinlenmiş, bu yazılardaki ritm ve biçim düzenlerinden etkilenmiştir. Yeni ve özgün kompozisyonları renk toplamalarındaki armonilerle birleştirmiştir. Adnan Çoker'in günümüze kadar gelen resimlerine baktığımızda siyah'ı zemin için hakim renk olarak kullanmış ve zemin üzerine gelen renk değerlerini en çarpıcı biçimde göstermiş ve zıt bir güç oluşturmuştur. Siyah zemin üzerine simetrik yarım küre yada düz çizgiler siyah zeminin karanlığına karşı bir renk espası oluşumunu sağlamıştır. Adnan Çoker'in resimlerine baktığımızda renk, biçim ve yüzey uyumu, simetriye karşı aşırı bir tutkunluk ve aynı şekillerin tekrarı onun resimlerinde biçim elemanlarını dengelemektedir.

Mübin Orhon ise tamamen düz boyama tekniği ile oluşturduğu tuval zemini üzerine yavaş yavaş açılan ve etkileyen bir ışıkla birleşerek resimlerinde dikdörtgen formları oluşturmuş ve böylece resimlerinde gizli ritmik bir güç yaratmıştır. Mübin Orhon resimlerinde yarattığı belirsizlik, gerilim ve gizem ışık huzmelerinden sızan titreşimlerle derinlik etkisini de çok iyi vermiştir.⁴

R.125: Adnan Çoker, Soyut Kompozisyon, t.ü.a.boya

⁴ Ersoy, *Günümüz Türk Resim Sanatı(1950'den 2000'e)*, s.39

R.126: Mübin Orhon, Mor, kağıt ü. g.boya

Mark Rothko 'nun çalışmalarına baktığımızda Mübin Orhon'un çalışmalarına çok benzer olduğu görülmektedir. Rothko'nun 1940'lı yıllardaki yapıtlarında Sürrealizmin kuvvetli etkisi görülmüş ve gerçekleştirdiği düşsel kent manzaralarına ve biomorf su altı dünyalarına ise gizemli adlar vermiştir. Mark Rothko zaman geçtikçe, lokalize edilemeyen, flu bir fon önündeki biçimlere yer veren yapıtları daha soyut bir hal almış, 1946 ile 1947 yılları arasında kendisinin ünlü olmasını sağlayan kendine özgü ve başka bir ressamla karşılaştırılmayacak bir resim figürünü bulmuştur. Mark Rothko o zamana kadar kullandığı biçimleri birkaç yarı içerisinde yumuşak, iç içe akan kontürlü ve yoğun renkli yatay dikdörtgenlere indirgemıştır. Rothko'nun resimlerinin kurgusu 1950'li yılların başından sonra asla

değişmemiştir. Mark Rothko'ya ait olan o zamanın tipik resim adları : Siyah, Menekşe Rengi ve Sarı, Turuncu Üstünde (1951/52) ya da Toprak Kırmızısı ve Yeşili'dir. (1955). Mark Rothko'nun 1960'lı yıllardan sonraki yapıtları ise daha büyük ve daha koyu renklidir. Rothko resimlerini herhangi bir şekilde gerçeğe yakıştırılmasını reddetmiş, mekanı doğrudan doğruya renk aracılığı ile duyumsatmak istemiştir. Bu mekan duygusunu ilk defa çocukken Oregon'da beyaz sise bürünmüş olan bir manzara gördüğünde, bilinçli bir şekilde yaşamıştır.

Mübin Orhon ise tamamen Mark Rothko'nun 1950 ile 1960'li yıllarında yaptığı yapıtlardan yoğun bir şekilde etkilenmiş ve 1972 yılında Mark Rothko'nunkine benzer çalışmalar yapmıştır. Mübin Orhon'un 1971 ile 1981 yılları arasındaki Monokrom dönemine baktığımızda kağıt üzerine guaj tekniği ile farklı alanlara yöneldiğini ve Mübin Orhon'un bu farklı alanlara yönelmesinde Mark Rothko'nun da çok büyük etkisinin olduğu görülmektedir.⁵

R.127: Mark Rothko, Kırmızı'nın içinde 4 koyu ton, t.ü.y.boya

⁵ Sönmez, "Mübin Orhon'un Resimlerindeki İmge-Form Bütünlüğü Üzerine" 2001b:s. 8.....18

R.128: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, t.ü.y.boya

Kandisky için sanat manevi değerlerin tanımlanmasıdır. Mübin Orhon ile kıyaslama yaptığımız Kandinsky'nin resimlerinde ise özellikle 1920'li yıllarda oluşturduğu kompozisyonlarının çoğunluğunda geometrik formlar görülmüş "*Siyah Üzerinde Daireler*" adlı yapıtında görülen geometrik formlar izleyicinin gözünde oldukça çok büyük bir etki bırakmıştır. Kandisky'nin bu dönemdeki yapıtlarını incelediğimizde, Münih yıllarında kendisinin yaptığı resimlerde soyutlama anlayışına ait hiçbir iz taşımadığı görülmektedir. Wassily Kandisky sürekli resimlerinde daire'nin tanımını yapmış ve kendisine göre daire, büyük zıtlıkların sentezi olmuş ve aynı zamanda ilginç ve ortak merkezli güçleri dengede tutmuştur.

Ayrıca Kandinsky, resimlerinde sürekli “İçsel gerekliliğe” önem vermiş ve kendi üslubu tamamen tepkisel ve doğmatik olandan farklı olmuştur.⁶

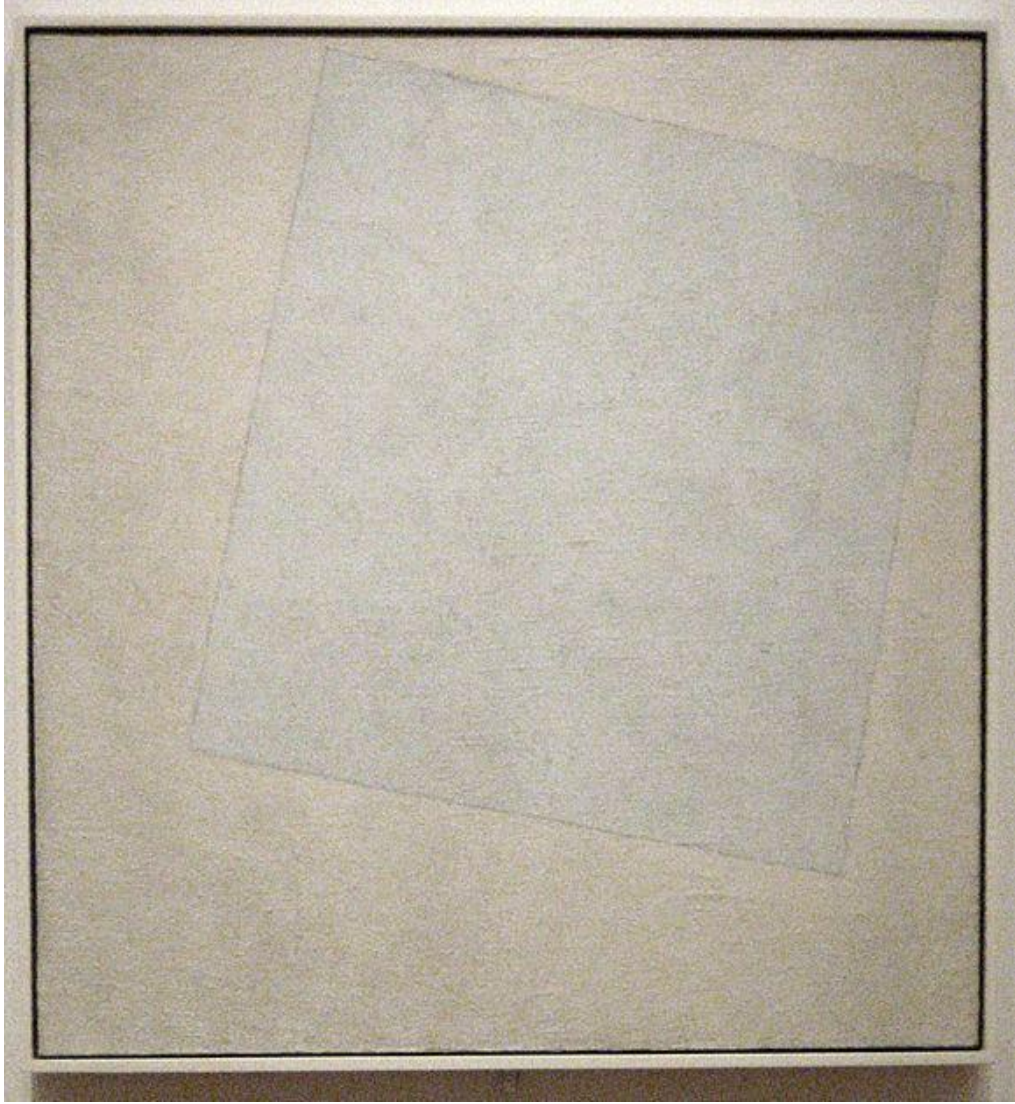
R.129: Wassily Kandinsky, 6. Kompozisyon, t.ü.y.boya

⁶ “Wassily Kandinsky”, y.y. (Çevrimiçi): http://en.wikipedia.org/wiki/Wassily_Kandinsky, 09.06.2012

R.130: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon kağıt.ü.g.boya

Malevich'i incelediğimizde ona göre nesnelar dünyası, insan tasarısının bir ürünüdür. Kazimir Malevich o dünyayı insanın kendi çıkarı için tasarlandığını ve kendi deyişimle "yenilik" olarak tasarlanan bir dünya olarak ifade etmiştir. Mübin Orhon ile kıyaslama yaptığımız Malevich'in resimlerine baktığımızda Süprematist çalışmalarından en fazla bilinenleri 1915 yılında yaptığı "Siyah Kare" ile 1918 yılında yaptığı "Beyaz Üstüne Beyaz" dır. Aynı zamanda Malevich, 1918 yılında Vladimir Mayakovski'nin oyunu "Gizemli Güldürü" nün dekorunuda yapmıştır. Eleştirmenler Kazimir Malevich'in sanata ve yaşama olan sevgi ve doğa sevgisi gibi güzel ve hoş olan her şeyi reddettiğini ve bu yolla ulaştığını söyleyerek alay etmeye çalıştılar. Malevich ise bu eleştirilere karşı gelerek, "Sanatın kimseye ihtiyacı olmadığını ve yıldızlar gökyüzünde ilk kez görüldüğünde beri de bunun böyle olduğunu" söyleyerek cevap vermiştir. Malevich'e göre sanat sadece kendisi için varolmuş ve kendisi için gelişmiştir. Malevich, Mübin Orhon'nun da esas referans olarak aldığı sanatçılardan biridir.

R.131:Kazimir Malevich, Suprematist Kompozisyon, Beyaz'üstüne beyaz, t.ü.y.boya

R.132: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon t.ü.y.boya

Mübin Orhon'a nazaran Hans Hartung ise daha genç bir öğrenci iken mürekkep lekeleriyle soyutlamalar yapmış, ilk yapıtlarında, soyut çalışan Rus asıllı ressam Wassily Kandinsky' den etkilenmiş ve olgunluk döneminde ürettiği yapıtlarında yer verdiği kıvrımlı, canlı çizgiler savaştan sonra hayranlık toplamıştır. Hans Hartung 1947 yılında Paris'te başarılı bir sergi açmış, bunu Avrupa'nın başka kentlerinde, ABD, Japonya ve Latin Amerika' daki sergiler izlemiş ve 1960 yılında Venedik Bienali'nde " *Büyük Ödül*"ü kazanmıştır. Hartung'un yapıtlarına Fransız Pavyonu'nda özel bir oda ayrılmış, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Hartung'un Avrupa'nın soyut ressamlar kuşağı üzerinde önemli bir etkisi olmuş ve sonraki

çalışmaları giderek daha dingin ve kararlı bir görünüm kazanmıştır.⁷ Hans Hartung'un yapıtlarının adları çoğunlukla harf ve sayılardan oluşmuştur. Özellikle Hans Hartung'un resimlerinde de yoğun bir şekilde gözlemlenen çizgiler, Mübin Orhon'un çalışmalarında farklı bir karakterle karşımıza çıkmıştır. Mübin Orhon, özellikle kağıt üzerine olan çalışmalarında sıkça gözlemlenen bu çizgileri, bir tür ışık kaynağı olarak da yorumlamıştır. Hartung için formlara dayalı bir özellik taşıyan bu çizgiler, Mübin Orhon'un çalışmalarında "var oluş" sorununa gönderme yapan dramatik özellikler taşımış ve tuvalin ya da kağıdın üzerine atılan çizgi belki de "bu dünya ile resim dünyası" arasındaki sınırı göstermektedir.⁸

⁷ Haber ve Bilgi, "Hans Hartung Kimdir" y.y. www.mersin2013.net
(Çevrimiçi):<http://www.2013mersin.net/hans-hartung-kimdir.html>,10
.02.2013

⁸ Artun, Sönmez, **Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu**, s.38

R.133: Hans Hartung, Kompozisyon, t.ü. y.boya

R.134: Mübin Orhon, Soyut Kompozisyon, t.ü.y.boya

7. SONUÇ

19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın ilk yarısında sanayi, bilim ve felsefe dallarında yaşanan yeniliklerle birlikte, toplumsal yaşamın her alanında değişimler görülmüştür. Bu değişimler sanata da yansımıştır. Sanatsal alanlardaki değişimlere paralel olarak, resim dünyasında, klasik formlar, yerini giderek soyut formlara bırakmış ve bu dönemde soyut düşünme, soyut resim serüveni başlamıştır. Sanatçılar, resimlerinde nesnelere ve doğadan uzaklaşmaya başlamış ve plastik olarak biçimleri bozmaya ve parçalamaya yönelmiştir. Sanatçı öznel, metafizik olarak, tamamen kendi mantığını ve algısını kullanarak biçimler oluşturmaya başlamıştır.

II. Dünya Savaşı sonrasında tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de önemli sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmeler meydana gelmiş, toplumda yaşanan bu gelişmeler kendini resim sanatında da göstermiştir. 1940’lı yılların sonu ile 1950’li yılların başında Türk resim sanatı da yeni bir döneme girmiş, Türk resim sanatında modern batı sanatından etkilenmeler yaşanmış ve sanatçılarımız bu doğrultuda soyut resimler yapmaya yönelmişlerdir.

Mustafa Mübin Orhon, 1942 ile 1947 yılları arasında Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde üniversite eğitim alırken, Milli Eğitim Bakanlığı’nın Tercüme Bürosu’nda çalışan öncü edebiyatçılar kuşağıyla çok yakın bir ilişki içinde olmuş ve çok erken yaşta Türk aydınlarının “*Paris tutkusuna*” ortak olmaya başlamıştır. 1948 yılında Paris, İkinci Dünya savaşı sonrası, edebiyattan görsel sanatlara, tiyatrodan filme, mimariden fotoğrafa kadar bir çok alanda yirminci yüzyılın en yaratıcı deneyimlerini yaşayan bir Avrupa kenti olarak tarihe geçmiştir. Paris, Mübin Orhon’un resim sanatı hakkındaki görüşlerini kökünden değiştirerek, 1948 yılının Ağustos ayında Sorbonne’da iktisat doktorası yapmaya geldiğinde onu doktora çalışması yapmaktan alıkoymuştur. Daha sonra Sorbonne’da ki doktora çalışmasını bitirmiştir.

Mübin Orhon Paris'te, özellikle Selim Turhan, Abidin Dino, Albert Bitran, İlhan Koman ve Tiraje gibi ünlü Türk sanatçılarla yakın ilişkiler kurmuştur. 1949 ile 1950 yılları arasında Paris'te gezdiği sergiler ve orada tanıştığı yerli ve yabancı sanatçılar, onun resme yönelmesinde çok büyük etken olmuşlardır.

Mübin Orhon'u ilk resme başlatan çocukluk arkadaşı Selim Turan'dır ve atölye derslerini izlemesi daha sonra başlamıştır. İki sanatçının resimleri birbirine zıt özellikler taşımasına karşın, birbirlerinden etkilenmelerini sürdürmüşlerdir. Mübin Orhon'un eserlerinde, Selim Turan'ın içeriğe ve biçime dair gizli bir katkısı olmuştur. Mübin Orhon ressam Joseph William Mallord Turner'ın suluboya deniz manzaralarına hayranlık duymuştur. Bunun nedeni, Turner'ın bu dönem eserlerinde yoğun bir biçimde ışığın ön planda olmasından kaynaklanmıştır.

Mübin Orhon renkleri, ışığın insan gözünün algılayabileceği bir palette ifade bulması olarak düşünmüştür. 19.yüzyılın müzisyenlerinden Weber'in, müziğinde kullandığı ses paleti onun düşün kaynağıdır. Rengin tüm inceliklerine hakim olmak ve canlıların kaynağı olan ışık üzerinde çalışmak amacı olmuştur. Mübin Orhon resimlerinde devamlı ışığın peşinden ilerlemiş, ışığı resim dilinin olanakları içinde yeniden üretmeye çabalamıştır. Ayrıca resimlerinde bütün sınırları aşmak için bir imge gücüne sahip olması gerektiğine inanmıştır. Bunun yanında Mübin Orhon ünlü Amerikalı soyut sanatçı olan Mark Rothko, Francis, Malevich, Nicolas de Steel ve Hartung gibi ünlü resimlerinden de oldukça yoğun bir şekilde etkilenmiş, ama onların sanatını kopya etmek yerine kendi stilini sanatına uygulamıştır.

Mübin Orhon, karakterinden kaynaklanan özellikler nedeniyle "yalnız" kalmayı tercih eden bir sanat anlayışına sahip olmuş ve son yıllarda Mevlana'nın mistik dünyasına ilgi duymuştur. Sufi müziğinden etkilenmiştir. Dinlediği sanatçılar arasında Ruhi Su, Pir Sultan Abdal ve Yunus Emre'nin eserleri de vardır ve bunları kızının da dinlemesini istemiştir. Eski Türk mirasını benimsemiş, Bizans resim sanatının rafinelüğünden ve kültürünün görkeminden de etkilenmiştir.

Kullandığı renklerinin süs etkisinden arınmış olmasını ve renklerini bulabilmesi için hiçbir şeyin onu rahatsız etmemesini istemiştir. Eserlerindeki renkler, ulaşılmış olduğu arınmışlığın sonucudur. Mübin Orhon'un eserlerinin özü kendisinden türemiştir.

Ortaya koyduğu eserleri, hissettiği bir anlam olgunluğuna ermesi için, belirlediği zaman diliminde yanında kalmasını gerektirmiştir. *Kompozisyonlarında seçtiği renkleri, fırça vuruşlarını, resminin ahengi ve çarpıcılığına katkısını detaylı ve dikkatli dūřündükten sonra uygulamıştır.* Yaşamının bđyđk bđlđmđnđ renklere ayırmış, gđnlđk yaşamda yapamadıklarını bir eseri yaratırken yapmıştır.

Mđbin resimleri ile uzay fotoğraflarının benzerlikleri vardır, ikisinde de ışığın etkisi gđrđlđr. Kağıt ona sanatını yoğun ve kesintisiz, ızgırce yapmasını sağlamıştır. Mđbin Orhon annesini hiç tanımamış, ziyaret ettiği mezarı da kaybolmuştur. Annesini sđrekli aramış, bu arayışını resimlerine yansıtımıştır.

Mđbin Orhon sđrekli olarak kağıt veya tuval üzerinde, ışığın renkler izerindeki etkisini devamlı karalamalarla, tekrar tekrar bozup yapmıştır. Resimlerine bakıldığında, yzeyde gđrđlen bir ışık vardır. Bu ışığın rengin en açık tonlarından en koyu tonlarına doğru dalga dalga yayılarak dđzgđnleřip, kaybolduğu gđrđlmektedir.

Empresyonistlerin doğal ışığın renkler izerinde etkilerini araştırmaları gibi, Mđbin Orhon da soyut sanatta ışığın, resimde renk tonlamalarıyla gđsterilmesini sağlamıştır. Bu ışık doğal ışık olabileceği gibi bir duygu ve i ışıkla ruhsal bir mesajı iletebilecek manevi ışıkta olabilir

Mđbin sanatında sevgi vardır. Mđbin Orhon, az renk ve az biçimle resimlerini yapmıştır. Coşkunun, rengin ve ışığın etkisinin, lirik non-figuratif soyutlama formlarındaki eserlerinde etkin olarak yansıdağını gđrđrđz. Rengin tđm inceliklerine hakim olmuş ve canlılığın kaynağı olan ışığın izerinde sđrekli çalışmıştır. Resimleri izleyiciler izerinde heyecan ve huzur duygusu uyandırmaktadır. đnkđ onun resimlerinde Doğu Felsefesi ve Tasavvuf'un huzur veren dinginlik ve mistik etkileri vardır. Bazı eserlerinde ise *bđyđleyici renk tonları ve yumuşak kıvrımlarla kaos ve sıcaklık duygusu hissedilir.*

Kaligrafi ile soyut sanat arasında çok fazla ortaklık bulunmasına rağmen, Mđbin Orhon'un soyut çalışan diğer Tđrk sanatçılara nazaran, kaligrafik etkileri resimlerinde hiç gđstermemiřtir. Kaligrafik değerler, taklit edilmeye başlandığında

sadece tuval üzerinde dekoratif resimlerin ortaya çıktığı görülmüştür. Mübin Orhon'da bunu çok iyi bildiği için kaligrafiden sürekli uzaklaşmıştır

Sonuç olarak baktığımızda kendi çağdaşları arasında kendine has bir üslubu olan ve lirik non- figüratif soyutlama çalışmaları ile tanıdığımız Mübin Orhon çoşkunun, rengin ve ışığın resmini yapmış bir sanatçı olarak isminden söz ettirmiştir. Resimlerinde, düz boyama tekniği ile yavaş yavaş açılan ve etkili ışıkla birleşerek dikdörtgen formlar oluşturmuş ve ritmik bir gizli güç yaratmıştır. Sanatçı, resimlerinde belirsizlik, gerilim ve gizemli ışık huzmeleriyle de derinlik etkisini de arttırmaya çalışmıştır. Aynı zamanda bu yaklaşımı onun sanata daha yalın, içten bir gözle bakmasını sağlamıştır. Pek çok Türk sanatçısının tersine, yaşadığı dönemin sanatına kayıtsız kalmadan, dönemini sanatında içselleştirerek yeni ve özgün yaratılar meydana getirmiştir.

Mübin Orhon, Paris'te yaptığı güzel ve görkemli yapıtlarla kendi sanatını kabul ettirmiş evrensel bir Türk sanatçıdır. Sanatçı, bununla yetinmeyip sanatını daha fazla duyurmak için, Londra, Brüksel, Berlin ve Washington gibi sanatın önemli merkezlerinde sergilerini açmaya devam etmiş ve oradaki insanların da onun sanatına yoğun bir şekilde ilgi duymalarını sağlamıştır.

Mübin Orhon sanatının görkemini yaşadığı sırada fark eden yalnız Lisa ve Robert Sainsbury çifti olmuştur. Bu çiftin fark ettikleri diğer sanatçıda Francis Bacon'dur. 1973 yılında Robert Sainsbury, koleksiyonlarının Norwich'deki East Anglia üniversitesine bağışlamıştır. Bu üniversite bünyesinde 1978 mimar Norman Foster'ın tasarladığı Görsel Sanatlar Müzesi açılmıştır. Bu aynı zamanda Sainsbury koleksiyonuna ev sahipliği yapan müzedir.

Bu müzenin 20. yüzyıla ayrılan bölümünde Degas, Picasso, Bonnard, Modigliani, Balthus, Gocometti, Henry-Moore Ve Francis Bacon eserleri yanı sıra Mübin Orhon'un 63 eseri bulunmaktadır. Bu eserler bir Türk sanatçısına ait en kapsamlı koleksiyonunu oluşturmaktadır. 1996 yılından itibaren Mübin Orhon'un Sainsbury koleksiyonunda yer alan tüm eserleri Ali Artun'un küratörlüğünde Yapı Kredi Kazım Taşkent Galerisi'nde düzenlenen sergi ile ilk defa Türkiye'de de

izlenmiştir. Mübin Orhon, Türkiye’de 21 yıldır Galeri Nev tarafından temsil edilmekte ve onun arşivi Ankara Galeri Nev’de korunmaktadır.

Mübin Orhon yapıtlarında tamamen Lirik non- figüratif soyutlamayı öne çıkararak, plastik anlamda kendine has özellikleri olan bir kimlik ortaya koymuştur. Mübin Orhon yaşama veda etmesine rağmen coşkulu ve görkemli yapıtlarıyla ölümsüzleşmiştir. Halen günümüzde Mübin Orhon’un eserlerinin müzayede salonlarında yüksek fiyatlarla satılması ve sanatının takdir görmesi onun 57 yıllık yaşamında ne kadar büyük ve yaratıcı bir sanatçı ruhuna sahip olduğunu bizlere göstermektedir. Mübin Orhon, Soyut sanatın günümüzün hem Türkiye’de hem de dünyada önemli temsilcilerinden birisidir.

KAYNAKÇA

KAYNAK OLARAK YARARLANILAN KİTAPLAR, MAKALELER, DERGİLER VE TEZLER

- Akdeniz, Halil:** ‘Adnan Turani, Desenleri- Boya Resimleri’, Enlem 80, Ankara, 1989, s.3
- Aksüt, Funda:** Soyut Resimde İmge (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Ana Sanat Dalı, İstanbul 2002
- Alvard, Julian:** ‘Le realisme socialiste au Salon d’ automne’, Arts d’ aujourd’hui, Kasım 1948
- Ana Britannica:** Soyut Sanat , Ana yayıncılık A.Ş, c.19, 15. bs., İstanbul, 1986
- Antmen, Ahu:** 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, 4.bs., 2012, Sel Yayıncılık
- Arda, Fethi:** ‘Dinçer Erimez’ Sanat Aylık Güzel Sanatlar Gazetesi, 15 Nisan 1972, sayı 7
- Artun, Ali:** Mübin Orhon Robert ve Lisa Sainsbury Koleksiyonu, Yrd. E. Deniz Artun, Necmi Sönmez, Benedicte Orhon, Çev.Sema Eren, Genişletilmiş 2.bs., Galeri Nev, 2011,
- Ashton, Dora:** About Rothko, Newyork 1996
- Bartolena, Simona:** Monet Masters of Art, Prestel Publishing Ltd., Munich. London. Newyork 2011,
- Baraz, Yahşi:** ‘Güngör Taner’in Çağdaş Türk Resmindeki Yeri’, Sanat Çevresi Dergisi, Ocak 1990, sayı 135, s.6
- Behramoğlu,L.:** ”Tomur Atagök’ün 1992 Sonbahar sergisi”, Sanat Çevresi Dergisi, Ekim 1992, s.32
- Berk N, Turani A.:** Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi, cilt 2, Tıglat Yayınevi, İst.1981
- Buzon, Loure de-V.:**”L’Ecole de Paris: Elements d’ une enquette”, Paris- Paris, Centre National d’Art et de Culture Georges Pompidou, Paris, 1981
- Çakaloz, Zeki:** ‘Mübin Orhon’, Cumhuriyet Gazetesi, 4 Nisan 1979

- Cassou, Jean:** **Panorama des Arts Plastiques Contemporaine**, Paris 1960,
- Clert, Iris:** **Iris Time: l'artventure**, Paris 1978
- Daponte, Kosta:** **'Paris'te Yaşayan Türk Ressamları 5: 'Mübin Orhon Resim Değil Arkasındaki Önemli'**, Cumhuriyet Gazetesi, 09. 07.1974
- Demir, Fisun:** **Art Book Kandisky Soyut Sanatın Öncüsü**, Çev. Özge Özbek, Dost Kitabevi Yayınları-Ankara, Milano 1999
- Dokuyucu, M.Şahin:** **Bir Kavram Olarak Modernizm Ve Resim Sanatındaki Etkileri (Y. Yüksek Lisans Tezi)**, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Ana Bilim Dalı, 1997
- Dorival, Bernard:** **Les Etapes de la peinture française contemporaine**, Paris 1948,
- Eczacıbaşı Sanat A.:** **Soyut Sanat** , c.3, Yem Yayınları, İstanbul 1997
- Erbil, Devrim:** **'Ercüment Kalmık'ın yaşamı, kişiliği ve sanatı üzerine'**, **Sanat Çevresi**, Şubat 1991, sayı 148, s.5
- Eriñç, Sıtkı M:** **'Tomur Atagök'ün Resimleri ve Düşündürdükleri'**, **Sanat Çevresi Dergisi**, Ekim 1988, s.28-29
- Erkılıç, Özay:** **'Selim Turhan ile Birkaç saat'**, **Sanat Çevresi Dergisi** Nisan 1992, sayı 162, s.6
- Ersoy, Ayla:** **'D Grubunun Kuruluşunun 50. Yılı'** **Somut**, Eylül 1983, s.7
- Ersoy, Ayla:** **'Devrim Erbil '**, **Sanat Çevresi Dergisi**, Şubat 1984, s.10
- Ersoy, Ayla:** **'Dinçer Erimez '**, **Sanat Çevresi Dergisi**, sayı 86 , Aralık 1985, s.12
- Ersoy, Ayla:** **Günümüz Türk Resim Sanatı (1950'den 2000'e)**, Bilim Sanat Galerisi, b.a .2000, b.t.1998, Creative Yayıncılık
- Ersoy, Ayla:** **'Mustafa Ata ve Dramatik Anlatımı'**, **Sanat Çevresi Dergisi**, Mart 1984, sayı 65, s.12
- Ersoy, Ayla:** **Sanat Kavramlarına Giriş**, Genişletilmiş 3.bs., Yorum Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2002

- Ersoy, Ayla:** **“Süleyman Saim Tekcan; Yeniliğin Sınırlarını Zorlayan Sanatçı”**, **Sanat Çevresi Dergisi**, sayı 67, Mayıs 1984 s.23
- Erzen, Jale N.:** **“Abidin Dino Sanat Öyküsü”**, **Yeni Boyut Dergisi**, Mayıs 1984, sayı 3/23 s.8-10
- Estienne, Charles:** **L’ Art abstrait est-il un academisme?**, Paris 1950
- Farago, France:** **Sanat**, Çev. Özcan Doğan, Doğu Batı Yayınları, 2006
- Goldstein, Ann:** **”Biographie Sam Francis”**, **Sam Francis, Kunst-und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland**, Bonn 1993
- Gombrich, E.H:** **Sanatın Öyküsü**, Çev. Erol Erduran- Ömer Erduran, Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul, 1997
- Giray, Kıymet:** **“Veysel Günay’ın Yaşanması Doğa Kesitleri”**, **Gösteri Dergisi**, Haziran 1997, sayı 79
- Giray, Kıymet:** **“Zahit Büyükişleyen’in Resimlerinde doğa kesitleri ve çoşkusu”**, **Sanat Çevresi Dergisi**, Haziran 1992, s.164, s.46-47
- Gönenç, Turgay:** **“Ferruh Başağa’ya Saygı”**, **Sanat Çevresi Dergisi**, Şubat 1998, sayı 88 s.13
- Günyaz, A.:** **“Güngör Taner’in Görsel Dili Üzerine”**, **Sanat Çevresi Dergisi**, Ocak 1990, sayı 135, s.4
- Güvendi, Ümit:** **Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatlar Eğitim Bölümleri Ana Sanat Atölye Resim Dersi Kapsamında Soyutlama Yöntemlerinden Biçimbozumun Kullanımı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, 19 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar AnaBilim Dalı, Samsun 2006
- Herbin, Auguste:** **L’Art non figuratif, non objectif**, Paris, 1949
- İpşiroğlu, Nazan:** **20. Yüzyıl Sanatında J.S.BACH**, Pan yayıncılık, İstanbul, 2002
- İpşiroğlu, Nazan:** **Resimde Müziğin Etkisi**, Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul 1994
- İpşiroğlu, Nazan:** **Resimde Müziğin Etkisi**, 2.bs., Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul 1995
- İpşiroğlu, Nazan:** **Resimde Müziğin Etkisi**, Genişletilmiş 3.bs., Yirmidört Yayınevi, İstanbul 2006

- İpşiroğlu, Nazan:** **Sanattan Güncel Yaşama**, Pan Yayıncılık, İstanbul 1998
- İpşiroğlu, Nazan, İpşiroğlu, Mazhar:** **Sanatta Devrim**, Remzi Kitabevi A.Ş., İstanbul,1993
- İskender, Kemal:** **‘Modernizm ve Türk Resmi-II, Türkiye’de Sanat’**, sayı 4, Mayıs/Ağustos 1992
- Kandisky, Wassily:** **Sanatta Zihinsellik Üzerine**, Çev. Tefvik Turan, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1993
- Kerman, Zeynep:** **Tanpınar’ın Mektupları**, 3.bs., Dergah Yayınları, Eylül 2001
- Kurt, Efe Korkut:** **Çağdaş Türk Sanatında Soyut Resim (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Taşkılla İTÜ, 2008
- Lami Sanat Dergisi:** **‘Bubi Özel Sayısı’** Ekim 1989, s.10
- Madra, Beral:** **‘Burhan Doğançay’ın Resimleri Üzerine’**, Sanat Çevresi Dergisi, Kasım 1993, sayı 16, s.6
- Mathieu, Georges:** **Au- dela du tachisme**, Paris 1963
- Özden, Mübin:** **‘TAD’ın sergisi ve Hoca Lütfi Günay’**, Ankara Sanat ,Temmuz 1971 sayı 63, s.23
- Özen, Yüksel:** **Soyut Resimde İfade (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Ana Bilim Dalı, İstanbul 1989
- Persin, Patrick-Gilles:** **L’Envolee lyrique: Paris 1945-1956**, Musee National du Luxembourg, Paris 2006,s.6-9
- Ragon, Michel:** **L’ Aventure de l’ art abstrait**, Paris 1957
- Sabahat, Hatice:** **20. Yüzyıl’ın İlk Yarısında Avrupa Sanatı Ve Soyut Resmin Öncüsü Vassily Kandisky (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı ,Sivas 2012
- Sadak, Yalçın:** **‘Sabri Berkel Üzerine Okuma Notları’**, Türkiye’de Sanat, Eylül- Ekim 1992, sayı 5, s. 18-23
- Sönmez, Necmi:** **Sönmez 2001a, ‘Biyografi’**, Mübin Orhon 1924-1981, İstanbul, Milli Reasürans T.A.Ş., 2001a:s.66-72.

- Sönmez, Necmi:** **Sönmez 2001b, “Mübin Orhon’un Resimlerindeki İmge-Form Bütünlüğü Üzerine”, Mübin Orhon 1924-1981, İstanbul, Milli Reasürans T.A.Ş., 2001b:s. 8-18**
- Şentürk, Yurdanur:** **Soyutta Derinlik Ve Öz (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul 1999**
- Şişman, Ahmet:** **Sanata ve Sanat Kavramlarına Giriş, Literatür Yayınları, İstanbul, 2011**
- Tansuğ, Sezer:** **Çağdaş Türk Sanatı, 5.bs., Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul 1999**
- Tansuğ, Sezer:** **Resim Sanatının Tarihi, 7.bs., Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul, 2011**
- Tansuğ, Sezer:** **Sanata Yaklaşım, Künmat Yayınları, İstanbul, 1976**
- Tansuğ, Sezer:** **Türk Resminde Yeni Dönem, 4.bs. Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul, 1995**
- Thema Larousse:** **Tematik Ansiklopedi, Güzel Sanatlar, c.5, Milliyet Gazetecilik A.Ş, 1993-1994**
- Thema Larousse:** **Tematik Ansiklopedi, Sanat Tarihi, c.6, Milliyet Gazetecilik A.Ş, 1993-1994**
- Tunalı, İsmail:** **Akatünvel Sanat Grubu, İst. 1989**
- Tunalı, İsmail:** **Felsefenin Işığında Modern Resim-Modern Resimden Avangard Resme Giriş, 7.bs., Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul, 2008**
- Turani, Adnan:** **Dünya Sanat Tarihi, 8.bs., Remzi Kitabevi A.Ş, Kasım 2000**
- Turani, Adnan:** **Sanat Terimleri Sözlüğü, 13.bs., Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul 2010**
- Turani, Adnan:** **Batı Anlayışına Dönük Türk Resim Sanatı, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1977**
- Turhan, Selim:** **”İbadet eder gibi resim yapardı”, Cumhuriyet Gazetesi, 19.11.1992**
- Türkiye’de Sanat:** **”Ömer Uluç” Kasım-Aralık 1992, sayı 6, s.23-24**

- Vieville, Dominique:** ‘**Vous avez dit geometrique?: Salon des realites nouvelles 1946-1957**’, Paris-Paris, Centre National d’ Art et de Culture Georges Pompidou, Paris 1981
- Weidemann,Chr., Nippe, Christine:** **50 Modern Artists you should know**, Prestel Publishing Ltd, Munich. London. Newyork, 2010
- Wickery, Joanna:** ‘**Dış Dünya ve Nesnelerden Kurtuluş**’,Yirminci Yüzyıl Sanatı Özel Sayı, 2000, Kıs:168-175
- Yentürk, Serra K.:** **Mübin Orhon**, Çev. Orçun Türkay ve Serra Karapınar Yentürk, **Step Grafik Limited Şirketi, Finansbank**, İstanbul, Ekim 2012
- Yılmaz,Nilüfer T.:** **Türkiye’de Soyut Sanatın Gelişimi İçerisinde Burhan Uygur’un Yeri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**,Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensitüsü, Edirne 2009

KAYNAK OLARAK YARARLANILAN KATALOGLAR

- Akakıncı, Tamer:** **Katalog**, T.İş Bank. Parmakkapı İş Sanat Galerisi, İst, 1996, s.5
- Akyavaş, Erol:** **Katalog**, Galeri Nev, Ankara, 1994
- Bezelyiş, Şadan:** **Katalog**, Bilim Sanat Galerisi, İst, 1994
- Bouret, Jean:** **Katalog- Realites nouvelles**, Paris 1949
- Çoker, Adnan:** **Katalog**, Derimod Kültür Merkezi Yayınları I İst, 1989, s.81,s.3
- Deneç, Erol:** **Katalog**, Etibank Sanat Galerisi, İst. 1993
- Eyüboğlu, Eren:** **Katalog**, Yapı Kredi Kazım Taşkent Sanat Galerisi, Mart 1995, s.7
- Görel, Hamit:** **Katalog**, M.S.Ü. Toplu Sergiler 9, İst. 1987, s.7
- Kasapçı, Gencay:** **Katalog**, T. İş Bankası, İst. 1995, s.2
- Örs, İbrahim:** **Katalog**, T.İş Bank. İst. 1994, s.2
- Özel, Ahmet:** **Katalog**, Karşılaşmalar/5 Lefkoşa, 22 Kasım- 5 Aralık 2012, s.14

Rothko, Mark: **Katalog, Musee d' Art Moderne de la Ville de Paris, Paris 1972**

İNTERNET KAYNAKLARI

Aksu, Yeşim Saner: **‘ Devrim Erbil ile Röportaj- Bir Ömürdür Sanat’**
(Çevrimiçi):<http://www.kariyer.net/kariyer-rehberi/bir-omurdur-sanat-/864>, 10.03.2013

Baktabul.net: **‘‘Kazimir Malevich Kimdir’’** y.y.(Çevrimiçi):
<http://www.baktabul.net/ressamlar/113761-kasimir-malevich-kimdir-kasimir-malevich-hayati-kasimir-malevich-biyografisi.html>, 15.12.2012

De Stael, Nicolas: **‘‘Wikipedia the free encyclopedia’’** y.y.
(Çevrimiçi):http://en.wikipedia.org/wiki/Nicolas_de_Sta%C3%A9, 10 .03.2013

Eğitim Forum: **‘‘Soyut sanat akımı ve sonrası’’(Abstre -Nonfigüratif)** y.y.
(Çevrimiçi):<http://www.turkceciler.com/forum/sanat/393-soyut-sanat-akimi-ve-sonrasi.html>, 18 . 10. 2012

Elveren,Muammer: **‘‘Demir Fıtrat Ongen ile Görüşme; Paris’teki Türk Resminin Karakutusu’’**, (Çevrimiçi):
<http://www.hobimlemutluyum.com/haber/5622/5/0/paristeki-turk-resminin-kara-kutusu.aspx>, 10 Mayıs 2012

Forum Acil: **‘‘Mark Rothko Kimdir’’** y.y.(Çevrimiçi):
<http://www.forumacil.com/sanatcilar-ve-tanitimlari/383417-mark-rothko-kimdir-hakkinda-bilgi.html>, 05. 12. 2012

Gervis, Daniel: **‘‘Mübin Orhon’un Başyapıtları Londra’da’’**,
SonDakika.com(Çevrimiçi): <http://www.sondakika.com/haber-mubin-orhon-un-basyapitlari-londra-da-2579209/>, 08.11.2012

Görsel Sanatlar: **‘‘1950 Sonrası Soyut Resim’’** y.y.(Çevrimiçi):
<http://www.gorselsanatlar.org/resim/1950-sonrasi-soyut-resim/>
08. 10. 2012

Gürçağlar, Aykut: **Ayın Sanatçısı : ‘‘İçsel Işığın Ustası Mübin Orhon’’**
(Çevrimiçi):<http://www.antikalar.com/v2/konuk/konuk0909.asp>, 08.09.2013

Haber ve Bilgi: **‘‘Hans Hartung Kimdir’’** www.mersin2013.net
(Çevrimiçi):<http://www.2013mersin.net/hans-hartung-kimdir.html>, 10.02.2013 y.y.

- Halil Akdeniz B.:** y.y. (Çevrimiçi): <http://www.biyografi.info/kisi/halil-akdeniz>, 10. 09.2012
- Hurtwitz, Laurie:** **‘Art news letter archieve Paris Auction Roundup: Picture of a Lively Market- Art news’**(Çevrimiçi): <http://www.artnews.com/2012/04/04/paris-auction-roundup-picture-of-a-lively-market/> , Newyork, 28. 08. 2013
- İrepoğlu, Gül:** **Zeki Faik İzer** , Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık A.Ş, (Çevrimiçi): <http://www.ykykultur.com.tr/kitap/zeki-faik-izer>, 06.12.2012
- Kandisky, Wassily:** **‘Wikipedia the free encyclopedia’** y.y. (Çevrimiçi):http://en.wikipedia.org/wiki/Wassily_Kandinsky, y.y., 09.06.2012
- Katalist:** **‘Mübin Orhon 20 Eylül- 7 Nisan 2001’**, Milli Reaurans SanatGalerisi, y.y. (Çevrimiçi):<http://www.millireasuranssanatgalerisi.com/en/sergiler/mubin-orhon>, İstanbul, Copyright © 2010 Millî Reasürans Sanat Galerisi. All rights reserved, 28.08.2013
- Kuzucular,Şahamettin:****‘Cumhuriyet Dönemi Resmi ve Resim Toplulukları-Edebiyat ve Sanat Akademisi’** (Çevrimiçi): http://www.edebiyadvesanatakademisi.com/sanat/117-cumhuriyet_d%C3%B6nemi_resmi_ve_resim_topluluklari.html, 13. 09. 2012
- Orhon, Mübin:** **‘Biography for Mübin Orhon’**,Ask Art, The Artists’ Bluebook-Worldwide Edition, y.y. (Çevrimiçi): registrar@askart.com, 15.06.2013
- Orhon, Mübin:** **‘Mübin Orhon Art, Culture & Museums’** , Time out İstanbul in English y.y. (Çevrimiçi): [http://www.timeoutistanbul.com/en/artculture/event/26770/M%C3%BCbin-OrhonTime Out Istanbul in English](http://www.timeoutistanbul.com/en/artculture/event/26770/M%C3%BCbin-OrhonTime%20Out%20Istanbul%20in%20English) © 2012 All rights reserved, 28.08.2013
- Polatlı, Ahmet:** **‘1950 Sonrası ve Soyut Resim - Çağdaş Türk Resim Sanatı’**(Çevrimiçi):http://www.beykoz-turkocagi.org.tr/yeni/index.php?option=com_content&view=article&id=20517&catid=1§ionid=1&Itemid=219, 17.02. 2013

- Resim Kalemi:** **”1950 Sonrası Soyut Resim”** y.y. (Çevrimiçi):
<http://www.resimkalemi.org/sanat-egitimi/11766-1950-sonrasi-soyut-resim.html>, 20.02. 2013
- Son Dakika Haberleri:**”**Mübin Orhon’a 700 lira**”, Hürriyet Gazetesi-Kültür Sanat,
(Çevrimiçi):<http://www.hurriyet.com.tr/kultur-sanat/haber/23159367.asp> İstanbul, 29. 04.2013
- Tualim.net:** **”Hamit Görele Biyografisi”** y.y.
(Çevrimiçi):<http://www.tualim.net/turk-ressamlarin-biyografisi-hayati/99-hamit-gorele-biyografisi.html>,
12.04.2013
- Turkish Painting:** **”Hamit Görele-Sanatçı Detayı”** y.y. Çevrimiçi):
http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=257 , 08.04.2013
- T.C.Merkez Bankası Sanal Müze:** **“Cumhuriyet Dönemi Türk Resim Sanatı”**,
y.y.(Çevrimiçi):<http://sanalmuze.tcmb.gov.tr/sanalmuze/tr/html/88/Cumhuriyet+Donemi+Turk+Resim+Sanati/> Ankara,
26.03.2013
- Villarreal, Jose:** **“Sotheby’s Contemporary Turkish Art Auction to Be Headline by Mubin Orhon paintings ”**,y.y.
(Çevrimiçi):<http://artdaily.com/news/45563/Sotheby-s-Contemporary-Turkish-Art-Auction-to-Be-Headlined-by-Mubin-Orhon-Paintings#.UiS4i6JrPIU>,
artdaily.org,
29.08.2013

EK.1

MÜBİN ORHON'IN BİYOGRAFİSİ

1924 yılında İstanbul'da doğdu.

1930 ile **1942** yılları arasında Kumkapı Ortaokulu'nu ve İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdi.

1943 ile **1947** yılları arasında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde eğitim aldı.

1949 yılında Siyaset Bilimi doktorası yapmak üzere Paris'e gitti.

1949 ile **1950** yılları arasında *Academie de la Grande-Chaumiere*'deki soyut sanat (*art abstrait*) atölyesinde Jean Dewasne ve Edgard Pillet ile çalıştı.

1965 ile **1967** yılları arasında Türk vatandaşlığını kaybetmemek için askerlik yapmak üzere Türkiye'ye geldi.

1981 yılında 27 Nisan'da Paris'te vefat etti. Cenazesi İstanbul'a getirilerek 25 Mayıs'ta Aşiyân Mezarlığı'na gömüldü.